

Nr 163.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående ytterligare utgifter å tilläggsstat till riksstaten för budgetåret 1942/43; given Stockholms slott den 5 mars 1943.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla det förslag, om vars avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF.

Ernst Wigforss.

Utdrag av protokollet över finansärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 5 mars 1943.

N ä r v a r a n d e:

Statsministern HANSSON, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WESTMAN, WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, ERIKSSON, BERGQUIST, BAGGE, ANDERSSON, DOMÖ, ROSANDER, GJÖRES, EWERLÖF.

Chefen för finansdepartementet, statsrådet Wigforss, anför efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter.

I proposition den 4 januari 1943, nr 2, angående utgifter å tilläggsstat till riksstaten för budgetåret 1942/43 sammanfördes medelsäskanden för ett antal ändamål, vilkas tillgodoseende var av den tvingande karaktär att ett uppskov till nästa budgetår icke ansågs möjligt. Vid anmälan av nämnda proposition anförde jag, att till främjande av överskådligheten i statsregleringsarbetet nyttillkommande framställningar om anslag å tilläggsstat borde såvitt möjligt sammanfattas i blott två propositioner, en avgiven vid slutet av den ordinarie propositionstiden och en mot slutet av riksdagen. Sistnämnda proposition borde avses uteslutande för reglering av utgifter å förskottsstaten samt för avskrivning av å tilläggsstat äskade investeringsanslag.

I överensstämmelse med den ståndpunkt åt vilken jag sålunda gav uttryck ha under den förflutna delen av pågående riksdagssession endast ett fåtal propositioner angående medelsanvisning å tilläggsstat avlåtits. I de fall där så skett, ha äskandena antingen avsett ändamål av synnerligen brådskande beskaffenhet eller också ägt så nära samband med ett i särskild proposition framställt medelsäskande för nästa budgetår, att ett särskiljande icke ansetts lämpligen böra ske. I ett fall har därutöver i särskild proposition äskats anslag för ändamål, för vilket i förenämnda proposition nr 2 ett anslag uppförts med beräknat belopp.

De anslagsäskanden avseende tilläggsstat till riksstaten för innevarande budgetår, vilka i enlighet med det anförda ansetts böra i detta sammanhang föreläggas riksdagen, ha tidigare denna dag anmälts. En sammanställning omfattande dels de beslut, vilka Kungl. Maj:t därvid på hemställan av vederbörande föredragande enligt bilagda utdrag av statsrådsprotokollet (*bil. 1—12*) fattat, dels ock de anslagsäskanden å tilläggsstat — utöver de i propositionen nr 2 sammanfattade — som under den förflutna delen av riksdagssessionen framlagts för riksdagen, torde få bifogas statsrådsprotokollet i detta ärende (*bihang*).

Av de anslag, som äskas i det följande, märkas på driftbudgeten ett anslag för täckande av vissa kostnader i samband med sockerregleringen å 19.5 miljoner kronor samt ett anslag till förmalningsersättningar å 31 miljoner kronor. Båda dessa anslag avse reglering av i annan ordning förskottade utgifter. På kapitalbudgeten äskas medel till subventionering av bostadsproduktionen med sammanlagt 25 miljoner kronor. Anslagen ha nödvändiggjorts av en icke förutsedd förskjutning av bostadsbyggnadsverksamhetens tidsfördelning.

Chefen för finansdepartementet hemställer härefter, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att godkänna de förslag, om vilka Kungl. Maj:t enligt bilagda utdrag av statsrådsprotokollet för denna dag (*bil. 1—12*) fattat beslut.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdde hemställan förordnar Hans Maj:t Konungen, att proposition av den lydelse, bilaga vid detta protokoll utvisar, skall avlåtas till riksdagen.

Ur protokollet:

Ivar Löfqvist.

Bilaga 1.

Egentliga statsutgifter.**Tredje huvudtiteln.**

Utdrag av protokollet över utrikesdepartementsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 5 mars 1943.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WESTMAN, WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, ERIKSSON, BERGQUIST, BAGGE, ANDERSSON, DOMÖ, ROSANDER, GJÖRES, EWERLÖF.

Tillförordnade chefen för utrikesdepartementet, statsministern, anmäler härefter under utrikesdepartementets handläggning hörande ärende angående egentliga statsutgifter å tilläggsstat till riksstaten för budgetåret 1942/43 samt anför därvid följande.

C. Internationella förhandlingar m. m.

[1.] 4. Svenska röda korsdelegater i Grekland, *reservationsanslag*. Såsom i föreskriven ordning för riksdagen anmälts, anvisade Kungl. Maj:t enligt beslut den 18 juli 1942, att utgå från anslaget för oförutsedda utgifter, ett belopp av 100,000 kronor för bestridande av kostnaderna för svenska röda korsdelegater för handhavande av hjälpen till Greklands befolkning. Därvid anförde ministern för utrikes ärendena bl. a. följande.

För åtskillig tid sedan tog överstyrelsen för Svenska röda korset ett initiativ, som åsyftade organiserandet av en omfattande internationell hjälpaktion till förmån för det hungrande grekiska folket. Redan dessförinnan hade den Internationella röda korskommittén i Genève igångsatt hjälpverksamhet i Grekland. Åtskilliga spannmålslaster hava under de senaste månaderna kunnat på svenska kölar föras till Grekland från Lissabon och Haifa. Av medel, som insamlats i Sverige, har ett belopp av omkring 75,000 kronor använts för läke- och livsmedelssändningar härifrån.

Genom förhandlingar, som av utrikesdepartementet förts med vederbörande regeringar och varvid såväl Svenska röda korset som den Internationella röda korskommittén i Genève medverkat, har i dagarna enighet nåtts om genomförandet av en stor hjälpaktion, byggd på följande huvudprinciper. Åtta av överstyrelsen för Svenska röda korset förhyrda svenska fartyg, vilka legat upplagda i Göteborg, tagas i anspråk för transporter av spann-

mål och eventuellt även andra livsmedel till Grekland från transoceaniska länder. De första tre fartygen hava lämnat Göteborg den 14 juli och de andra avgå senare i syfte att säkerställa en månatlig import till Grekland av 15,000 ton spannmål. För mottagandet och fördelningen av spannmålen, som jämte andra tillgängliga livsmedel beräknas förslå till den grekiska befolkningens hjälpliga försörjning, organiseras i Athen under medverkan av den Internationella röda korskommittén en delegation, bestående av svenska och schweiziska röda korsdelegater under svenskt ordförandeskap. Som allmänt godtagen förutsättning gäller, att alla i Grekland producerade livsmedel skola konsumeras inom landet eller exporteras mot fullvärdig kompensation av andra livsmedel.

En blandad svensk-schweizisk kommission under svenskt ordförandeskap har upprättats i Athen. Kommissionen anlände till Athen i slutet av augusti förlidet år, och ungefär samtidigt inträffade de första spannmålslasterna från Canada till Grekland. Distributionen av den införda spannmålen ombesörjes av kommissionen, vilken har över 500 personer anställda i sin tjänst. Sveriges chargé d'affaires i Sofia och Athen har erhållit svenska regeringens uppdrag att övervaka uppfyllandet av de åtaganden, som från svensk sida gjorts till de intresserade regeringarna på bägge sidor i stormaktskriget.

De amerikanska och brittiska regeringarna utfäste sig ursprungligen att månatligen ställa 15,000 ton spannmål till förfogande för skeppning till Grekland. Sedermera hava de förklarat sig skola därutöver sända 3,000 ton torkade grönsaker och ett mindre parti torrmjök i månaden. Hittills hava 104,600 ton vete, 11,425 ton torkade grönsaker ävensom torrmjök och mediciner fraktats till Grekland med de svenska fartygen. Av rapporter från kommissionen framgår, att distributionen av de till Grekland från Canada införda livsmedlen kunnat ske på ett tillfredsställande sätt. Kommissionen har övertagit ansvaret för brödförsörjningen i Athen och Pireus och har även i begränsad utsträckning kunnat sända mjöl till landsorten.

För närvarande förberedes i samförstånd med de intresserade regeringarna en utvidgning av hjälpverksamheten till att omfatta av denna hittills icke berörda delar av den grekiska landsorten, såväl på fastlandet som på öarna. Detta nödvändiggör en ökning av antalet i Grekland verksamma svenska röda korsdelegater. Denna utvidgning av hjälpverksamheten medför, att de medel, vilka av Kungl. Maj:t anvisats för bestridandet av kostnaderna för de svenska röda korsdelegaterna, kunna beräknas bliva förbrukade inom en nära framtid. Jag hemställer därför, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Svenska röda korsdelegater i Grekland* å tilläggsstat till riksstaten för budgetåret 1942/43 anvisa ett *reservationsanslag* av ..... kronor 150.000.

Vad statsministern sålunda, med instämmande av statsrådets övriga ledamöter, hemställt, behagar Hans Maj:t Konungen bifalla.

Ur protokollet:
Hugo Årnfast.

Bilaga 2.

Egentliga statsutgifter.

Fjärde huvudtiteln.

Utdrag av protokollet över försvarsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 5 mars 1943.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WESTMAN, WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, ERIKSSON, BERGQUIST, BAGGE, ANDERSSON, DOMÖ, ROSANDER, GJÖRES, EWERLÖF.

Chefen för försvarsdepartementet, statsrådet Sköld, anmäler under försvarsdepartementets handläggning hörande ärenden angående egentliga statsutgifter å tilläggsstat till riksstaten för budgetåret 1942/43. Med förmälan tillika att ärendet under punkten 2 vore av den natur, att närmare redogörelse för dess innebörd än som av det följande framginge icke borde lämnas till statsrådsprotokollet, varför ytterligare upplysningar borde få inhämtas genom de handlingar, som komme att överlämnas till riksdagens vederbörande utskott, anför chefen för försvarsdepartementet därvid följande.

C. Försvarskrafterna.

Marinen.

Flytande materiel, artillerimateriel m. m.

[1.] 86. Underhåll av flottans fartyg m. m., *reservationsanslag*. Genom beslut den 24 april 1942 medgav Kungl. Maj:t att under sommaren 1942 en kurs i sjömanskap finge anordnas för omkring 90 därför lämpade ungdomar med förläggning å övningsskeppet Jarramas. Härjämte medgav Kungl. Maj:t bland annat att kostnaderna för fartygets iordningställande finge bestridas av medel å förskottsstat.

Uti skrivelse den 23 januari 1943 har *marinchefen* — med förmälan att en dylik kurs vore avsedd att anordnas jämväl sommaren 1943 — hemställt

bland annat att för fartygets iordningställande ett belopp av 100,700 kronor måtte ställas till förfogande från medel å förskottsstat, varav för ofrånkomligen nödvändiga iståndsättningsarbeten, innefattande reparationer av fartygets skrov, ett belopp av 40,000 kronor.

Marinförvaltningen har i utlåtande den 11 februari 1943 framhållit, att fartyget vore av järn, 43 år gammalt och senast generalbesiktigt för omkring åtta år sedan samt att ifrågakarande reparationer vore nödvändiga om fartyget överhuvud taget skulle användas för segling sommaren 1943 utan betydande risker.

Departements-
chefen.

I propositionen 1942: 210, vilken i denna del lämnats utan erinran av riksdagen, förutsattes, att Jarramas fortfarande skall begagnas såsom övningsfartyg för utbildningsändamål. Som marinförvaltningen framhållit är det nödvändigt att iståndsätta ifrågakarande fartyg därest detsamma utan betydande risker skall kunna användas för segling instundande sommar. Kostnaderna för iståndsättandet av fartyget — liksom för övrigt för dess utrustning för förenämnda expedition — synas vara av den art att de böra bestridas av medel å riksstaten inom den för femårsperioden 1942/47 fastställda kostnadsramen. Från marinförvaltningen har under hand meddelats att det för innevarande budgetår anvisade reservationsanslaget till underhåll av flottans fartyg m. m., från vilket kostnaderna för iståndsättningsarbetena böra bestridas, icke lämnar tillgång därtill. Då jag icke har något att erinra mot att Jarramas i enlighet med marinförvaltningens förslag iståndsättes och föreliggande kostnadsberäkningar torde kunna godtagas, torde nu medel böra äskas av riksdagen för iståndsättningsarbetenas genomförande.

Kostnaderna för fartygets utrustande för förenämnda expedition torde böra bestridas från anslaget till flottans övningar. Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att meddela beslut härutinnan. Jag förutsätter, att det av riksdagen för budgetåret 1943/44 äskade reservationsanslaget skall förslå för bestridandet av dessa kostnader.

Under åberopande av det anförda får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Underhåll av flottans fartyg m. m.* å tilläggsstat till riksstaten för budgetåret 1942/43 anvisa ett *reservationsanslag* av ..... kronor 40,000.

[2.] 89 a. **Anskaffning av viss strålkastar- och artillerimateriel, reservationsanslag.** I skrivelse med äskanden av anslag å tilläggsstat för innevarande budgetår har *marinförvaltningen* hemställt om anvisande av anslag med 300,000 kronor för anskaffning av viss strålkastarmateriel. Av sagda belopp belöpa 180,000 kronor på vissa jagare. I skrivelse med äskanden av anslag å riksstaten för budgetåret 1943/44 har ämbetsverket framlagt förslag om anskaffning av luftvärnsbestyckning å vissa fartyg. Inberäknat kostnaderna

för erforderlig ammunitionsutredning — 3,990,000 kronor — beräknas de totala utgifterna härför till 5,572,000 kronor. Därav betingar anskaffningen av vapenmaterielen en kostnad av i runt tal 1,580,000 kronor. Marinförvaltningen har föreslagit, att totalkostnaderna fördelas på två budgetår, i vilket fall ämbetsverket dock borde erhålla bemyndigande att träffa avtal om leverans jämväl för det belopp som avsåges att äskas för därefter följande budgetår.

Marinförvaltningens framställning om anslag för anskaffning av strålkastarmateriel finner jag mig böra biträda endast till den del framställningen avser anskaffning av sådan materiel för jagare. För ändamålet beräknar jag, med biträdande av marinförvaltningens anslagskalkyler, ett belopp av 180,000 kronor. Detta belopp synes böra upptagas på tilläggsstat för innevarande budgetår.

*Departementets
chefen.*

Jämväl förslaget om anskaffning av luftvärnsbestyckning för vissa fartyg finner jag mig böra tillstyrka. Mot de i detta avseende verkställda kostnadsberäkningarna har jag i och för sig icke något att erinra. Emellertid torde i förevarande sammanhang medel böra äskas allenast för genomförandet av vapenmaterielanskaffningen. Då jag finner det angeläget, att materielanskaffningen med det snaraste påbörjas och genomföres, förordar jag, att erforderliga medel, 1,580,000 kronor, upptagas på tilläggsstat för innevarande budgetår.

Den nu avsedda materielanskaffningen måste genomföras med hänsyn till rådande beredskapsförhållanden. Kostnaderna synas därför icke böra medtagas inom den kostnadsram, som av 1942 års riksdag angivits för ifrågavarande försvarsreform. Med hänsyn härtill förordar jag, att de av mig tillstyrkta anslagsbeloppen, tillhoppa 1,760,000 kronor, å tilläggsstat till riksstaten för innevarande budgetår uppföras under särskild anslagsrubrik Anskaffning av viss strålkastar- och artillerimateriel. Anslaget bör betecknas såsom reservationsanslag.

Äberopande det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Anskaffning av viss strålkastar- och artillerimateriel*
å tilläggsstat till riksstaten för budgetåret 1942/43 anvisa ett
reservationsanslag av ..... kronor 1,760,000.

D. Vissa till försvarsväsendet hörande institutioner.

Krigsmateriel-, verkstads- och rullföringsnämnderna m. m.

[3.] 29. **Försvarets bostadsanskaffningsnämnd.** I proposition den 19 februari 1943, nr 70, har Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att för budgetåret 1943/44 anvisa *dels* till Försvarets bostadsanskaffningsnämnd: Avlöningar ett anslag av 65,000 kronor, *dels ock* till Försvarets bostadsanskaffnings-

nämnd: Omkostnader ett förslagsanslag av 25,000 kronor. Vid anmälan i statsrådet av nämnda proposition framhöll jag, att det vore av vikt att bostadsanskaffningsnämnden snarast möjligt kunde träda i funktion. Jag fann det därför erforderligt, att anslagsmedel för nämndens verksamhet ställdes till förfogande redan under innevarande budgetår, och förklarade det vara min avsikt att i annat sammanhang återkomma till denna fråga. Jag anhåller att nu få upptaga frågan till behandling.

Enligt den av mig i förutnämnda proposition förordade organisationen skulle nämnden bestå av ett antal ledamöter, därav en ordförande. För ledandet av nämndens verksamhet skulle finnas en chef, vilken jämte annan mera fast anställd personal borde avlönas från de för nämnden speciellt anvisade anslagsmedlen. Avlöningskostnaderna för i övrigt erforderlig personal ävensom vissa administrationskostnader förutsattes skola få bestridas från de olika byggnadsanslagen. Kostnaderna för avlöande av den fast anställda personalen beräknades till 65,000 kronor per år. Till omkostnader förutsattes skola erfordras ett årligt anslag av 25,000 kronor.

Enär nämnden synes kunna träda i verksamhet tidigast omkring den 1 maj innevarande år, torde avlöningskostnaderna för nämndens verksamhet kunna beräknas till en sjättedel av nyss anförda årskostnader eller till i avrundat tal 10,000 kronor för avlöningar och 4,000 kronor för omkostnader. Samtidigt torde medel böra beräknas för vissa andra kostnader. I första hand böra i samband med igångsättandet av nämndens verksamhet täckas vissa i nyssnämnda proposition omförmälda kostnader, vilka äga samband med utredningen rörande försvarets bostadsfrågor och vilka antingen förskottsvis bestritts av egnahemsstyrelsen och från fjärde huvudtitelns anslag till extra utgifter eller kunna beräknas uppkomma under tiden till dess nämnden kan begynna sin verksamhet. Härvidlag är att märka, att denna utredning haft och har att i avbidan på nämndens inrättande besörja sådana uppgifter, som senare komma att åvila nämnden. Dessa kostnader kunna uppskattas till i runt tal 40,000 kronor, av vilket belopp 6,069 kronor 52 öre enligt av egnahemsstyrelsen i skrivelse den 6 februari 1943 lämnad uppgift förskjutits av styrelsen. Vidare böra medel beräknas för täckande av kostnaderna för engångsanskaffning av inventarier för nämndens behov. Dessa engångskostnader ha i den till grund för förslaget om bostadsanskaffningsnämndens inrättande liggande promemorian uppskattats till 7,500 kronor, mot vilken beräkning jag icke funnit anledning till erinran. De sammanlagda kostnaderna fram till den 1 juli 1943 kunna således uppskattas till $(10,000 + 4,000 + 40,000 + 7,500 =)$ i avrundat tal 61,000 kronor. Detta belopp synes böra äskas av riksdagen såsom obetecknat anslag.

Under åberopande av vad sålunda anförts får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Försvarets bostadsanskaffningsnämnd* å tilläggsstat till riksstaten för budgetåret 1942/43 anvisa ett anslag av ..... kronor 61,000.

Vad föredragande departementschefen sålunda, med instämmande av statsrådets övriga ledamöter, hemställt behagar Hans Maj:t Konungen bifalla.

Ur protokollet:

K. G. Linden.

Bilaga 3.

Egentliga statsutgifter.

Femte huvudtiteln.

Utdrag av protokollet över socialärenden, hållet inför Hans Maj:ts Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 5 mars 1943.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WESTMAN, WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, ERIKSSON, BERGQUIST, BAGGE, ANDERSSON, DOMÖ, ROSANDER, GJÖRES, EWERLÖF.

Chefen för socialdepartementet, statsrådet Möller, anmäler härefter under socialdepartementets handläggning hörande ärenden angående egentliga statsutgifter å tilläggsstat till riksstaten för budgetåret 1942/43 samt anför därvid följande.

B. Sociala verk och inrättningar.

[1.] 82 a. **Bidrag till allmänna barnhuset.** I skrivelse den 11 december 1942 har *direktionen över allmänna barnhuset* gjort framställning om anvisande av medel för täckande av den brist, som beräknades uppkomma i barnhusets stat för budgetåret 1942/43. I skrivelsen anför direktionen inledningsvis följande.

Med bifall till Kungl. Maj:ts i proposition den 3 januari 1942, nr 2, under femte huvudtiteln, punkten 2, framställda förslag hade 1942 års riksdag å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1941/42 anvisat ett anslag av 180,000 kronor till bidrag till allmänna barnhuset.

Propositionen hade varit föranledd av en framställning från barnhusets direktions den 4 december 1941. Däri hade direktionen erinrat om § 39 av barnhusets reglemente (nr 402 år 1930), enligt vilken det ålåg direktionen att vid förvaltningen tillse, att barnhuset förbleve i oförminskat åtnjutande av alla dess tillhörigheter. Utgifterna beräknades emellertid uppgå till ett belopp, som skulle medföra kapitalminskning. Därest Kungl. Maj:ts icke ställde medel till förfogande för täckande av denna kapitalbrist eller ock förklarade bestämmelsen i § 39 av reglementet ej utgöra hinder för direktionen att fullfölja sin verksamhet enligt uppgjord stat, måste direktionen vid

beviljandet av understöd skära ned utgifterna, så att kapitalbrist utebleve. Denna sista utväg skulle emellertid innebära ett raserande av den organisation, som barnhuset, kommunerna till tjänst, genom sin understödjande verksamhet skapat eller byggt ut. Därest bidragen till de understödda barnhemmen runt om i landet skures ned med sådant belopp, som erfordrades för undvikande av barnhusets kapitalförlust, skulle den dagavgift, som uttoges av kommunerna för vård av barn, stiga till ett sådant belopp, att kommunerna till barnavårdens skada ej anlidade barnhemmen.

I över framställningen avgivet yttrande hade socialstyrelsen framhållit, att av föreliggande uppgifter framginge, att barnhusets kapital hotades av en allvarlig minskning, därest icke kraftigt stöd erhöles från statens sida. Styrelsen hade understrukt sin redan tidigare framförda mening, vilken även delats av socialvårdskommittén, att en sådan minskning av de medel, som stode till barnhusets förfogande, icke borde ske, att därigenom barnhemsverksamheten i länen komme att minskas. Styrelsen hade vidare erinrat huru som chefen för socialdepartementet i proposition nr 240/1941 angående extra bidrag till allmänna barnhuset för täckande av brist under budgetåret 1940/41 uttalat, att han bland annat av nyss angivna skäl icke funne det tillrådligt att ens delvis täcka då ifrågavarande brist genom att taga barnhusets kapitaltillgångar i anspråk. Otvivelaktigt vore det — hade socialstyrelsen vidare anfört — av stort värde för samhället, att barnhusets kapitaltillgångar bibehölles, så att de för framtiden kunde användas för sådan banbrytande verksamhet på barnavårdens område, som icke kunde anordnas och utprövas på bekostnad av allmänna medel. Styrelsen hade funnit denna synpunkt böra vara avgörande vid anslagsfrågans prövning och hade därför tillstyrkt att statsmedel anvisades till täckande av hela det för barnhuset under budgetåret 1941/42 uppkommande underskottet, av styrelsen beräknat till 180,000 kronor.

Föredragande departementschefen hade i propositionen tillstyrkt socialstyrelsens förslag i ämnet.

Direktionen har härefter framlagt beräkningar rörande storleken av den brist i barnhusets räkenskaper, som kunde antagas uppkomma för verksamhetsåret 1942/43. I denna del har direktionen uttalat sig på följande sätt.

Barnhusets kapital — om man undantog den del därav, som vore bunden i fonder för vissa särskilda ändamål eller som avsatts för barnhusets fastigheters räkning — hade den 30 juni 1942 uppgått till i runt tal 10,200,000 kronor. Avkastningen därav beräknades för budgetåret 1942/43 till 375,000 kronor, motsvarande en medelränta av 3.67 procent. En jämförelse med 1941/42 års avkastning visade en inkomstminskning av 26,000 kronor, vilken berodde på uppsägning av tidigare låneplaceringar.

Samtidigt med denna inkomstminskning hade kraven på understöd från barnhuset till upptagningshem och fosterbarnsförmedling stigit genom pristegringar och även någon utvidgning av barnhemsverksamheten i länen. Till belysande härav kunde framhållas, att barnavårdsförbunden begärt i runt tal för 1941 576,000 kronor, för 1942 613,000 kronor och för 1943 639,000 kronor. De sålunda begärda beloppen hade av barnhuset måst nedskäras för 1941 till 483,000 kronor, för 1942 till 530,000 kronor och för 1943 till 554,000 kronor.

Barnhusets utgifter för egna hem, kvarvarande barnhusbarn, pensioner och diverse hade för 1942/43 måst beräknas till 15,000 kronor högre belopp än för föregående budgetår eller till 205,000 kronor.

Såsom nämnts hade under kalenderåret 1942 till understödsverksamhet be-

räknats åtgå 530,000 kronor och för kalenderåret 1943 554,000 kronor. Utgifterna för budgetåret 1942/43 torde kunna uppskattas till hälften av anslagsbehoven för de båda kalenderåren 1942 och 1943 eller till 542,000 kronor. Tillsammans med övriga i 1942/43 års stat beräknade utgifter, upptagna till 205,000 kronor, bleve hela summan av utgifterna för budgetåret 747,000 kronor. Såsom ordinarie inkomster hade i barnhusets stat för budgetåret 1942/43 upptagits oförmälda kapitalavkastning av 375,000 kronor och dessutom det till barnhuset utgående statsbidraget av 111,450 kronor eller tillhopa 486,450 kronor. För budgetåret kunde alltså beräknas uppkomma en brist av (747,000 — 486,450 =) 260,550 kronor.

Under förklaring att å det särskilda anslag å 180,000 kronor, som ställts till barnhusets förfogande för budgetåret 1941/42, uppkommit en behållning å 9,490 kronor 73 öre, har direktionen hemställt, att nämnda behållning måtte få användas för täckande av bristen i barnhusets stat för budgetåret 1942/43, dels ock att för täckande av sagda brist därutöver måtte anvisas ett anslag av 251,000 kronor.

Socialstyrelsen har i ett den 26 januari 1943 avgivet utlåtande tillstyrkt direktionens framställning.

Av den lämnade redogörelsen framgår, att man har att räkna med att allmänna barnhusets utgifter under budgetåret 1942/43 skola komma att avsevärt överstiga dess inkomster för samma budgetår. Den uppkommande bristen kan uppskattas till omkring 260,000 kronor. För täckande av denna brist torde i första hand böra tagas i anspråk den behållning, som uppkommit å oförmälda, för budgetåret 1941/42 anvisade anslag å 180,000 kronor. För täckande av bristen i övrigt torde å tilläggsstat till riksstaten för innevarande budgetår böra under rubriken Bidrag till allmänna barnhuset anvisas ett obetecknat anslag å 250,000 kronor. *Departements-
chefen.*

Under åberopande av det anförda får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Bidrag till allmänna barnhuset* å tilläggsstat till riksstaten för budgetåret 1942/43 anvisa ett anslag av ..... kronor 250,000.

C. Medicinalstaten samt hälso- och sjukvården.

[2.] **Medicinalstyrelsen: Avlöningar.** Den i gällande avlöningsstat för medicinalstyrelsen upptagna anslagsposten till avlöningar till övrig icke-ordinarie personal är fastställd till 235,000 kronor

I skrivelse den 9 februari 1943 har *medicinalstyrelsen* anmält, att det be-
lopp, varmed posten upptagits, ej komme att förslå till täckande av erforderliga utgifter under anslagsposten. Styrelsen uppger, att belastningen å posten den 31 december 1942 utgjorde 134,333 kronor. För återstående hälft av budgetåret kunde med bibehållande av den personal, som styrelsen efter noggrann prövning funnit nödvändig för de löpande göromålens behöriga

gång, utgifterna under denna anslagspost icke begränsas till lägre belopp än 124,000 kronor, vilket innebure, att vid budgetårets slut ett överskridande av anslagsposten med $(134,333 + 124,000 - 235,000 =)$ 23,333 kronor eller i runt tal 23,000 kronor kunde beräknas uppstå. Det sålunda väntade överskridandet finge i viss mån ses mot bakgrunden av att vid uppskattningen i statsverkspropositionen av ifrågavarande anslagspost för budgetåret 1942/43 räknats med ett belopp av allenast 20,000 kronor för avlöningar åt semestervikarier och tillfällig personal, medan styrelsen på grundval av tidigare erfarenhet för motsvarande ändamål beräknat ett belopp av 30,000 kronor. Överskridandet föranleddes därjämte av skilda omständigheter, till vilka hänsyn icke tagits vid beräkandet av anslagsposten.

Styrelsen upplyser sålunda, att anslagsposten till följd av ledigheter för militärtjänstgöring, för havandeskap och barnsörd, för offentligt uppdrag samt för opåräknat omfattande sjukledigheter komme att under budgetåret merbelastas med 13,948 kronor. Vidare har styrelsen erinrat om att, sedan Kungl. Maj:t den 15 oktober 1937 uppdragit åt styrelsens rättsmedicinska nämnd att verkställa utredning rörande rättsmedicinalväsendets ordnande, en rättsbildad tjänsteman inom styrelsen erhållit i uppdrag att överarbeta det av en medlem av styrelsens vetenskapliga råd frambragta materialet. Förevarande arbete, vilket beräknades vara slutfört omkring den 1 april 1943, komme att för innevarande budgetår draga en kostnad av omkring 1,450 kronor. Till arvoden till icke-ordinarie personal, som under budgetåret vore sysselsatt med en av styrelsen på initiativ av besparingsberedningen igångsatt undersökning rörande möjligheterna att rationalisera kontorsorganisationen inom styrelsen och därtill anslutna förvaltningar, anser styrelsen komma att erfordras ett belopp av 900 kronor. Slutligen har styrelsen anmält, att styrelsen sett sig nödsakad förordna en veterinär såsom hos styrelsen tillfälligt anställd tjänsteman för att på förekommen anledning verkställa efterkontroll å nötkreatursbesättningarna inom visst veterinärdistrikt för utrönande av förekomsten av tuberkulos hos besättningarna. I arvode åt sagde veterinär har styrelsen räknat med ett belopp av minst 2,500 kronor.

Av det belopp, varmed medicinalstyrelsen ansett posten till avlöningar till övrig icke-ordinarie personal behöva förstärkas, belöper sålunda $(13,948 + 1,450 + 900 + 2,500 =)$ 18,798 kronor på särskilda omständigheter. Återstående belopp, omkring 4,000 kronor, hänför sig till eljest förefintligt behov av tillfällig arbetskraft. Styrelsen har tillagt, att den äskade medelsförstärkningen beräknats med så smal marginal, att styrelsen i händelse av ytterligare ledigheter av längre varaktighet icke torde kunna undgå att göra förnyad framställning om förstärkning av ifrågavarande anslagspost.

Statskontoret har i utlåtande över medicinalstyrelsens framställning anfört, att vad anginge den begärda anslagsförhöjningen till följd av inträffade ledigheter och därav föranledda behov av vikarier och tillfällig personal, ökad medelsanvisning borde medgivas allenast i den mån anslagsposten av denna anledning blivit i en icke förutsedd omfattning belastad med utgifter. De i framställningen angivna ledigheterna hade icke beräknats föran-

leda större belastning å anslagsposten i fråga än med 13,948 kronor. Då en del av dessa kostnader vid ett ämbetsverk av medicinalstyrelsens storleksordning åtminstone i viss mån måste antagas hava påverkat anslagsberäkningen, kunde statskontoret för sin del icke förorda en anslagshöjning med hela detta belopp, utan endast med 12,000 kronor. I fråga om de för särskilda arbetsuppgifter begärda beloppen, tillhopa 4,850 kronor, har statskontoret ej framställt någon erinran.

De omständigheter, som främst medfört, att den i medicinalstyrelsens av- *Departements-*
löningsstat för innevarande budgetår upptagna anslagsposten till avlöningar *chefen.* till övrig icke-ordinarie personal visat sig otillräcklig, äro dels inträffade ledigheter till följd av militärinkallelser, sjukdom av oförutsedd omfattning, havandeskap och offentligt uppdrag med därav föranledd ökad belastning å anslagsposten för avlöande av vikarier och tillfällig personal, dels ock behovet av särskild arbetskraft för utförande av vissa angelägna arbetsuppgifter. Men även bortsett härifrån har det för avlöningar åt semestervikarier och tillfällig personal under innevarande budgetår beräknade beloppet, 20,000 kronor, visat sig vara för knappt. Styrelsen har för sin del ansett en förstärkning av posten med minst 23,000 kronor erforderlig.

Med hänsyn till de särskilda omständigheter, som ligga till grund för medicinalstyrelsens framställning, torde ett överskridande av ifrågavarande anslagspost icke kunna undvikas. Enligt inom medicinalstyrelsen verkställda detaljberäkningar ligger det av styrelsen äskade fyllnadsbeloppet, 23,000 kronor, i underkant. Under sådana förhållanden och då någon minskning av personalbehovet enligt vad styrelsen uppgivit icke kan påräknas under innevarande budgetår, anser jag mig böra tillstyrka en förstärkning av anslagsposten med 23,000 kronor. Det torde få ankomma på medicinalstyrelsen att vidtaga sådana åtgärder, att utgifterna hålla sig inom denna vidgade ram. Jag förordar, att frågan om överskridande av anslagsposten underställes riksdagens prövning, även i den del ett överskridande må ha av Kungl. Maj:t med stöd av riksdagens bemyndigande kunnat medgivas.

Under återopande av det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att medgiva, att den i avlöningsstaten för medicinalstyrelsen upptagna anslagsposten avlöningar till övrig icke-ordinarie personal må för budgetåret 1942/43 överskridas med högst 23,000 kronor.

F. Civila luftskyddet m. m.

[3.] 5 b. **Civilt luftskydd: Anskaffande av viss röjningsmateriel, reservationsanslag.** I skrivelse den 31 augusti 1942 har *luftskyddsinspektionen* gjort framställning om anslag för civila luftskyddets behov under nästa budgetår.

I 1943 års statsverksproposition, femte huvudtiteln, punkt 202, anförde jag härom, bland annat, följande.

Luftskyddsinspektionens framställning avser anslag till följande ändamål, för vilka medel icke anvisats å riksstaten för innevarande budgetår, nämligen källarmursgenombrott i sammanhängande kvartersbebyggelse, röjningsmateriel, bidrag till vissa kommuner för anordnande av branddammar m. m. samt bidrag till vissa kommuner för inköp av brandslang. Jag har i närvarande stund ännu icke tagit ställning till dessa anslagsäskanden. Skulle det befinnas erforderligt, att medel ställas till förfogande för ett eller flera av nämnda ändamål, torde emellertid detta böra ske snarast möjligt, därvid anslag torde böra begäras å tilläggsstat till riksstaten för innevarande budgetår. Vid uppgörande av förslag till riksstat för budgetåret 1943/44 torde sålunda kunna bortses från inspektionens framställning i dessa delar.

Jag anhåller nu att få anmäla frågan om anskaffande av viss röjningsmateriel. Härom anför luftskyddsinspektionen i nämnda skrivelse följande.

Någon lagstadgad skyldighet för kommun att anskaffa röjningsmateriel förefunnes icke. Med hänsyn härtill torde anskaffandet av dylik materiel — hur nödvändig den än vore ur luftskyddssynpunkt — ofta komma att eftersättas. Detta gällde framför allt beträffande mera komplicerad och dyrbar specialmateriel, vilken endast i begränsad omfattning funnes tillgänglig inom landet, medan däremot enklare materiel i allmänhet kunde rekvireras vid skarpt beredskap från exempelvis enskilda byggnadsföretag.

Ett exempel på sådan svåranskaffad materiel vore skäraggregat (svetsapparater) för kapning av armeringsjärn och järnbalkar. Vid arbete i raserade byggnader med betongkonstruktioner vore dylika skärverktyg av det största värde. I flertalet orter torde de skäraggregat, som funnes tillgängliga, vara av tyngre och mera svårtransportabel modell. I handeln funnes emellertid mindre och bärbara skäraggregat till en kostnad av ungefär 500 kronor. Dylika aggregat vore synnerligen lämpade för luftskyddsändamål och borde ovillkorligen ingå i utrustningen för varje röjningsenhet i större luftskyddsorter. Under förutsättning att behovet tillgodosåges endast å A- och B-orter, torde 300 aggregat vara tillfyllest. Kostnaden härför kunde sålunda beräknas till 150,000 kronor.

I den oundgängligen erforderliga utrustningen för projektilröjningsarbete inginge s. k. spränglådor, d. v. s. lådor av »koffertmodell», innehållande erforderliga tänd- och sprängmedel för sprängning av projektiler. På inspektionens initiativ hade igångsatts tillverkning och försäljning av spränglådor av arméns modell. Av olika orsaker hade emellertid denna tillverkning blivit fördröjd och priserna måst höjas. På grund härav hade en del kommuner, vilka tidigare beställt dylika lådor, återtagit beställningarna. Då en spränglåda måste finnas inom varje röjningsenhet, kunde behovet för hela landet uppskattas till 500 lådor. Varje låda beräknades draga en kostnad av 400 kronor. Den sammanlagda kostnaden skulle sålunda bliva 200,000 kronor.

Enligt inspektionens förmenande borde det närmast ankomma på vederbörande kommun att anskaffa för orten erforderlig röjningsmateriel, särskilt med tanke på att denna materiel i de flesta fall torde kunna utnyttjas i fredstid.

Därest statsmakterna emellertid icke skulle finna det skäligt, att kommunerna betungades med kostnaderna för ifrågavarande röjningsmateriel, torde, med hänsyn till vikten av att materielen funnes tillgänglig, för dess anskaffning böra anvisas ett anslag av (150,000 + 200,000 =) 350,000 kronor.

Statskontoret, som den 9 september 1942 avgivit utlåtande i ärendet, förklarar, att ämbetsverket delade den uppfattning, som luftskyddsinspektionen syntes företräda, nämligen att ifrågavarande utgifter borde bestridas av kommunerna, och sålunda icke kunde tillstyrka, att medel för ändamålet äskades av riksdagen.

Någon lagstadgad skyldighet för kommunerna att anskaffa för luftskyddets röjningstjänst erforderlig materiel föreligger icke. Ej heller är jag för närvarande beredd att föreslå införande av sådan skyldighet. Emellertid synes den röjningsmateriel, varom i luftskyddsinspektionens framställning förmäles — skäraggregat och s. k. spränglådor — vara av sådan betydelse för röjningstjänstens utövande, att materielen bör genom statens försorg och på dess bekostnad anskaffas snarast möjligt för utlämning till de luftskyddsorter, som därav främst äro i behov. I enlighet med luftskyddsinspektionens förslag bör för anskaffande av skäraggregat beräknas 150,000 kronor och för anskaffande av spränglådor 200,000 kronor. För ifrågavarande ändamål erforderliga medel — tillhopa sålunda 350,000 kronor — torde böra anvisas såsom reservationsanslag å tilläggsstat till riksstaten för innevarande budgetår under rubriken Civilt luftskydd: Anskaffande av viss röjningsmateriel.

Departements-
chefen.

Under återropande av det anförda får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Civilt luftskydd: Anskaffande av viss röjningsmateriel* å tilläggsstat till riksstaten för budgetåret 1942/43 anvisa ett *reservationsanslag* av ..... kronor 350,000.

G. Diverse.

[4.] 8 a. Beredande av sjukvård i Sverige åt barn från Finland och Norge, *reservationsanslag*. För beredande av sjukvård i Sverige åt barn från Finland ha medel tidigare anvisats under två skilda anslag å tilläggsstat till riksstaten för budgetåret 1941/42. Enligt beslut av 1941 års riksdag (prop. nr 348, riksdagens skrivelse nr 514) anvisades å tilläggsstat I till nämnda riksstat ett reservationsanslag av 1,000,000 kronor för beredande av sjukhusvård i Sverige åt krigsinvalidier från Finland m. m., vilket anslag enligt beslut av Kungl. Maj:t finge användas jämväl för bestridande av kostnaderna för sjuk-

husvård i Sverige åt, bland andra, vissa minderåriga finska medborgare, som överförts till Sverige. Sedermera anvisade 1942 års riksdag (prop. nr 86, riksdagens skrivelse nr 126) å tilläggsstat II till samma riksstat ett reservationsanslag av 850,000 kronor enbart avsett för beredande av sjukvård i Sverige åt barn från Finland. Enligt Kungl. Maj:ts brev den 24 april 1942 skola från och med den 1 maj samma år samtliga utgifter för ifrågavarande ändamål bestridas från sistnämnda anslag. I samma brev har Kungl. Maj:t meddelat närmare bestämmelser för användningen av anslaget. Enligt sagda bestämmelser må minderårig finsk medborgare, som genom förmedling av hjälpkommittén för Finlands barn överförts till Sverige, beredas sjukvård, förutom å redan inrättade civila sjukhus, jämväl å för vård av minderåriga finska medborgare särskilt inrättade anstalter, som av medicinalstyrelsen för ändamålet godkänts. Kostnaderna för vård, som lämnas å staten tillhörigt sjukhus, skola till belopp motsvarande eljest stadgad avgift för vård å allmän sal av utländsk medborgare avföras från ifrågavarande anslag. Kostnaderna för vård, som lämnas å annat än staten tillhörigt sjukhus, som ej särskilt inrättats för finska medborgare, skola med anlitande av förevarande anslag ersättas till belopp, som högst motsvarar sjukhusets självkostnad. Medicinalstyrelsen äger vidare besluta om bidrag till driften av anstalt, som särskilt inrättats för vård av minderåriga finska medborgare.

Erhåller sådan finsk medborgare öppen vård vid sjukhus, må ersättning utgå med belopp motsvarande vårdavgiften, dock att ersättning icke må utgå med högre belopp än gällande sjukkassetaxa medgiver.

I skrivelse den 26 februari 1943 har *medicinalstyrelsen* gjort framställning om anvisande av ytterligare medel för beredande av sjukvård i Sverige åt barn från Finland. Samtidigt har styrelsen hemställt, att jämväl norska barn måtte komma i åtnjutande av sådan vård.

Styrelsen har till en början framhållit, att, såvitt styrelsen kunde bedöma, någon nämnvärd besparing å anslaget till beredande av sjukvård i Sverige åt barn från Finland ej komme att föreligga den 30 juni 1943. Styrelsen hänvisar i fortsättningen till att hjälpkommittén för Finlands barn hos styrelsen hemställt att anslag måtte utverkas för bestridande av kostnaderna för sjukvård i Sverige åt finska barn jämväl under budgetåret 1943/44. Kommittén hade meddelat, att avsikten vore att ifrågavarande verksamhet under nämnda budgetår skulle bedrivas efter i huvudsak samma riktlinjer som hittills.

I fråga om omfattningen av verksamheten hade kommittén upplyst, att densamma finge antagas bliva av ungefär samma storleksordning som under innevarande budgetår. Behovet av vårdplatser för de finska barnen vore alltså oförändrat och därtill komme, att underhandlingar för närvarande påginge om överförande till Sverige jämväl av sjuka norska barn. Det syntes kommittén riktigast att, därest sistnämnda underhandlingar ledde till ett överförande till Sverige av norska barn, kostnaderna jämväl för sjukhusvård av dem finge bestridas från ifrågavarande anslag.

För egen del har medicinalstyrelsen anfört följande.

Bjudande skäl torde föreligga för att staten även under nästa budgetår ekonomiskt skall bispringa den på initiativ och offervilja från enskildas sida uppbyggda, på humanitära skäl grundade aktionen för beredande åt finska barn av fri sjukvård i Sverige under nuvarande försörjningsläge i Finland. En enig svensk folkopinion skulle enligt styrelsens uppfattning anse det särskilt behjärtansvärt, därest aktionen kunde utsträckas att omfatta även vårt andra broderfolks barn. Styrelsen finner det riktigt och lämpligt, att kostnaderna för beredande av sjukvård åt finska och norska barn bestridas från ett gemensamt anslag.

Enligt medicinalstyrelsens erfarenhet har ifrågakvarande verksamhet av hjälpkommittén för Finlands barn bedrivits på ett medicinskt och ekonomiskt tillfredsställande sätt. Några ändringar i de hittills följda riktlinjerna torde därför icke vara påkallade. Icke heller bestämmelserna rörande anslaget disposition torde erfordra någon saklig ändring; däremot torde de böra ändras till att formellt omfatta även norska barn.

Vidkommande kostnaderna för den avsedda vården torde böra framhållas, att hållpunkter saknas för verkställande av en exakt kostnadsberäkning. Främst beror detta på, att verksamhetens omfattning påverkas av ett flertal mycket ovissa faktorer. Även efter ett eventuellt fredsslut torde för Finlands del åtskillig tid förflyta innan man där hinner omställa sjukhusväsendet så, att det förmår mottaga alla landets vårdbehövande barn. För den händelse norska barn skulle komma att överföras till Sverige i större omfattning, torde man böra räkna med att platsbehovet kan komma att väsentligt stegras. Styrelsen anser sig i avsaknad av säkra hållpunkter kunna godtaga hjälpkommitténs antagande, att omfattningen under nästkommande budgetår blir av samma storleksordning som för närvarande.

Högsta antalet under innevarande budgetår å svenska sjukhus på en dag intagna finska barn har utgjort 1,291, medan medeltalet utgjort omkring 1,000. Att märka är emellertid, att vården för omkring 300 av dem bekostas av medel, som insamlats av enskilda. På grund härav torde medeltalet på sjukhus intagna finska barn, för vilka vården skall bestridas av statsmedel, kunna sättas till 700.

Beträffande dagkostnaden får styrelsen meddela, att flertalet huvudmän genom under hand träffade överenskommelser medgivit, att kostnaderna för vård av finska barn ersättas med lägre belopp än det, vartill vederbörande enligt ovan återgivna bestämmelser varit berättigad. Sålunda erhålla så gott som samtliga landsting enligt överenskommelse ersättning med 6 kronor för vård dag å tuberkulossjukvårdsanstalt samt med 3 kronor för vård dag å anstalt av lasarettskaraktär. Ehuru vissa huvudmän betingat sig ersättning efter andra grunder och driftkostnaderna vid särskilt inrättade anstalter variera betydligt — det förekommer sålunda både högre och lägre vård dagsersättningar än de nyss nämnda — torde den genomsnittliga dagkostnaden kunna beräknas till 4 kronor 50 öre.

Då, enligt vad hjälpkommittén meddelat, beläggningen numera kan hållas tämligen konstant, skulle kostnaderna för nästkommande budgetår med ledning av tidigare gjorda antaganden kunna beräknas till $(700 \times 4: 50 \times 365 =)$ 1,149,750 kronor. Till detta belopp torde böra läggas dels vissa smärre kostnader för inspektion och revision av de särskilt inrättade anstalterna dels ock kostnaderna för öppen vård, varför det sammanlagda anslagsbehovet torde kunna uppskattas till 1,200,000 kronor.

Ehuru styrelsen är angelägen att betona ovissheten hos många moment i den verkställda kostnadsberäkningen, synas vissa omständigheter tala för sannolikheten av att anslaget bör höjas väsentligt i förhållande till nuvaran-

de anslag. Sålunda kunna tillgängliga sjukvårdsplatser på grund av att verksamhetens organisation vunnit större rutin och erfarenhet numera utnyttjas bättre än tidigare. Vidare torde stegringen av levnadskostnaderna medföra i viss mån ökad medelsåtgång för verksamheten. Slutligen synes det planerade överförandet av norska barn göra det påkallat, att medel finnas tillgängliga i större utsträckning än för närvarande.

Under återopande av det anförda har medicinalstyrelsen hemställt, att Kungl. Maj:t ville förelägga riksdagen förslag att för beredande av sjukvård i Sverige åt finska och norska barn anvisa ett reservationsanslag av 1,200,000 kronor.

*De departements-
chefen.*

De humanitära skäl, som föranlett statsmakterna att anvisa medel för beredande av sjukvård i Sverige åt barn från Finland, göra sig alltjämt gällande. Jag vill därför i anledning av medicinalstyrelsens framställning tillstyrka, att ytterligare medel äskas för täckande av kostnaderna för sagda vård.

Som medicinalstyrelsen upplyst föreligga planer på att till Sverige överföra jämväl ett antal norska barn. Styrelsen har hemställt, att även dessa måtte komma i åtnjutande av förmånen av fri sjukvård här i Sverige. Jag vill tillstyrka, att, därest nämnda planer komma till utförande, jämväl de norska barnen må under samma villkor som gälla för de finska barnen på statens bekostnad beredas sjukvård här i riket.

Av det å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1941/42 anvisade anslaget återstå för närvarande inemot 350,000 kronor. Detta belopp beräknas av medicinalstyrelsen praktiskt taget åtgå för beredande av vård åt finska barn intill den 1 juli 1943. För att bereda möjlighet att under innevarande budgetår bestrida vårdkostnader även åt norska barn torde medel för ändamålet böra anvisas å tilläggsstat till gällande riksstat. Några hållpunkter för beräkning av medelsbehovet för detta ändamål föreligga emellertid icke. Vid sådant förhållande och då det synes lämpligt att vårdkostnaderna för finska och norska barn framdeles bestridas från ett gemensamt anslag, torde medelsanvisningen för ifrågavarande båda ändamål i enlighet med medicinalstyrelsens framställning böra ske i ett sammanhang och upptagas å tilläggsstat till riksstaten för innevarande budgetår.

Från angivna utgångspunkter kan den av medicinalstyrelsen verkställda uppskattningen möjligen komma att visa sig för låg. Å andra sidan synas mig de på anslagsberäkningen inverkan omständigheterna vara allt för ovissa för att tillräcklig anledning skall föreligga att påkalla höjning av det av medicinalstyrelsen äskade beloppet, 1,200,000 kronor. Jag förordar därför, att å tilläggsstat till riksstaten för innevarande budgetår äskas ett reservationsanslag av 1,200,000 kronor.

Under återopande av det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Beredande av sjukvård i Sverige åt barn från Finland och Norge* å tilläggsstat till riksstaten för budgetåret 1942/43 anvisa ett *reservationsanslag* av . . kronor 1,200,000.

Vad föredragande departementschefen sålunda, med instämmande av statsrådets övriga ledamöter, hemställt behagar Hans Maj:t Konungen bifalla.

Ur protokollet:

Anders Lundstedt.

Bilaga 4.

Egentliga statsutgifter.

Sjätte huvudtiteln.

Utdrag av protokollet över kommunikationsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 5 mars 1943.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WESTMAN, WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, ERIKSSON, BERGQUIST, BAGGE, ANDERSSON, DOMÖ, ROSANDER, GJÖRES, EWERLÖF.

Chefen för kommunikationsdepartementet, statsrådet Andersson, anmäler här efter under kommunikationsdepartementets handläggning hörande ärende angående egentliga statsutgifter å tilläggsstat till riksstaten för budgetåret 1942/43 samt anför därvid följande.

D. Byggnadsväsendet.

[1.] **7 a. Vissa skyddsrumsarbeten m. m., reservationsanslag.** I särskilda skrivelser den 17 februari och den 2 mars 1943 har byggnadsstyrelsen hemställt om anvisande av sammanlagt 435,000 kronor till vissa skyddsrumsarbeten m. m. Medel för ifrågavarande ändamål torde böra äskas å tilläggsstat till riksstaten för budgetåret 1942/43. Med hänsyn till ärendets natur lärer en redogörelse för detsamma icke böra lämnas i detta sammanhang. Handlingarna i ärendet torde i stället få överlämnas till riksdagens vederbörande utskott.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Vissa skyddsrumsarbeten m. m.* å tilläggsstat till riksstaten för budgetåret 1942/43 anvisa ett *reservationsanslag* av ..... kronor 435,000.

Kungl. Maj:ts proposition nr 163.

Vad föredragande departementschefen sålunda, med instämmande av statsrådets övriga ledamöter, hemställt behagar Hans Maj:t Konungen bifalla.

Ur protokollet:

F. Wessberg.

Bilaga 5.

Egentliga statsutgifter.

Nionde huvudtiteln.

Utdrag av protokollet över jordbruksärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 5 mars 1943.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WESTMAN, WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, ERIKSSON, BERGQUIST, BAGGE, ANDERSSON, DOMÖ, ROSANDER, GJÖRES, EWERLÖF.

Chefen för jordbruksdepartementet, statsrådet Pehrsson-Bramstorp, anmäler härefter under jordbruksdepartementets handläggning hörande ärenden angående egentliga statsutgifter å tilläggsstat till riksstaten för budgetåret 1942/43 och anför därvid följande.

G. Lanthushållning i allmänhet.

[1.] 27 a. **Kostnader i samband med sockerregleringen, reservationsanslag.** Genom avtal med såväl sockerindustrien som betodlarna ha statsmakterna sedan en följd av år reglerat socker näringen. Enligt det mellan svenska staten och svenska sockerfabriksaktiebolaget angående sockertillverkningen m. m. under tiden 1 augusti 1942—31 juli 1943 gällande avtalet är bolaget tillförsäkrat ensamrätt i fråga om införsel av socker mot skyldighet att vid inköp av sockerbetor och försäljning av socker tillämpa vissa angivna priser och bestämmelser. I avtalet stadgas tillika, att bolaget gentemot staten är redovisningsskyldigt för sina samtliga inkomster på grund av tillverkningen och försäljningen av socker och sirap samt vid sockerframställningen erhållna biprodukter. Å andra sidan har staten enligt avtalet åtagit sig att, med viss inskränkning, svara för täckning av bolagets för samma tillverkning och försäljning havda kostnader. Det skall jämlikt avtalet åligga bolaget att, därest bolaget finner att på grund av ändrade förhållanden eller eljest ändring bör ske i fråga om priser eller försäljningsvillkor, med förebringande av erforder-

lig utredning göra anmälan därom hos Kungl. Maj:t. Enahanda bestämmelser ha upptagits i tidigare avtal mellan staten och bolaget.

Med skrivelse den 2 november 1942 har *svenska sockerfabriksaktiebolaget* under hänvisning till sistberörda bestämmelser i avtalet mellan staten och bolaget överlämnat inom bolaget upprättad kalkyl rörande höjning av sockerpriset för att bolagets beräknade kostnader per den 31 juli 1943 skulle kunna täckas.

Efter remiss har *statens sockernämnd* den 3 december 1942 avgivit utlåtande i anledning av bolagets skrivelse. I utlåtandet har sockernämnden anfört följande.

Vid införandet enligt beslut av 1940 års riksdag av gällande system för reglering av priser och kostnader för sockertillverkningen förutsattes (prop. nr 189/1940, sid. 19), att priserna å socker och sirap borde i princip så avvägas under avtalstiden, att täckning därigenom erhöles för de kostnader för sockrets tillverkning, inklusive viss förräntning av bolagets kapital, som staten i enlighet med gällande avtal med bolaget garanterade.

Under de två första avtalsåren, d. v. s. för tiden till och med den 31 juli 1941, tillämpades denna princip i full utsträckning. På grund härav hade sockerregleringen vid utgången den 31 juli 1941 av då gällande avtalstid ett överskott staten till godo, som i sockerbolagets bokslut per sagda dag redovisas med i runt tal 2,890,000 kronor.

Beträffande avtalsåret 1941/42, då en ganska avsevärd stegring förelåg i avseende å betpris, har Kungl. Maj:t emellertid — helt visst i syfte att uppskjuta den fördyring av livsmedelskostnaderna som förhöjda sockerpris skulle innebära — låtit anstå med erforderliga prishöjningar å socker och sirap. Sockernämnden har under sist angivna år vid ett par tillfällen, nämligen den 18 februari och den 8 maj 1942, i enlighet med sin instruktion för Kungl. Maj:t anmält frågan om sockerprisets höjning samt därvid även framhållit, att ju längre man uppskötte prishöjningen desto större bleve belastningen på statsregleringen. I sin sistnämnda skrivelse den 8 maj 1942 anmälde sockernämnden, att den för kostnadernas täckande erforderliga prishöjningen vore 4 å 5 öre per kilogram socker, om höjningen företogs redan i maj. Den 10 juli 1942 beslöt Kungl. Maj:t att höja sockerpriset med 4 öre per kilogram till 49 öre per kilogram krossmelis. I betraktande av att lagret den 31 juli 1942 av socker jämlikt gällande avtal också uppskrevs med den under året vidtagna prishöjningen, kunde statsregleringens underskott för året 1941/42 begränsas till cirka 5,302,000 kronor. Då året 1941/42, såsom nyss nämnts, ingick med visst överskott staten till godo, måste i sockerbolagets bokslut för den 31 juli 1942 såsom bolagets fordran å statsverket upptagas ett belopp, benämnt statsregleringen, å cirka 2,412,000 kronor. Enligt gällande avtal hade staten att, därest annan uppgörelse ej träffades, omedelbart redovisa sagda belopp till bolaget, men sockernämnden har, efter samråd med vederbörande departement, av sockerbolaget erhållit förklaring, att beloppet må överföras i ny räkning för innevarande års reglering. Beträffande sagda summa må därjämte framhållas, att beloppet ännu ej är till storleken definitivt fixerat, ty vissa poster (skatter m. m.) ha ännu ej slutligt reglerats, varjämte nämndens granskning av bolagets verksamhet och räkenskaper ännu ej slutförts för det år, som bokföringsmässigt avslutas den 31 juli 1942. Emellertid torde den angivna summan vara ett approximativt maximibelopp å sockerregleringens underskott sagda dag.

Vad angår det nu löpande avtalsåret, d. v. s. tiden 1 augusti 1942—31 juli 1943 skulle, enligt en av sockerbolaget upprättad kalkyl, med bibehållna pri-

ser å socker och sirap uppkomma ett ytterligare underskott å icke mindre än cirka 17,000,000 kronor eller inemot 12,000,000 kronor mera än underskottet i fjol. Givetvis är denna kalkyl approximativ, och med säkerhet kan icke ännu angivas, huru utgifter och inkomster komma att gestalta sig under det räkenskapsår, som utgår den 31 juli 1943. Emellertid är det uppenbart, att en ganska betydande fördyring inträtt sedan i fjol. Den största fördyringen är även i år den höjning i betpriset, som beslöts vid 1942 års riksdag, och som ökar årskostnaderna för sockret med i runt tal 7,000,000 å 8,000,000 kronor. Därtill kommer dels att det bolaget tillerkända beloppet för täckning av de fasta kostnaderna avskrivningar, underhåll, skatter m. m. i nu gällande avtal höjts med 0.77 öre per kilogram råsocker, vilket om hänsyn även tages till kvantiteterna sammanlagt innebär en fördyring av ungefär 1,500,000 kronor. Vidare ha kostnaderna under den nu snart tilländalupna råsockerkampanjen för bränsle, löner, räntor m. m. undergått ganska betydande stegringar sedan motsvarande tid 1941. Även om stora ansträngningar måste göras för att hålla nere olika kostnader och allt göres för att ernå kostnadsbesparingar även inom detta område, synes försiktigheten bjuda, att man räknar med möjligheten av att underskottet under året, därest sockerpriset ej snarast höjes, ej blir mera väsentligt lägre än det av bolaget angivna. Genom en höjning omedelbart av priserna å socker och sirap med 7 öre per kilogram skulle underskottet sannolikt förhindras.

Skulle emellertid Kungl. Maj:t i nuvarande situation ej vilja höja sockerpriset, förefinnes möjligheten att särskilt anslag anvisas för ändamålet, för så framt icke staten till äventyrs skulle vilja med sockerbolaget träffa särskild överenskommelse, att underskottsbeloppet får kvarstå oreglerat, därvid kan tänkas, att vid framdeles möjligen uppkommande nedgång i betpriser och andra tillverkningskostnader prissänkningen å socker företages i långsammare tempo än kostnadsminskningen skulle motivera, något som emellertid skulle i viss mån binda staten vid nuvarande regleringssystem. I båda fallen är det klart, att beloppet för närvarande ej kan annat än approximativt beräknas, och att ett slutligt fixerande först framdeles kan ske, sedan slutgranskning skett av bolagets kostnader och räkenskaper.

Vissa uppgifter i förevarande fråga finnas även intagna i den av sockernämnden den 18 februari 1943 avgivna redogörelsen för nämndens verksamhet under senaste året.

Såsom framgår av vad sockernämnden i sin skrivelse uppgivit har för sockerbolaget i anledning av sockerregleringen uppstått en förlust, som för tiden intill utgången av löpande avtalsår beräknats komma att uppgå till omkring 19,500,000 kronor. Enligt avtalet med bolaget är staten skyldig att täcka denna förlust. Då en höjning av sockerpriset för närvarande torde böra undvikas, synes såsom sockernämnden ifrågasatt medel böra anvisas för täckande av berörda förlust. För ändamålet bör därför å tilläggsstat till riksstaten för löpande budgetår äskas ett reservationsanslag av 19,500,000 kronor.

På sätt sockernämnden berört finnas möjligheter att framdeles vid nedgång i betpriset och andra tillverkningskostnader låta sockerpriset sjunka i långsammare tempo än som skulle motiveras av kostnadsminskningen. Statsverket skulle härigenom tillföras inkomster som skulle motväga de förluster som nu föreslås reglerade. För utnyttjandet av denna möjlighet till utjämnning av vinster och förluster över en längre period saknar det betydelse, om

*Departements-
chefen.*

en partiell reglering sker nu eller om förlusten tillsvidare balanseras i bolagets räkenskaper.

Under återopande av det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Kostnader i samband med sockerregleringen* å tilläggsstat till riksstaten för budgetåret 1942/43 anvisa ett *reservationsanslag* av ..... kronor 19,500,000.

[2.] **39 a. Befrämjande av landsbygdens elektrifiering, reservationsanslag.** För detta ändamål anvisades av 1940 års urtima riksdag (prop. nr 43; r. skr. nr 64) å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1940/41 ett reservationsanslag av 5,000,000 kronor. Sedermera anvisade 1941 års riksdag för budgetåret 1941/42 ytterligare 5,000,000 kronor. För löpande budgetår ha hittills icke anvisats några medel för ändamålet. Däremot har i årets statsverksproposition, nionde huvudtiteln, punkt 117, för budgetåret 1943/44 äskats ett reservationsanslag av 2,000,000 kronor för ifrågavarande verksamhet.

Förevarande anslag utbetalas och disponeras av länsstyrelserna i enlighet med bestämmelser som meddelas för varje särskilt fall. För avgivande av utlåtande i frågor rörande understöd till befrämjande av landsbygdens elektrifiering har tillsatts en beredning, benämnd elektrifieringsberedningen, bestående av en representant för en var av kommerskollegium, lantbruksstyrelsen, vattenfallsstyrelsen och statens bränslekommission.

I skrivelse den 16 februari 1943 har *elektrifieringsberedningen* framhållit angelägenheten av att ytterligare anslagsmedel ställdes till förfogande för bedrivande av ifrågavarande bidragsverksamhet. Beredningen — som vid sin skrivelse fogat dels vissa statistiska uppgifter rörande landsbygdselektrifieringen, dels ock en inom beredningen upprättad promemoria beträffande sagda elektrifierings omfattning — har yttrat i huvudsak följande.

I skrivelse den 16 september 1942 lämnades från elektrifieringsberedningen vissa uppgifter till ledning för anslagsäskandena för budgetåret 1943/44. Sålunda meddelades, att per den 1 september 1942 av anslagna 10,000,000 kronor tagits i anspråk totalt 6,370,000 kronor samt att under de då senast förflutna 12 månaderna bidrag beviljats med sammanlagt 3,300,000 kronor. Vidare framhölls, att under förutsättning att elektrifieringen fortginge i ungefärligen samma tempo tillgängliga medel kunde beräknas räcka ungefär ett år framåt, och föreslogs slutligen, att för nästa budgetår ett belopp av 3,000,000 kronor borde äskas.

Under loppet av hösten 1942 inträdde emellertid utan skönjbara orsaker en betydande stegring i anspråken på bidragsmedel. För närvarande finnas disponibla ej fullt 1,000,000 kronor, vilket belopp till fullo kan beräknas bli taget i anspråk inom de närmaste månaderna genom bifall till i jordbruksdepartementet eller hos elektrifieringsberedningen under behandling liggande ansökningar. Hos beredningen vila dessutom på grund av kopparransorneringen infrusna ansökningar, motsvarande ett bidragsbelopp på sammanlagt 2,650,000 kronor.

Den oväntade och svärförklarliga ökning i bidragsbehovet, som gjorde sig

gällande under hösten 1942 håller alltså i sig. Under de sista fem månaderna ha inkommit kvalificerade ansökningar, representerande ett bidragsbelopp av drygt 500,000 kronor i månaden, vilket innebär i det närmaste en fördubbling av tidigare behov. Fortsätter detta förhållande, erfordras för behovens tillgodoseende under innevarande budgetår utöver tillgängliga medel drygt 2,000,000 kronor och för nästa budgetår cirka 6,000,000 kronor.

Vad här har sagts gäller under förutsättning av oförändrat läge å materialfronten. Nu har emellertid i dagarna industrikommissionen gått in för vissa ganska avsevärda lindringar i ransoneringen av för landsbygdselektrifieringen behövlige koppar. Denna omständighet kan verka till en ytterligare stegring av anslagsbehoven. Å andra sidan är det icke uteslutet, att den redan inträdda stegringen snart kan gå tillbaka. Någon tendens i den riktningen har dock ännu icke visat sig.

Av det anförda torde emellertid framgå, att tillgängliga medel kunna beräknas vara förbrukade om ett par månader och att — om icke tilläggsanslag beviljas — bidragsverksamheten under återstoden av budgetåret måste upphöra.

Vidare torde få anses säkert att i statsverkspropositionen för nästa budgetår upptagna 2,000,000 kronor icke bli tillräckliga för tillgodoseende av föreliggande behov. För närvarande tyda omständigheterna på att bidragsbehovet intill nästa budgetårs slut skulle vara av storleksordningen 8,000,000 å 9,000,000 kronor utöver för närvarande tillgängliga medel.

Med hänsyn till de ändrade förutsättningar för bidragsbehovets bedömande, som numera kunna anses föreligga, finner beredningen en förnyad prövning av frågan om anslag till befrämjande av landsbygdens elektrifiering vara påkallad.

Av den i det föregående omförmälda promemorian rörande landsbygdselektrifieringens omfattning torde här få återgivas följande.

Under år 1938 utförde kommerskollegium en utredning angående den återstående landsbygdselektrifieringen. Av denna framgår, att 67 procent av den elektrifierbara delen av den egentliga landsbygden då var elektrifierad. I utredningen uppskattades den oelektrifierbara delen (s. k. C-områden) motsvara 5 procent av landsbygdsbefolkningen.

Under hösten 1940 beräknade statens bränslekommission i samband med utarbetande av närmare riktlinjer för en statlig bidragsverksamhet, att elektrifieringsgraden höjts till 76 procent. Den resterande delen beräknades motsvara 215,000 hushåll eller 1.53 miljoner tariffenheter, fränsett C-områdena.

Några fullt tillförlitliga siffror rörande landsbygdselektrifieringens utveckling under de senaste 2¹/₂ åren finnas ej. Vattenfallsstyrelsen har emellertid under hand meddelat, att under de första 1¹/₂ åren tillkommit minst 0.2 miljoner tariffenheter inom styrelsens område. Med hänsyn till att denna statistik omfattar ungefärligen en tredjedel av landsbygden räknades då med att inom landet i dess helhet nyelektrifierats cirka 0.5 miljoner tariffenheter. För det senaste förflutna året kan man på grundval av utlämnade kopparlicenser räkna med att ytterligare 0.2 miljoner elektrifierats. Sedan hösten 1940 torde sålunda ungefär hälften av den då resterande elektrifieringen ha kommit till stånd. I runt tal skulle därför nu återstå 0.8 miljoner tariffenheter (exkl. C-områdena) eller 12 å 13 procent av den elektrifierbara landsbygden.

Av tillgängliga siffror kan dessutom utläsas, att elektrifieringsintensiteten efter att ha kulminerat under de första krisåren numera kraftigt minskat, vilket säkerligen torde vara förorsakat av kopparrestriktionerna. Den elektrifiering, som kommit till stånd genom bidragsverksamheten, har däremot,

frånsett den senaste tiden, varit konstant, cirka 50,000 tariffenheter per år. Detta skulle innebära, att de subventionerade företagen under den första 1½-årsperioden uppgått till ungefär en sjundedel av den totala elektrifieringen och att andelen under senaste året ökats till ungefär en fjärdedel.

Till förklaring av vissa i skrivelsen den 16 februari 1943 lämnade uppgifter har elektrifieringsberedningen den 2 mars 1943 inkommit med en promemoria av följande lydelse.

Elektrifieringsintensiteten på landsbygden har beräknats till följande värden:

Tidsperiod	Antal CB-enheter per år
1) våren 1938—hösten 1940 (2½ år)	cirka 225,000
2) hösten 1940—våren 1942 (1½ år)	» 335,000
3) våren 1942—våren 1943 (1 år)	» 200,000
4) våren 1943—våren 1944 (1 år)	» 150,000 (beräknat).

Vid beräkandet av intensiteten under det kommande året har hänsyn endast tagits till den kopparkvantitet, som kan disponeras. Däremot har hänsyn icke tagits till de ekonomiska förutsättningarna.

Under andra perioden har statsbidrag beviljats för realiserande av ungefär 50,000 tariffenheter per år eller i runt tal $\frac{1}{7}$ av totalelektrifieringen. Under den tredje perioden motsvara de beviljade bidragen likaledes ungefär 50,000 tariffenheter. På grund av elektrifieringsintensitetens nedgång har subventionsprojektens andel ökats till $\frac{1}{4}$. Under senare tid har märkts en stegrad tendens i anspråken på subvention. Sålunda motsvara de under de senaste två månaderna behandlade ärendena cirka 75,000 enheter per år, d. v. s. ungefärligen hälften av totalelektrifieringen.

Bidragsbehovet uppgick under tiden fram till årsskiftet 1941—1942 till 65 kronor per enhet, varvid inräknats bidrag till kraftstationer och bygdenät. Därefter har en stegring inträtt och totala bidragsbehovet har stigit till 77 kronor per enhet från och med år 1942. De egna prestationerna ha varit ungefär 95 kronor per enhet. De angivna siffrorna inkludera ej torvanläggningar.

Av vad nu anförts framgår dels att allt större del av elektrifieringen kommer till stånd genom subventionen och dels att bidragsbehovet per enhet stegras. Räknar man med att under tiden fram till den 1 juli 1944 i medeltal hälften av projekten erfordra statsunderstöd och att bidragsbehovet är något större än under det senaste året, t. ex. 85 kronor per enhet, skulle per år erfordras $(75,000 \times 85 =)$ 6,400,000 kronor och för den tid beredningen avsett i sin skrivelse den 16 februari 1943 ($16\frac{1}{2}$ månader) 8,750,000 kronor.

Departements-
chefen.

Såsom i det föregående nämnts har i årets statsverksproposition för budgetåret 1943/44 äskats ett anslag av 2,000,000 kronor till befrämjande av landsbygdens elektrifiering. Vid anmälan av denna anslagsfråga erinrade jag om att anvisandet av medel för ifrågavarande ändamål grundade sig på statsmakternas önskan att i nuvarande krisläge med dess svårigheter att anskaffa bensin samt lys- och brännoljor lämna ett kraftigt stöd åt strävandena för landsbygdens elektrifiering. Endast med hänsyn till då befarade svårigheter att för elektrifieringsarbetet anskaffa erforderlig materiel fann jag mig icke kunna förorda anvisandet av hela det belopp, 3,000,000 kronor, varom framställning gjorts av elektrifieringsberedningen. Enligt vad beredningen i sin

skrivelse den 16 februari 1943 anfört skulle en sådan stegring av bidragsbehovet ha inträtt under slutet av 1942 och början av 1943, att sist angivna belopp ingalunda torde komma att täcka det beräknade medelsbehovet för nästa budgetår, varjämte en anslagsanvisning av ytterligare 2,000,000 kronor av beredningen ansågs nödvändig för löpande budgetår, såvida icke bidragsverksamheten helt skulle upphöra under innevarande vår. Med hänsyn till den synnerligen starka efterfrågan å elektrifieringsbidrag, som sålunda förefinnes, och då, enligt vad jag inhämtat, statens industrikommission bedömer möjligheterna att ställa för elektrifieringen behöflig materiel till förfogande såsom relativt gynnsamma för den närmaste tiden, vill jag förordna, att å tilläggsstat till riksstaten för löpande budgetår äskas ett reservationsanslag av 2,000,000 kronor till befrämjande av landsbygdens elektrifiering.

Under åberopande av det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Befrämjande av landsbygdens elektrifiering* å tilläggsstat till riksstaten för budgetåret 1942/43 anvisa ett *reservationsanslag* av ..... kronor 2,000,000.

J. Skogsväsendet.

[3.] **22 a. Skogsvård m. m.: Bidrag till uppförande av brandtorn m. m., reservationsanslag.** Under förevarande anslagsrubrik ha för uppförande av brandtorn och utsiktspunkter anvisats reservationsanslag *dels* å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1939/40 med 150,000 kronor, *dels ock* å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1940/41 med 250,000 kronor. Vidare har å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1941/42 under samma anslagsrubrik uppförts ett reservationsanslag av 1,110,000 kronor, varav 510,000 kronor skulle användas för uppförande av brandtorn. Sammanlagt ha sålunda för uppförande av brandtorn anvisats 910,000 kronor.

I skrivelse den 15 december 1942 har *luftskyddsinspektionen* hemställt *dels* att å tilläggsstat till riksstaten för budgetåret 1942/43 måtte till bidrag till uppförande av brandtorn m. m. anvisas ett belopp av 50,000 kronor, *dels ock* att ett belopp av 53,000 kronor måtte anvisas för utförande av erforderliga kompletteringsarbeten vid äldre brandtorn. Luftskyddsinspektionen har som stöd för sin framställning anfört i huvudsak följande.

Den 19 juni 1942 fastställde Kungl. Maj:t riksplan för skogsbrandbevakningen. Av de 300 bevakningspunkter, som planen omfattar, beräknas 286 vara färdigställda vid 1942 års utgång, varefter 14 torn återstå att bygga. Dessa senare böra uppföras så tidigt som möjligt instundande vår, så att de kunna bli färdiga i god tid före skogsbrandsäsongen.

Det har visat sig, att byggnadskostnaderna för år 1942 äro högre än vad som beräknats. De kostnadskalkyler, som legat till grund för anslagsäskandet till 1942 års byggnadsverksamhet, uppgjordes i augusti 1941. Ehuru inspektionen då räknade med en viss kostnadsmarginal, har denna dock icke varit till-

räcklig för att täcka den kostnadsstegring, vilken förorsakats av ökade material- och transportkostnader samt arbetslöner. Sålunda ha vissa materialkostnader stigit med i runt tal 30 procent, transportkostnaderna med 20 procent och arbetslönerna med 25 procent. Vidare ha samtliga avgifter i samband med telefoninstallationer höjts, vilken höjning är av stor betydelse, då telefonkostnaderna uppgå till omkring 20 procent av de totala anläggningskostnaderna. Sålunda var inträdesavgiften för varje kilometer ledning före den 1 januari 1942 75 kronor. Nämnda dag höjdes avgiften till 150 kronor, och i augusti 1942 höjdes den ytterligare till 250 kronor.

Den kostnadsökning, som sålunda inträtt, har medfört, att av inspektionen disponerade medel icke äro tillräckliga för uppförande av de 14 skogsbrandtorn, vilka beräknas återstå att bygga efter utgången av år 1942. Då emellertid erforderliga järnkonstruktioner redan inköpts, beräknas ytterligare 50,000 kronor bliva erforderliga för färdigställande av dessa observationsplatser.

När inspektionen år 1940 omhändertog utbyggandet av den tidigare planerade riksplanen, fanns redan ett antal brandtorn i bruk. En del av dessa voro helt moderna och tjänade som förebild för de genom inspektionens försorg senare uppförda tornen. Andra torn voro av äldre typ men enligt dåtida begrepp fullt godtagbara. Sistnämnda torn voro i vissa fall endast utrustade med lokaltelefon till närmaste skogsbefäl eller brandfogde. I andra fall hade tornen försetts med öppna observationsplatser eller -kurar. De ansågos emellertid vara av sådan beskaffenhet, att de kunde intagas i riksplanen. Sedermera har det dock visat sig nödvändigt, att torntelefonerna äro anslutna till rikstelefonnätet. De öppna observationsplatserna ha vidare befunnits olämpliga vid den intensivare bevakningstjänst, som numera förekommer, då vaktmanskapet icke såsom i de helt inbyggda kurarna kunna vistas på observationsplatsen hela dygnet.

De brister som nu påtalats ha föranlett olika länsstyrelser att inkomma med förslag till dels förbättringar av telefonförbindelserna, dels ock uppförande av tornkurar. Genom länsstyrelserna ha även militära önskemål framförts angående förbättringar eller nybyggnader i sådana fall, där vaktbostäderna befunnits vara av mera primitiv beskaffenhet. Dessa önskemål ha ökats, sedan man börjat anlita kvinnligt vaktmanskap i större utsträckning. Därest samtliga av länsstyrelserna föreslagna kompletteringsarbeten m. m. skulle komma till utförande, skulle kostnaderna härför uppgå till i runt tal 76,000 kronor. Inspektionen har emellertid funnit kostnaderna kunna nedskäras till 53,000 kronor. Efter genomförande av här föreslagna arbeten kommer det av Kungl. Maj:t provisoriskt fastställda riksnätet för skogsbrandbevakningen att vara färdigt.

Då luftskyddsinspektionen nu förordar att statsmedel skola tagas i anspråk för vissa byggnadsarbeten avseende äldre brandtorn, vilka övertagits av lokala myndigheter, bolag med flera, vill inspektionen framhålla, att den därmed ej tagit ställning till frågan huruvida vidmakthållandet av riksbrandtornsnätet även i normala tider bör bekostas av allmänna medel. På grund av brandtornens i nuvarande tidsläge stora betydelse för luftskyddet och emedan här föreslagna åtgärder ej kunna uppskjutas utan att skogsbrandbevakningens effektivitet avsevärt nedsättes, har inspektionen emellertid ansett sig böra hemställa om anvisande av medel för ändamålet.

Över framställningen ha infordrade utlåtanden avgivits av skogsstyrelsen den 21 december 1942 och av statskontoret den 5 januari 1943.

Skogsstyrelsen har icke haft något att erinra mot bifall till framställningen.

Statskontoret har med hänsyn till i framställningen angivna omständigheter icke velat motsätta sig den ifrågasatta medelsanvisningen för uppförande av

återstående i riksplanen för skogsbrandbevakningen ingående 14 brandtorn. Vidkommande framställningen i övrigt har ämbetsverket beträffande ett för inköp av kartor, kikare och pejlingsinstrument m. m. avsett belopp å 4,295 kronor anfört att, enär dylika utgifter tidigare ersatts av statsmedel, även om tornens uppförande bekostats av enskilda (jfr prop. nr 311/1941 s. 13), statskontoret icke hade något att erinra emot bifall till framställningen i denna del. Vad angår övriga kompletteringskostnader, har statskontoret erinrat, att staten icke bidragit till uppförandet av ifrågakvarande torn. Ämbetsverket har ansett, att tillräckliga skäl icke syntes föreligga för statsverket att nu påtaga sig utgifterna för tornens förbättrande eller ersättande med nya.

Såsom framgår av luftskyddsinspektionens framställning ha på grund av *Departements-*
inträdda kostnadsstegringar de för uppförande av brandtorn hittills anvisade *chefen.* medlen icke varit tillräckliga för färdigställande av samtliga de 300 bevakningspunkter, vilka ingå i den av Kungl. Maj:t fastställda riksplanen för skogsbrandbevakningen. Sålunda återstå ännu 14 torn att bygga, för vilka emellertid erforderliga järnkonstruktioner redan inköpts. Med hänsyn till angelägenheten av att även sistnämnda bevakningspunkter bli färdigställda till nästkommande skogsbrandperiod vill jag tillstyrka luftskyddsinspektionens framställning om en medelsanvisning med 50,000 kronor å tilläggsstat för innevarande budgetår för uppsättande av de inköpta järnkonstruktionerna samt för bestridande av kostnader för telefoninstallationer. Däremot anser jag mig åtminstone för närvarande icke böra biträda förslaget om anvisande av medel för utförande av erforderliga kompletteringsarbeten vid äldre brandtorn. Det av mig tillstyrkta beloppet torde i likhet med vad tidigare skett böra anvisas i form av ett särskilt reservationsanslag, benämnt Skogsvård m. m.: Bidrag till uppförande av brandtorn m. m.

Under åberopande av det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Skogsvård m. m.*: Bidrag till uppförande av brandtorn m. m. å tilläggsstat till riksstaten för budgetåret 1942/43 anvisa ett *reservationsanslag* av . . . . . kronor 50,000.

Vad föredragande departementschefen sålunda, med instämmande av statsrådets övriga ledamöter, hemställt behagar Hans Maj:t Konungen bifalla.

Ur protokollet:

Siv Schiöler.

Bilaga 6.

Egentliga statsutgifter.

Tionde huvudtiteln.

*Utdrag av protokollet över handelsärenden, hållet inför Hans Maj:t
Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 5 mars
1943.*

Närvarande:

Statsministern HANSSON, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WESTMAN, WIGFORSS,
MÖLLER, SKÖLD, ERIKSSON, BERGQUIST, BAGGE, ANDERSSON, DOMÖ, ROSANDER,
GJÖRES, EWERLÖF.

Chefen för handelsdepartementet, statsrådet Eriksson, anmäler härefter
under handelsdepartementets handläggning hörande ärenden angående egent-
liga statsutgifter å tilläggsstat till riksstaten för budgetåret 1942/43 samt an-
för därvid följande.

D. Sjöfart och handel.

[1.] **10 a. Statens isbrytarverksamhet: Reparationer m. m. å statsisbry-
taren Ymer.** I brev den 20 mars 1942 till marinförvaltningen har Kungl. Maj:t
förklarat, att av det till Statens isbrytarverksamhet: Omkostnader för löpande
budgetår anvisade förslagsanslaget å 150,000 kronor skola bestridas drift-
kostnader, däri inberäknade sjötillägg och mässpenningar, samt underhålls-
kostnader för statens båda isbrytarfartyg Atle och Ymer.

I skrivelse den 12 juni 1942 anmälde *marinförvaltningen*, att under senare
hälften av 1941/42 års isbrytarkampanj allvarliga skador konstaterats å Ymers
dieselmotorer. Ämbetsverket anförde i detta ämne bland annat följande.

Redan under föregående expeditioner hade haverier inträffat, som givit vid
handen att vissa delar av maskineriet ej vore av erforderlig styrka. Då ifråga-
varande allvarliga skador våren 1942 kommit till marinförvaltningens känne-
dom, hade marinförvaltningen tillsatt en kommitté för närmare undersökning
av skadorna och för inkommande med förslag till deras avhjälpande. Kom-
mittén hade ej inkommit med slutgiltig rapport men hade meddelat ämbets-
verket, att skadorna vore av så allvarlig art, att fartyget icke utan synnerligen
stor risk för totalhaveri å dieselmotorerna kunde utgå på ny expedition. Ska-

dorna utgjordes huvudsakligen av sprickbildningar i motorernas lagerramar, vilka starkt nedsatte deras hållfasthet. Lagerramarna måste på grund härav utbytas. Reparationen beräknades kunna avslutas till den 1 januari 1943, om arbetet omedelbart finge igångsättas. Någon kostnadsberäkning hade ej hunnit verkställas, men kostnaden uppskattades till storleksordningen $\frac{3}{4}$ miljon kronor. Orsaken till skadorna vore att söka däruti, att lagerramarna varit väl svagt dimensionerade i förhållande till de stora påfrestningar, som visat sig förekomma å fartyget. Det inträffade kunde sålunda icke läggas fartygets personal till last. Marinförvaltningen avsåge att återkomma i ärendet, då slutlig rapport däri föreläge och kostnaderna i anslutning därtill bättre kunde överblickas. Reparationen syntes lämpligen böra utföras av Kockums mekaniska verkstads aktiebolag, som byggt fartyget och dess motorer. Marinförvaltningen avsåge att i samråd med statens industrikommissions prisbyrå överenskomma om de ekonomiska villkoren för arbetets utförande.

I anslutning härtill hemställde marinförvaltningen om uppdrag att gå i författning om fartygets reparation samt om anvisande för ändamålet av ett förslagsanslag av 750,000 kronor.

Genom beslut den 30 juni 1942 bemyndigade Kungl. Maj:t marinförvaltningen att omedelbart låta utföra ifrågavarande reparation av fartyget, och förklarade Kungl. Maj:t sig framdeles vilja, sedan ämbetsverket inkommit med slutliga kostnadsberäkningar, meddela beslut rörande täckande av kostnaderna för reparationen.

Marinförvaltningen hemställde vidare i skrivelse den 7 oktober 1942, att ett belopp av 40,000 kronor måtte ställas till ämbetsverkets förfogande för anordnande av kylrum å Ymer m. m. Ämbetsverket anförde i fråga härom i huvudsak följande.

Chefen för Stockholms örlogsvarv hade framhållit behovet av ett kylrum å Ymer. Betydande proviantkvantiteter måste nämligen medföras under vinterns långa och oavbrutna arbetsperioder till sjöss, enär det på grund av de mödosamma arbetsförhållandena vore nödvändigt tillhandahålla personalen största möjliga kvantiteter färsk proviant. Dylik måste även emellanåt utlämnas till besättningar å infrusna fartyg. Kostnaderna för ett kylrum beräknades till 10,000 kronor. Vidare hade nämnde chef föreslagit vissa närmare angivna förbättringsarbeten å fartyget för en kostnad av 10,000 kronor. Chefen för örlogsvarvet hade vidare framhållit, att avbärranordning erfordrades akterut å fartyget. Genom frånvaron av dylik hade avsevärda skador under årens lopp åsamkats Ymer och bogarna å assisterade fartyg genom ombordläggning. Kostnaderna för en avbärranordning beräknades till 6,000 kronor; därjämte erfordrades 10,000 kronor för reparation av under fartygets expedition 1941—1942 inträffade haveriskador med anledning av dylik ombordläggning. Därutöver erfordrades för vissa smärre kostnader 4,000 kronor. Då Ymer för tillfället vore förlagd till Kockums varv i Malmö för översyn, syntes det lämpligt, att nu nämnda arbeten komme till utförande i samband därmed.

I anledning av sistnämnda framställning bemyndigade Kungl. Maj:t genom beslut den 23 oktober 1942 marinförvaltningen att för en sammanlagd kostnad av högst 26,000 kronor låta utföra följande i marinförvaltningens skrivelse omförmälda arbeten, nämligen anordnande av kylrum och avbärranordning ävensom reparation av haveriskador. Tillika förklarade Kungl. Maj:t sig

framdeles vilja, sedan ämbetsverket inkommit med de i beslutet den 30 juni 1942 angivna kostnadsberäkningarna, efter framställning av marinförvaltningen meddela beslut rörande täckande av kostnaderna.

I skrivelse den 8 februari 1943 har *marinförvaltningen* — med förmälan att arbetena med reparationen av Ymers dieselmotorer då i det närmaste avslutats — vidare anført, att ämbetsverket föranstaltat om uppgörande av ny kostnadsberäkning beträffande ifrågavarande reparation och med stöd av denna beräkning uppskattat slutsumman för reparationen till högst 650,000 kronor; och har ämbetsverket hemställt, att ett reservationsanslag å detta belopp måtte anvisas å tilläggsstat till riksstaten för budgetåret 1942/43.

Sedermera har marinförvaltningen i skrivelse den 24 februari 1943, under framhållande att i nyssnämnda summa 650,000 kronor icke inräknats kostnaderna för utförandet av de i Kungl. Maj:ts beslut den 23 oktober 1942 angivna reparations- och förbättringsarbetena å Ymer, hemställt att för sistnämnda ändamål måtte ävenledes å tilläggsstat till riksstaten för löpande budgetår anvisas ett reservationsanslag av 26,000 kronor.

Då det under tionde huvudtiteln uppförda anslaget till Statens isbrytar-*Departements-* verksamhet: Omkostnader, från vilket drift- och underhållskostnader för statens isbrytarfartyg bestridas, icke synes böra komma till användning för täckande av kostnader för arbeten av nu ifrågavarande beskaffenhet eller storleksordning, torde, på sätt marinförvaltningen förordad, hemställan böra avlåtas till riksdagen om anvisande av särskilda medel för ändamålet. Enligt ämbetsverkets beräkningar kan det erforderliga medelsbehovet uppskattas till högst 676,000 kronor. Detta belopp torde böra äskas å tilläggsstat till riksstaten för budgetåret 1942/43.

Under åberopande av vad sålunda anförts hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Statens isbrytarverksamhet: Reparationer m. m. å statsisbrytaren Ymer* å tilläggsstat till riksstaten för budgetåret 1942/43 anvisa ett anslag av . . . . . kronor 676,000.

F. Diverse.

[2.] **9. Kommittéer och utredningar genom sakkunniga, reservationsanslag.** Tionde huvudtitelns kommittéanslag är i gällande riksstat upptaget till 80,000 kronor. Då härjämte från föregående budgetår förelåg en reservation på i runt tal 11,700 kronor, stod alltså till förfogande för innevarande budgetår ett belopp av sammanlagt omkring 91,700 kronor.

Utgifterna under anslaget för den hittills förflutna delen av budgetåret hava utgjort i runt tal 83,000 kronor. Bland de utredningar, som för närvarande pågå och som bekostas från anslaget, vill jag särskilt erinra om försäkringsutredningen, utredningen rörande den tekniskt-vetenskapliga forsk-

ningens ordnande samt utredningen rörande möjligheterna att genom statens medverkan mera planmässigt än hittills trygga landets och särskilt den svenska landsbygdens försörjning med elektrisk kraft, vilka samtliga torde komma att draga rätt avsevärda kostnader. Då det vidare kan förutses, att före budgetårets utgång vissa nya utredningar behöva igångsättas, finner jag mig böra räkna med behov av en anslagsförstärkning av 40,000 kronor.

Under åberopande av vad sålunda anförts hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Kommittéer och utredningar genom sakkunniga* å tilläggsstat till riksstaten för budgetåret 1942/43 anvisa ett *reservationsanslag* av ..... kronor 40,000.

Vad föredragande departementschefen sålunda, med instämmande av statsrådets övriga ledamöter, hemställt behagar Hans Maj:t Konungen bifalla.

Ur protokollet:
Sven Forssberg.

Bilaga 7.

Egentliga statsutgifter.

Elfte huvudtiteln.

Utdrag av protokollet över folkhushållningsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 5 mars 1943.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WESTMAN, WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, ERIKSSON, BERGQUIST, BAGGE, ANDERSSON, DOMÖ, ROSANDER, GJÖRES, EWERLÖF.

Chefen för folkhushållningsdepartementet, statsrådet Gjores, anmäler här-
efter under folkhushållningsdepartementets handläggning hörande ärenden
angående egentliga statsutgifter å tilläggsstat till riksstaten för budgetåret
1942/43 samt anför därvid följande.

D. Diverse.

[1.] **7 c. Förmalningsersättningar.** I syfte att förhindra att de i förhål-
lande till förkrigspriserna höjda producentpriserna å brödsäd skola medföra
ökning av priserna på mjöl och bröd har sedan hösten 1940 tillämpats ett
system med s. k. förmalningsersättningar. Dessa ersättningar utbetalas till
kvarnarna för av dem förmalen spannmål och utgå med skilda belopp för
handelsförmalning och vid förmalning mot lön. I fråga om handelsförmal-
ning gälla under innevarande budgetår av Kungl. Maj:t genom beslut den 18
december 1942 meddelade bestämmelser. Enligt dessa utgår ersättning för
förmalning av vete och råg under vissa villkor för tiden 1 april—31 augusti
1942 med 7 kronor 25 öre per deciton, för tiden 1 september—15 oktober
1942 med 5 kronor 55 öre per deciton för vete och råg av 1942 års skörd
samt med 7 kronor 25 öre per deciton för dessa sädesslag av 1941 års eller
äldre skörd, för tiden 16 oktober—31 december 1942 med 5 kronor 25 öre
per deciton samt för tiden från och med den 1 januari 1943 tills vidare till
och med den 31 augusti samma år med 5 kronor 80 öre per deciton. Vid han-
delsförmalning av vårvete av 1941 års eller tidigare skörd utgår förmalnings-

ersättning för tiden 1 april—31 augusti 1942 med en särskild förhöjning av 1 krona 25 öre som bestämts genom Kungl. Maj:ts beslut den 29 maj 1942 eller sålunda med tillhoppa 8 kronor 50 öre för deciton. De meddelade bestämmelserna gälla även korn som förmåles tillsammans med vete och/eller råg eller som användes för inblandning i mjöl av vete eller råg eller bådadera. Vid löneförmalning av vete och råg utgår sedan den 1 september 1941 (livsmedelskommissionens cirkulär nr 413) en ersättning med 2 kronor per deciton. Lika stor ersättning utgår sedan den 16 oktober 1941 vid löneförmalning av korn (cirkulär nr 618).

Under budgetåren 1940/41 och 1941/42 ha för bestridande av statsverkets utgifter för förmalningsersättningarna anvisats förslagsanslag under elfte huvudtiteln å respektive 34,000,000 och 33,000,000 kronor. Under innevarande budgetår utgå dessa ersättningar i enlighet med riksdagens uttalanden (skr. nr 456) från förskottsstat.

Genom särskilda beslut den 2 oktober 1942 och den 19 februari 1943 har Kungl. Maj:t, efter framställningar av livsmedelskommissionen, anbefallt statskontoret att från det å förskottsstat för försvarsväsendet för budgetåret 1942/43 under elfte huvudtiteln uppförda förskottsanslaget till Allmänna utgifter för pris- och handelsreglerande åtgärder (XI a), med redovisning under särskild rubrik, till statens livsmedelskommission utbetala högst tjugu, respektive högst elva miljoner kronor att av kommissionen användas för bestridande tills vidare under budgetåret 1942/43 av kostnaderna för förmalningsersättningar.

*De partements-
chefen.*

Nyssnämnda förskottsvis anvisade belopp å 31 miljoner kronor har av livsmedelskommissionen beräknats förslå till täckande av utgifterna för förmalningsersättningar under innevarande budgetår. Ytterligare medelsanvisning för ändamålet torde därför icke erfordras. Det synes sålunda lämpligt, att det anvisade beloppet redan nu täckes genom anvisande av ett obetecknat anslag å tilläggsstat till riksstaten för budgetåret 1942/43.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Förmalningsersättningar* å tilläggsstat till riksstaten för budgetåret 1942/43 anvisa ett anslag av kronor 31,000,000.

[2.] **8. Vissa utredningar och undersökningar, reservationsanslag.** För budgetåret 1942/43 har riksdagen efter förslag av Kungl. Maj:t under elfte huvudtiteln anvisat ett reservationsanslag av 50,000 kronor för Vissa utredningar och undersökningar. Anslaget är avsett för sådana utredningar och undersökningar, som icke lämpligen böra bekostas av medel som stå till kommissionernas förfogande. Hittillsvarande erfarenheter av behovet av medel för ändamål av här angiven art ha givit vid handen, att anslagsbeloppet icke får vara för knappt tilltaget. Det för innevarande budgetår anvisade beloppet har numera praktiskt taget helt tagits i anspråk. För täckande av medels-

behovet för viss undersökning, vilken, därest tillräckliga medel funnits tillgängliga å utrednings- och undersökningsanslaget, skolat i sin helhet ha tillgodosetts härifrån, ha medel från anslaget till extra utgifter måst anvisas. För att kommande framställningar om medelsanvisning för här avsett ändamål skola kunna tillgodoses under återstående del av budgetåret, synes en förstärkning av anslaget till Vissa utredningar och undersökningar böra ske genom anvisande av ytterligare medel, förslagsvis 25,000 kronor, å tilläggsstat till riksstaten för innevarande budgetår. Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Vissa utredningar och undersökningar* å tilläggsstat till riksstaten för budgetåret 1942/43 anvisa ett *reservationsanslag* av ..... kronor 25,000.

Vad föredragande departementschefen sålunda, med instämmande av statsrådets övriga ledamöter, hemställt, behagar Hans Maj:t Konungen bifalla.

Ur protokollet:

Curt Nordwall.

Bilaga 8.

Kapitalinvesteringar.

Utrikesdepartementet.

Utdrag av protokollet över utrikesdepartementsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 5 mars 1943.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WESTMAN, WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, ERIKSSON, BERGQUIST, BAGGE, ANDERSSON, DOMÖ, ROSANDER, GJÖRES, EWERLÖF.

Tillförordnade chefen för utrikesdepartementet, statsministern, anmäler under utrikesdepartementets handläggning hörande ärende angående kapitalinvesteringar å tilläggsstat till riksstaten för budgetåret 1942/43 samt anför därvid följande.

Statens allmänna fastighetsfond.

[1.] c. Anordnande av skyddsrum i beskickningsfastigheten i Berlin, *reservationsanslag*. För närvarande förfogar beskickningen i Berlin över ett provisoriskt skyddsrum, som vid det pågående krigets utbrott inretts i en av beskickningsfastigheternas källarlokal. Då man numera måste räkna med en alltmera skärpt krigföring i luften, som utsätter städerna i de krigförande länderna för bombanfall av ständigt stegrad verkan, erbjuder detta skyddsrum icke längre tillräcklig säkerhet för beskickningspersonalen. Den personal, som har sin tjänstgöring förlagd till beskickningsfastigheterna ävensom till två närbelägna fastigheter, vilkas förvaltning på grund av skyddsmaktsupdrag övertagits av beskickningen, uppgår till ett sextiotal personer, av vilka fyrtiofem äro svenskar och svenskfödda personer. Ett fyrtiotal andra svenska medborgare eller svenskfödda personer äro bosatta i fastigheterna.

Under dessa förhållanden hava åtgärder för att bereda den vid beskickningen tjänstgörande personalen ävensom de i övrigt i beskickningsfastigheterna bosatta personerna tillräckligt skydd mot luftkrigföringens risker måst vidtagas. I detta syfte har, sedan genom byggnadsstyrelsens försorg för-

slag utarbetats till utbyggnad av det provisoriska skyddsrummet till ett skyddsrum av så betryggande konstruktion som möjligt, Kungl. Maj:t den 15 sistlidne januari uppdragit åt styrelsen att igångsätta ifrågavarande byggnadsarbeten ävensom medgivit, att uppstående kostnader må bestridas från det å förskottsstat för försvarsväsendet för budgetåret 1942/43 under fonden för förslag till statsverket uppförda förskottsanslaget till försvarsberedskapens stärkande i allmänhet. Dessa arbeten, vilka på grund av rådande förhållanden måste till betydande del utföras med svensk arbetskraft och svensk materiel, beräknas medföra en kostnad för statsverket av 207,500 kronor. Frågan om täckning av denna utgift synes nu böra underställas riksdagen. Med hänsyn till svårigheten att exakt beräkna storleken av dessa byggnadskostnader förordar jag, att ett till 210,000 kronor avrundat reservationsanslag för ändamålet äskas av riksdagen.

Under åberopande av vad jag sålunda anfört får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Anordnande av skyddsrum i beskickningsfastigheten i Berlin* å tilläggsstat till riksstaten för budgetåret 1942/43 anvisa ett *reservationsanslag* av ..... kronor 210,000.

Vad statsministern sålunda, med instämmande av statsrådets övriga ledamöter, hemställt, behagar Hans Maj:t Konungen bifalla.

Ur protokollet:
Hugo Ärnfast.

Bilaga 9.

Kapitalinvesteringar.

Försvarsdepartementet.

Utdrag av protokollet över försvarsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 5 mars 1943.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WESTMAN, WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, ERIKSSON, BERGQUIST, BAGGE, ANDERSSON, DOMÖ, ROSANDER, GJÖRES, EWERLÖF.

Chefen för försvarsdepartementet, statsrådet Sköld, anmäler under försvarsdepartementets handläggning hörande ärenden angående kapitalinvesteringar å tilläggsstat till riksstaten för budgetåret 1942/43. Med förmålan tillika att ärendena vore av den natur att närmare redogörelse för deras innebörd än som av det följande framginge icke borde lämnas till statsrådsprotokollet, varför ytterligare upplysningar borde få inhämtas genom de handlingar, som komme att överlämnas till riksdagens vederbörande utskott, anfördärvid chefen för försvarsdepartementet följande.

Försvarsväsendets fastighetsfond.

Arméförvaltningens delfond.

[1.] **7 d. Utbyggnad av vissa fabriker och anläggningar, reservationsanslag.** Under förevarande punkt avser jag anmäla vissa av försvarsväsendets verkstadsnämnd framställda medelsäskanden för genomförande av nyanläggningar och ombyggnader vid nämnden underställda fabriker.

Under verkstadsnämnden sortera för närvarande följande fabriker och anläggningar, nämligen ammunitionsfabrikens avdelningar å Marieberg, i Karlsborg och Karlstad, Åkers krutbruk, Karl Gustafs stads gevärsfaktori, centrala torpedverkstaden ävensom vissa fabriker för tillverkning av gasmasker och rökmatériel. Av dessa fabriker är den i Karlstad under utbyggnad. Det torde

vara lämpligt att lämna en kortfattad redogörelse för härutinnan vidtagna eller planerade dispositioner.

I propositionen 1939 L: 190 underställde Kungl. Maj:t riksdagens prövning väckt förslag om förflyttning av den å Marieberg belägna ammunitionsfabriken till Karlstad för uppförande å mark, som Karlstads stad enligt ett vid propositionen fogat preliminärt avtal kostnadsfritt skulle ställa till förfogande. Kostnaderna för den nya fabriken angavs i propositionen preliminärt till 18,187,000 kronor, därav för byggnadskostnader och förberedande åtgärder 14,187,000 kronor. För vissa förberedande åtgärder för den nya fabriken äskades ett anslag av 500,000 kronor. Riksdagen (skrivelse nr 455) beslöt i enlighet med Kungl. Maj:ts förslag, att i stället för den å Mariebergsområdet belägna fabriken en ny ammunitionsfabrik skulle uppföras i Karlstad, varjämte riksdagen, med godkännande för sin del av det preliminära avtalet, anvisade det äskade anslaget. Riksdagen uttalade emellertid, att riksdagen hyste allvarliga betänkligheter inför de avsevärda kostnader, som fabriksanläggningen skulle medföra, och underströk angelägenheten att kostnadsfrågan ytterligare toges under ingående prövning och att fabriksanläggningen erhöle mest ändamålsenliga och ekonomiska planläggning.

Sedan Kungl. Maj:t åt arméförvaltningens tygdepartement och fortifikationsstyrelse uppdragit att i samråd med cheferna för armén och försvarstabern ägna spörsmålet om ammunitionsfabrikens omfattning och organisation m. m. ytterligare utredning samt på grundval därav uppgöra och till Kungl. Maj:t inkomma med definitiv situationsplan ävensom fullständiga kostnadsberäkningar rörande anläggningen i fråga, varvid skulle beaktas vad i förenämnda proposition och riksdagsskrivelse anförts i fråga om angelägenheten att i möjligaste mån nedbringa anläggningskostnaderna, inkommo tygdepartementet och fortifikationsstyrelsen med dels en situationsplan för ifrågavarande anläggning, dels ock ett på situationsplanen grundat förslag till disposition av det av riksdagen anvisade anslaget å 500,000 kronor. I samband därmed gjorde departementet och styrelsen vidare framställning om anvisande av medel för uppförande vid den planerade ammunitionsfabriken av vissa byggnader. I anledning av nämnda skrivelse beslöt Kungl. Maj:t den 8 december 1939, bland annat, att dels fastställa den ingivna situationsplanen för den nya fabriken, dels ock medgiva, att för bestridande av kostnaderna för uppförande av de nämnda byggnaderna finge disponeras, förutom vissa andra medel (600,000 kronor), ett belopp av högst 592,900 kronor, som fortifikationsstyrelsen skulle äga att förskottera. På förslag av Kungl. Maj:t (propositionen 1940 L: 2) anvisade riksdagen (skrivelse nr 28) ett anslag av 592,900 kronor för täckning av de förskottsvis bestridda utgifterna.

Sedermera inkommo tygdepartementet och fortifikationsstyrelsen med ett förnyat förslag till utbyggnad av ammunitionsfabriken, omfattande bland annat situationsplan, fullständiga ritningar, detaljkostnadsberäkningar, kostnadstablå m. m. Departementet och styrelsen anförde därvid, att situationsplanen helt anslöte sig till den av Kungl. Maj:t den 8 december 1939 fastställda planen. Detta förslag hade i fråga om byggnaderna kostnadsberäk-

nats till 13,085,000 kronor. Med tillägg för de tidigare till 4,000,000 uppskattade kostnaderna för maskinanskaffning m. m. skulle således totalkostnaderna enligt detta förslag uppgå till inemot 17,100,000 kronor beräknat efter prisnivån 1939. Förslaget hade utarbetats med tanke på att utbyggandet av fabriken skulle äga rum i fyra etapper. Utbyggnaden av den första etappen hade fastställts genom Kungl. Maj:ts förenämnda beslut den 8 december 1939. De i andra och tredje etapperna ingående byggnaderna, vilka kostnadsberäknats till sammanlagt 2,867,760 kronor, borde omedelbart komma till utförande. För maskinanskaffning och flyttningskostnader för de tre första etapperna beräknades kostnaderna till sammanlagt 335,000 kronor.

I anledning av detta förslag äskade Kungl. Maj:t (propositionen 1940 L: 208) hos riksdagen för fortsatt utbyggande av ammunitionsfabriken i Karlstad ett anslag av $(2,867,760 + 335,000 =)$ i runt tal 3,200,000 kronor. Vid anmälan av propositionen framhöll jag, bland annat, att det framlagda byggnadsprogrammet i dess helhet efter den ingående prövning som av myndigheterna verkstälts och sedan icke obetydliga reduceringar i det ursprungligen framlagda förslaget blivit vidtagna utan att fordringarna på driftkapaciteten därför behövt eftersättas borde läggas till grund för den fortsatta utbyggnaden av ammunitionsfabriken. Något formligt fastställande av byggnadsprogrammet syntes emellertid icke för det dåvarande vara påkallat, utan syntes prövningen av förslagen till utbyggnad böra ske efter hand allteftersom de av myndigheterna avgävs. Riksdagen beslöt (skrivelse nr 328) anvisa det äskade anslaget.

Kungl. Maj:t bemyndigade genom beslut den 14 juni 1940 arméförvaltningens tygdepartement och fortifikationsstyrelse att med anlitan av anslaget gå i författning om verkställande av de med anslaget avsedda byggnadsarbetena och maskinanskaffningarna, varvid samråd skulle äga rum med försvarsväsendets verkstadsnämnd. Dylika arbeten och anskaffningar ha i viss omfattning sedermera kommit till stånd. Jag får anledning senare återkomma härtill.

Av den nu lämnade redogörelsen framgår, att den av riksdagen beslutade utflyttningen av ammunitionsfabriken å Marieberg till Karlstad i viss utsträckning genomförts, att härför av riksdagen anvisats tillhoppa $(500,000 + 592,900 + 3,200,000 =)$ 4,292,900 kronor samt att för ändamålet disponerats ytterligare 600,000 kronor, eller tillhoppa 4,892,900 kronor. Ett planenligt fullföljande av utflyttningen skulle sålunda, räknat efter prisläget 1939, draga en ytterligare kostnad av $(17,100,000 - 4,892,900 =)$ i runt tal 12,200,000 kronor.

De förslag till nyanläggningar och ombyggnader som försvarsväsendets verkstadsnämnd nu framlagt beröra samtliga nämnden underställda fabriker med undantag av centrala torpedverkstaden. Nämnden har därvid alltjämt räknat med ett fullföljande av den av riksdagen beslutade utflyttningen av ammunitionsfabriken å Marieberg. De tidigare uppgjorda planerna beträffande omfattningen och utförandet av ammunitionsfabriken i Karlstad ha emellertid i anslutning till de nya förslagen reviderats i vissa hänseenden i

avsikt att erhålla en ur drifts- och andra synpunkter lämpligare fördelning av arbetsuppgifterna mellan olika fabriker.

Rörande den principiella innebörden av verkstadsnämndens förslag må följande framhållas.

Redan i skrivelse den 11 april 1942 underställde verkstadsnämnden Kungl. Maj:ts prövning bland annat frågan om vidtagande av vissa organisatoriska förändringar med avseende å en del av de nämnden underställda fabriker, ävensom om utförande av vissa större anläggnings- och utrustningsarbeten vid dessa fabriker. I anslutning härtill framhöll nämnden i huvudsak följande.

Sedan genom beslut den 25 maj 1940 försvarsväsendets verkstadsnämnd inrättats, hade för nämnden den viktigaste omedelbara uppgiften varit att med förefintliga anläggningar och driftsorganisation söka uppdriva tillverkningskapaciteten vid nämnden underställda fabriker, att i samma syfte verkställa omedelbart nödvändiga och genomförbara anskaffningar och utvidgningar samt att i säkerhets- och hygieniskt hänseende sörja för nödtorftiga förbättringar av de i stor utsträckning omoderna anläggningarna. Nämnden hade vidare haft att övertaga bland annat den under uppförande varande ammunitionsfabriken i Karlstad samt att beträffande denna genomföra de ändringar och förbättringar i de ursprungliga byggnadsplanerna, som voro möjliga med hänsyn till redan påbörjade arbeten och nödvändigheten att undvika förseningar. I fabrikerens interna organisation hade i allmänhet ej några större förändringar kunnat vidtagas huvudsakligen på den grund, att den forcerade driften ej tillåtit de störningar, som under en övergångstid kunnat bli följderna av sådana åtgärder.

Genom hittills vidtagna åtgärder hade de från början mest trängande uppgifterna lösts och fabriksdriften nått det stadium, nuvarande organisationsform och befintliga anläggningar medgäve.

Nämnden ansåge nu nödvändigt att föreslå genomförande av vissa mera genomgripande organisatoriska förändringar samt sådana större anläggningsarbeten och anskaffningar, som vore nödvändiga för uppfyllande av moderna tekniska och ekonomiska krav samt de fordringar på tillverkningskapacitet, som uppställdes i den föreslagna nya försvarsordningen. Den erforderliga omorganisationen borde eller kunde emellertid icke genomföras på en gång. Verkstadsnämnden hade ansett det angeläget att, innan förarbetena för erforderliga organisationsförändringar och anläggningsarbeten vidare fortskred, underställa Kungl. Maj:t principerna för den tilltänkta organisationen samt, på grundval av vad som på utredningens dåvarande ståndpunkt kunde bedömas, de föreslagna anläggningarnas omfattning och härav betingade kostnader samt slutligen förslag till riktlinjer för fabriksdriften.

Efter att ha lämnat en redogörelse för fabrikerens uppgifter i den tilltänkta organisationen ävensom för fabrikerens framtida interna organisation och vissa därmed sammanhängande personalfrågor anförde verkstadsnämnden beträffande de erforderliga anläggningsarbetena och anskaffningarna bland annat följande.

Anläggningarna vid de nämnden underställda äldre fabriker vore i stor utsträckning omoderna och olämpliga samt i vissa fall ur brand-, explosions- och luftskyddssynpunkt ytterst riskabla. Lokalerna vid flera fabriker vore för små, och på flera håll hade betydande utrymmen tills vidare måst för-

hyras. Maskinutrustningen hade däremot under de båda sista åren i hög grad förbättrats och utvidgats, men lokalförhållandena hade hindrat dess effektiva utnyttjande. Det vore därför nödvändigt att snarast möjligt verkställa betydande nybyggnader vid en del fabriker samt sanera och ombygga de gamla anläggningarna, vilka senare arbeten med hänsyn till anläggningarnas nuvarande skick i stor utsträckning måste få karaktären av hel nybyggnad. Den utredning, som hittills utförts inom nämnden rörande utrustnings- och byggnadsbehov för fabrikerna, hade ännu ej omfattat uppgörande av definitiva situationsplaner och ritningar. Emellertid hade på grundval av principskisser approximativa kostnadsberäkningar kunnat göras. Dessa kostnader redovisades liksom anläggningarnas principanvändning i en med särskild skrivelse i ämnet den 11 april 1942 överlämnad bilaga. Kostnaderna för de av nämnden föreslagna anläggnings- och utrustningsarbetena utgjorde sammanlagt 14,740,000 kronor, därav omkring 11,430,000 kronor för byggnader och fasta anläggningar, omkring 2,560,000 kronor för maskin- och övrig utrustning samt omkring 750,000 kronor för administration, flyttning, igångsättning, oförutsedda utgifter m. m. Det vore av största vikt att anläggnings- och anskaffningsarbetena snarast möjligt påbörjades, varför anläggningarnas principutförande enligt nämndens mening redan nu borde fastställas. Verkstadsnämnden avsåg att efter hand som definitiva planer hunne utarbetas för den ena eller andra delen av anläggningarna inkomma till Kungl. Maj:t med detaljerat förslag och definitiv kostnadsberäkning för respektive delar.

Utöver för drift erforderlig utrustning vid fabrikerna erfordrades för att undvika driftsavbrott en viss utrustning som driftsreserv. Detta gällde framför allt sådana fabriker eller fabriksavdelningar, som hade en tillverkning som ej bedreves eller kunde upptagas vid annan statlig eller privat industri. Vid ifrågavarande slag av fabriker måste emellertid vidare, med hänsyn till riskerna för lokal förstörelse under krig genom bombträff eller dylikt, dessa resurser ytterligare kompletteras till en krigsreserv, omfattande ersättning såvitt möjligt inom varje tillverkningsetapp. Härvid kunde i viss utsträckning äldre och nu i bruk ej varande utrustning ifrågakomma samt vid nyanskaffning en enklare utrustning väljas. På liknande sätt måste även motsvarande reservutrustning av verktyg anskaffas. Dylik reservutrustning vore emellertid nödvändig endast för vissa delar av tillverkningen. Kostnaderna härför inginge i av nämnden beräknad maskinanskaffningskostnad. För att emellertid vid sådan tillverkning, som endast funnes vid en fabrik, säkerställa driften även för det fall, att anläggningen vid krig skulle få ett ur bombningssynpunkt speciellt utsatt läge eller komma att ligga i omedelbar närhet av krigszonen, ansåg verkstadsnämnden det nödvändigt att förutse evakueringsmöjligheter för ifrågavarande fabriksanläggningar. Kostnaderna för anläggningen av dylik reservfabrik beräknades till cirka 2,400,000 kronor.

Efter att ha lämnat en redogörelse för hur fabrikernas framtida driftsekonomi enligt verkstadsnämndens mening borde ordnas hemställda nämnden, bland annat, under hänvisning till vad sålunda och i övrigt anförts, att Kungl. Maj:t måtte godkänna de i nämndens skrivelse angivna principerna för och omfattningen av nyanläggningar, anskaffningar och ombyggnader vid ifrågavarande fabriker ävensom ställa för ändamålet erforderliga medel, tillhoppa 17,140,000 kronor, till förfogande.

I anledning av verkstadsnämndens förevarande framställning avgåvo överbefälhavaren över rikets försvarskrafter den 28 april och arméförvaltningen den 7 maj 1942 utlåtanden.

Vidare hemställde verkstadsnämnden i skrivelse den 28 maj 1942, till komplettering av de i förutnämnda skrivelse framlagda förslagen, att gasmaskfabriken måtte förflyttas från nuvarande lokaler och en ny anläggning för gasmasktillverkning uppföras antingen i anslutning till försvarsväsendets kemiska anstalt för en kostnad av omkring 590,000 kronor eller alternativt å annan plats för en kostnad av omkring 520,000 kronor. Härjämte inkom nämnden, på given anledning, med en den 27 juni 1942 dagtecknad promemoria rörande medelsbehovet för anläggnings- och anskaffningsarbeten vid nämnden underställda fabriker, därvid framhölls, bland annat, att vissa i promemorian angivna utbyggnader, kostnadsberäknade till omkring 2,500,000 kronor, vore omedelbart nödvändiga, samt att för undanröjande av risker för driftsavbrott dessutom erfordrades vissa angivna ny- och ombyggnader samt anskaffningar och utrustning, kostnadsberäknade till likaledes omkring 2,500,000 kronor.

I anledning av vad sålunda förekommit uppdrog Kungl. Maj:t åt försvarsväsendets verkstadsnämnd att, i huvudsaklig överensstämmelse med de av nämnden angivna riktlinjerna, till Kungl. Maj:t inkomma med av fullständiga kostnadsberäkningar åtföljda förslag till genomförande *dels* i första hand, för en kostnad av högst 5,000,000 kronor, av vissa i förenämnda promemoria avsedda anläggningsarbeten m. m., *dels ock* av övriga i promemorian avsedda åtgärder. I anslutning härtill medgav Kungl. Maj:t, att till verkstadsnämnden, på rekvisition i mån av behov, finge utbetalas ett belopp av högst 50,000 kronor från det å förskottsstaten för försvarsväsendet uppförda förskottsanslaget Ea. Övriga utgifter (Gb), att av nämnden användas för bestridande av de kostnader, som föranleddes av utarbetande av i det föregående angivna förslag. Sedermera har Kungl. Maj:t genom beslut den 6 november 1942 medgivit, att ytterligare högst 100,000 kronor må tagas i anspråk från förenämnda förskottsanslag för ifrågavarande ändamål.

I skrivelse den 7 december 1942 har verkstadsnämnden anmält, att i anledning av förenämnda uppdrag inom nämnden utarbetats fullständiga kostnadsberäkningar avseende flertalet av de nyanläggningar, ombyggnader och maskinanskaffningar m. m. vid nämndens fabriker, vilka avsetts i det anläggningsprogram, som genom skrivelserna den 11 april och den 28 maj 1942 underställdes Kungl. Maj:ts prövning. I anslutning därtill har nämnden anfört bland annat följande.

I promemorian den 27 juni 1942 hade vissa arbeten angivits vara av särskilt trängande natur. Kostnaderna för dessa arbeten hade preliminärt beräknats till 5 miljoner kronor. Verkstadsnämnden hade anbefallts att i första hand inkomma med kostnadsberäkningar avseende dessa arbeten. Vissa av dessa arbeten vore emellertid av den natur, att de, om hela anläggningsprogrammet skulle genomföras, ur ekonomiska och rationella synpunkter borde utföras på annat sätt än om endast medel skulle anvisas till avhjälpande av de mest trängande behoven. Nu förevarande kostnadsberäkningar hade utarbetats med utgångspunkt från ett genomförande av hela anläggningsprogrammet. Arbetena kunde sedermera utföras på sådant sätt, att i möjligaste mån de mest trängande behoven avhjälpes i första hand.

Det byggnadsprogram, för vilket nämnden framlagt kostnadsberäkningar i skrivelsen den 7 december 1942, ansluter sig i allt väsentligt till det tidigare framlagda. Under tiden för kostnadsberäkningarnas utförande ha emellertid vissa ändringar och kompletteringar av det tidigare programmet befunnits önskvärda. Sålunda har, enligt vad nämnden framhållit, vid utarbetandet av det detaljerade byggnadsprogrammet det visat sig nödvändigt vidtaga vissa förändringar i förut ifrågasatta dispositioner, vilket i några fall medfört ökat byggnadsbehov. Dessutom hade sedan de ursprungliga kostnadsberäkningarna verkställdes, icke oväsentliga kostnadsstegringar inträtt. Det hade emellertid å andra sidan visat sig möjligt att vid ett detaljerat studium av anläggningarna genom ändrade dispositioner åstadkomma förenklingar, varigenom den ursprungliga kostnadsramen i stort sett kunnat bibehållas. Kostnaderna för erforderliga om- och tillbyggnader jämte komplettering av maskinutrustningen ha av nämnden uppskattats till 20,845,000 kronor, däri inbegripet jämväl förenämnda utredningskostnad å 150,000 kronor, enligt följande fördelning.

A n l ä g g n i n g	Byggnads- kostnader	Kostnader för maskinanskaff- ning m. m.
Ammunitionsfabriken, Karlsborg	3,750,000	1,100,000
Ammunitionsfabriken, Karlstad	6,400,000	1,550,000
Åkers krutbruk	725,000	265,000
Rökmateriefabriken	300,000	50,000
Gasmaskfabriken	675,000	50,000
Karl Gustafs stads gevärsfaktori	115,000	90,000
Pjäshylsfabrik	2,050,000	475,000
Ammunitionsreservfabrik	3,150,000	100,000
Summa kronor	17,165,000	3,680,000

Vid en jämförelse mellan kostnadsberäkningarna för det preliminära samt det utformade förslaget torde böra bemärkas, att det senare omfattar jämväl kostnaderna, 2,525,000 kronor, för anläggning av en pjäshylsfabrik, för vilken planerna i det preliminära förslaget icke utformats. Nämnden har emellertid beträffande denna hylsfabrik liksom jämväl beträffande ammunitionsreservfabriken framhållit, att kostnaderna för desamma alltså måste betraktas såsom i vissa hänseenden preliminära, då platsen för dessa fabriker icke definitivt fastställts.

Verkstadsnämnden har hemställt, att medel måtte ställas till förfogande för realiserande av det angivna utbyggnadsprogrammet, därav under budgetåret 1942/43 för byggnadsåtgärder 8,565,000 kronor och för maskinanskaffning m. m. 2,350,000 kronor.

Beträffande den närmare motiveringen för de olika fabrikernas utbyggnad och fördelningen av kostnaderna å de olika fabrikerna torde få hänvisas till verkstadsnämndens förenämnda skrivelser den 11 april och den 7 december 1942. Här må emellertid framhållas, att nämnden beträffande vissa fabriker

föreslagit uppförande i omedelbar anslutning till fabrikerna av tjänstebostäder för en del av driftsledarpersonalen. Dessa bostäder ha kostnadsberäknats till omkring 700,000 kronor.

Verkstadsnämndens förslag till utbyggnad av fabrikerna ha tillstyrkts av *överbefälhavaren*, som funnit utbyggnadsprogrammet erforderligt för att kapaciteten vid statliga och civila industrier skall bli tillräcklig med hänsyn till planlagd krigsproduktion. Förslaget syntes enligt *överbefälhavaren* innebära en rationalisering, varigenom driftkostnaderna bleve lägre och säkerhetskravet bättre tillgodosett. Jämväl *arméförvaltningens tygdepartement* har i princip funnit önskvärt, att det föreslagna utbyggnadsprogrammet kommer till utförande. *Statens krigsmaterielnämnd* har anfört, att det tillverkningsprogram, som lagts till grund för de föreslagna nyanläggningarna, upprättats i samråd med krigsmaterielnämnden. Nämnden har emellertid framhållit angelägenheten av att nämnden bereddes tillfälle framföra sina synpunkter på valet av förlägningsplats för de föreslagna pjäshyls- och ammunitionsreservfabrikerna. Slutligen har *1942 års utredning rörande visst bostadsbehov inom försvarsväsendet* framhållit, att, ehuru bostadsanskaffning för försvarsväsendets personal enligt utredningens mening i möjligaste mån borde ske i öppna marknaden, utredningen med hänsyn såväl till vikten av att öka verkstädernas effektivitet och säkerhet som till anläggningarnas och maskinutrustningens stora kapitalvärde ansåge sig böra biträda verkstadsnämndens förslag med viss av utredningen förordad begränsning av byggnadsprogrammet, vilken skulle medföra en besparing av 65,000 kronor.

Sedermera har försvarsväsendets verkstadsnämnd i skrivelse den 19 februari 1943 till förnyad behandling upptagit frågan om ordnandet av den statliga pjäshyllstillverkningen. Nämnden har därvid föreslagit en delvis annan lösning av denna fråga än den som framlagts i skrivelsen den 7 december 1942. Rörande den närmare innebörden av förslaget torde få hänvisas till handlingarna. Här må emellertid framhållas, att de sammanlagda kostnaderna för anläggningarna för pjäshyllstillverkningen jämväl enligt det reviderade förslaget komme att hålla sig inom ramen för de i sistnämnda skrivelse angivna totalkostnaderna.

I förevarande sammanhang får jag jämväl anmäla uppkommen fråga om dispositionen av de medel, som anvisats för den hittills vid ammunitionsfabrikens avdelning i Karlstad beslutade utbyggnaden.

Såsom inledningsvis framhållits avsågs ursprungligen utbyggnaden av Karlstadsfabriken skola ske i fyra etapper. Förutom medel, 500,000 kronor, för vissa för företaget i dess helhet avsedda förberedande åtgärder har för etapp I dels ianspråktagits ett belopp av 600,000 kronor, som stått till Kungl. Maj:ts förfogande, dels av riksdagen anvisats 592,900 kronor. Med anlitan- de av dessa medel ha samtliga i etapp I ingående arbeten enligt fastställt byggnadsprogram planenligt utförts genom arméförvaltningens fortifikationsstyrelse. — För de i etapperna II och III ingående byggnadsåtgärderna även-

som för viss med utbyggnad av etapperna I—III sammanhängande maskinanskaffning har riksdagen såsom nämnts anvisat ett anslag av 3,200,000 kronor. Av det vid propositionen i ämnet (1940 L: 208) fogade utdraget av statsrådsprotokollet framgår, att av anslaget avsågos skola bestridas dels byggnadskostnader, i propositionen uppskattade till 2,867,760 kronor, dels kostnader för maskinanskaffning, 335,000 kronor. Vidare framgår, att kostnadsberäkningarna hänförde sig till prisläget 1939. Medel för den merkostnad, som kunde beräknas uppstå — för tiden intill medelsäskandenas framläggande uppgående till omkring 15 procent — avsågs att senare, på förslag av fortifikationsstyrelsen, äskas av riksdagen.

Utbyggnaden av etapperna I—III omhänderhades till en början av arméförvaltningens tygdepartement och fortifikationsstyrelse. Genom beslut den 12 december 1941 bemyndigade emellertid Kungl. Maj:t, på därom av arméförvaltningens tygdepartement och försvarsväsendets verkstadsnämnd gjord framställning, verkstadsnämnden att övertaga uppdraget att uppföra nybyggnaderna för ammunitionsfabriken i Karlstad från och med den 1 januari 1942.

Under erinran om vad sålunda förekommit har försvarsväsendets verkstadsnämnd i skrivelse den 6 februari 1942 anfört bland annat följande.

Verkställda undersökningar beträffande planeringen av ammunitionstillverkningen hade utvisat, att en väsentligt annan fördelning av ammunitionstillverkningen borde ske än den som vid uppgörande av de ursprungliga planerna för Karlstadsfabriken förutsatts. De i etapp II ingående anläggningarna borde med hänsyn härtill icke komma till utförande, då den tillverkning, för vilken de voro avsedda, avsåges förläggas till annan fabrik. Icke heller alla i etapp III ingående byggnader hade utförts. Å andra sidan hade vissa anläggningar, som ursprungligen avsetts utföras under utbyggandet av etapp IV, redan färdigställts.

För etapperna I och III hade i fortifikationsstyrelsens kostnadsberäkning, som lagts till grund för de begärda anslagen, upptagits 3,261,915 kronor. Drogas härifrån kostnaderna för de byggnader och anläggningar tillhörande etapp III, som ej kommit till utförande, 292,565 kronor, återstode 2,969,350 kronor för de till etapperna I och III hörande, nu utförda anläggningarna. För dessa beräknas emellertid kostnaderna komma att uppgå till 3,400,000 kronor. Tygdepartementet och fortifikationsstyrelsen hade tidigare angivit, att den kostnadsberäkning, på grund av vilken anslag begärdes, hänförde sig till 1939 års prisnivå. Väntad kostnadsökning hade angivits till cirka 15 procent. Verkstadsnämnden ville framhålla, att den skedda kostnadsökningen uppginge till mindre än 15 procent.

De byggnader och anläggningar, som tillkommit utöver etapperna I och III, vore bland annat skyddsrumsanläggningar, anläggning för mera omfattande åskledarskydd, utökade anläggningar för vatten, avlopp och dränering, anskaffningar för brandskydd och liknande. Kostnaden för dessa anläggningar och anskaffningar hade uppgått till i runt tal 300,000 kronor.

Ursprungligen hade avsetts, att den maskinutrustning, som erfordrades för de tre första etapperna, ej skulle behöva nyanskaffas, utan att befintlig utrustning vid ammunitionsfabriken Marieberg skulle kunna användas. För utrustning av de tre första etapperna hade också i kostnadsberäkningen upptagits allenast 335,000 kronor, vilket omräknat för de två nu utförda etapperna skulle bli cirka 250,000 kronor. Emellertid hade de senare uppkom-

na ökade kraven på leveranskapacitet medfört, att en bortflyttning av maskiner från Marieberg i stor utsträckning ej kunnat ske. Vidare hade vid den hösten 1940 timade olyckshändelsen vid aktiebolaget Bofors Nobelkrut en stor del maskiner, tillhöriga Marieberg och tillfälligt uppställda i Bofors, blivit totalt förstörda. Som följd härav hade större delen av utrustningen för Karlstad fått helt nyanskaffas. En betydande prisstegring på all maskinutrustning hade vidare ägt rum. Anskaffning av maskiner och övrig utrustning samt flyttning, monteringsarbete och liknande beräknades därför komma att uppgå till cirka 800,000 kronor. Vidare hade åtgärder omedelbart måste vidtagas för att ytterligare utöka kapaciteten i fråga om viss tillverkning. Kostnaderna härför beräknades till 250,000 kronor. Därtill komme kostnader för luftskyddsrum för den utökade personalen, vilka beräknats till 80,000 kronor. Slutligen bleve det nödvändigt att inreda en provisorisk matlokal för en beräknad kostnad av 40,000 kronor.

Det sammanlagda medelsbehovet för den sålunda utbyggda delen av ammunitionsfabriken i Karlstad beräknades således till sammanlagt 4,870,000 kronor eller i det närmaste till det belopp, som ursprungligen avsetts för utbyggandet av etapperna I, II och III.

Under åberopande av vad sålunda anförts hemställde verkstadsnämnden i förenämnda skrivelse den 6 februari 1942 om medgivande att få använda återstoden av de för uppförande av ny ammunitionsfabrik anslagna medlen i enlighet med vad i skrivelsen angivits.

I häröver den 19 maj 1942 avgivet utlåtande ha *arméförvaltningens tygdepartement och fortifikationsstyrelse* framhållit bland annat följande.

Såväl de förberedande åtgärderna som de till etapp I hänförliga arbetena vore till fullo utförda. Till etapp II hänförliga arbeten hade icke till någon del utförts. Av de till etapp III hänförliga arbetena hade flertalet planenligt kommit till utförande. Vissa till etappen hänförliga byggnader hade emellertid icke uppförts, nämligen bostadshus åt en arbetsofficer, bostadshus i vad detsamma avsåge bostad åt en verkmästare, marketenteri samt tunnel med skyddsrum.

Till etapperna I och III hänförliga arbeten med uppförande av byggnader och anläggningar, vilka tillkommit utöver byggnadsprogrammet för sagda etapper, vore i huvudsak skyddsrumsanläggningar, anläggning för mera omfattande åskledareskydd samt anskaffningar för brandskydd.

Vad anginge i nämndens skrivelse omförmälda arbeten, för vilka medel begärdes, syntes böra framhållas, att samtliga ifrågavarande arbeten numera — enligt under hand inhämtade upplysningar — igångsatts respektive slutförts.

I den mån de i skrivelsen upptagna arbetena helt anslöte sig till de till Kungl. Maj:t ingivna byggnadsprogrammen, syntes intet vara att erinra mot bifall till nämndens framställning. Vad åter anginge sådana i nämndens skrivelse omförmälda arbeten, vilka icke helt anslöte sig till förenämnda byggnadsprogram, syntes å ena sidan böra särhållas arbeten med uppförande av byggnader och anläggningar och å andra sidan arbeten med nyanskaffning av maskinutrustningen.

Vidkommande byggnader och anläggningar syntes desamma utgöra allenast en i förhållande till utbyggnadsarbetet i dess helhet obetydlig komplettering av byggnadsprogrammet och kunde därför icke sägas innefatta någon väsentlig avvikelse från detsamma. Med hänsyn härtill syntes de ändrade utbyggnadsdispositionerna i vad avsåge byggnader och anläggningar icke innefatta avvikelse från av Kungl. Maj:t eller riksdag fattade beslut. Mot nämndens

framställning i denna del hade tygdepartementet och fortifikationsstyrelsen icke något att erinra.

Vad åter anginge nyanskaffning av maskinutrustningen måste de ändrade dispositionerna i förhållande till byggnadsprogrammet sägas innefatta väsentliga avvikelser från detsamma. Vid sådant förhållande syntes det kunna ifrågasättas, huruvida icke de ändrade dispositionerna innebure avvikelser från beslutet den 14 juni 1940, i den mån förslagen till verkställande av ifrågavarande maskinanskaffningar icke före igångsättandet av åtgärderna i fråga underställts Kungl. Maj:ts prövning.

Arméförvaltningens civila departement har i utlåtande den 9 juni 1942 framhållit, att av de för utbyggande av ammunitionsfabriken i Karlstad anvisade medlen 335,000 kronor syntes ha beräknats för maskinanskaffning och flyttningskostnader men att av verkstadsnämndens skrivelse framginge, att kostnaderna i angivna hänseende i själva verket komme att uppgå till 1,050,000 kronor. Det syntes icke kunna anses principiellt riktigt, att kostnader av ifrågavarande slag redovisades å fastighetsfond. Departementet finge såsom sin uppfattning uttala, att ifrågavarande belopp å 1,050,000 kronor bort redovisas å driftbudgeten, varför — utöver ovannämnda till driftbudgeten hänförliga belopp å 600,000 kronor, vilket i första hand syntes böra räknas såsom avseende maskinanskaffning — 450,000 kronor borde särskilt anvisas å nämnda budget.

Slutligen har *riksräkenskapsverket* den 16 juni 1942 anfört bland annat följande.

Försvarsväsendets verkstadsnämnds föreliggande framställning syntes avse anvisande av medel för täckande av överskridanden av kostnaderna för vissa byggnadsarbeten och maskinanskaffningar för ammunitionsfabriken i Karlstad, vilka, enligt vad handlingarna i ärendet utvisade, numera i stort sett slutförts. Med hänsyn till vad riksräkenskapsverket tidigare anfört i liknande ärenden föranledde vad sålunda förekommit icke till något ämbetsverkets vidare uttalande rörande själva överskridandena.

Det föreliggande medelsbehovet syntes hänföra sig till dels en ökning i byggnadskostnaderna på grund av prisstegring och dels en merkostnad för utökning av maskinanskaffningen. Det syntes vara uteslutet att hos 1942 års riksdag äska anslag för täckande av medelsbehovet i fråga. Därest tiden för ny riksdagssession icke kunde avvaktas, torde för bestridande av kostnaderna i fråga böra anlitas å förskottsstat för försvarsväsendet för nästa budgetår uppfört anslag till kapitalinvestering, i vad avser byggnadskostnader, och å samma stat uppfört anslag till engångsutgifter, den till Kungl. Maj:ts förfogande stående anslagsposten, i vad avser maskinanskaffningar.

Av den lämnade redogörelsen framgår, att försvarsväsendets verkstadsnämnd nu framlagt ett flertalet nämnden underställda fabriker berörande utbyggnadsprogram, avseende såväl nyanläggningar som ombyggnads- respektive iståndssättningsarbeten å redan befintliga anläggningar. Till en del kan detta utbyggnadsprogram anses betingat redan av de erfarenheter verkstadsnämnden under sin hittillsvarande verksamhet vunnit rörande nödvändigheten att av driftsekonomska skäl och ur säkerhetssynpunkt vidtaga moderniseringar vid de i många fall omoderna och ur brand-, explosions- och

*Departements-
chefen.*

luftskyddssynpunkt riskabla anläggningarna. Vid bedömandet av omfattningen av det framlagda programmet måste vidare beaktas, att detsamma utgör en fortsättning av den utflyttning av ammunitionsfabrikens avdelning å Marieberg, varom beslut fattats av 1939 års lagtima riksdag och vilken utflyttning delvis påbörjats i och med färdigställandet av vissa anläggningar i Karlstad. Även om de nu antydda omständigheterna i och för sig betingat framläggandet av ett utbyggnadsprogram för fabrikerna i fråga, utgöra de emellertid icke ensamma grunden till den ifrågasatta utbyggnaden. Denna måste nämligen ses mot bakgrunden jämväl av den planering rörande ammunitionsanskaffningen, för vilken statens krigsmaterielnämnd har att bära ansvaret. Härutinnan må följande framhållas.

Krigsmaterielnämndens planer rörande ammunitionsanskaffningen — hit hänföres även krut- och rökmaterielltillverkningen — under krig bygga på den förutsättningen, att tillverkningen skall bedrivas dels vid de helt statliga, redan i fredstid verksamma fabrikerna, dels med anlåtande av privatindustriens resurser, eventuellt efter omställande av dessa industriers produktionsapparat, dels ock vid vissa med bidrag av statsmedel uppförda, i privat regi drivna s. k. skuggfabriker. För privatindustriens medverkan till denna produktion ha planer utarbetats och äro alltjämt under utarbetande. Till grund för planerna för ammunitionsanskaffningens ordnande ligga vissa uppskattade behov.

Av det sagda framgår, att krigsmaterielnämnden vid upprättande av dessa planer räknat med att viss produktion skall ombesörjas av de rent statliga — under verkstadsnämnden sorterande — ammunitionsfabrikerna. Vid bedömandet av storleken av denna produktion har uppenbarligen hänsyn måst tagas till å ena sidan ekonomiska skäl — bland annat måste den statliga investeringen hållas inom rimliga gränser — och å andra sidan privatindustriens möjligheter att genomföra den på densamma fallande anskaffningen. Man har därvid eftersträvat att i stort sett så avväga den på de statliga fabrikerna fallande delen, att dessa fabriker i fredstid kunna i det närmaste helt utnyttjas för produktion av de för förbrukning i fredstid erforderliga ammunitionseffekterna. Endast anläggandet av en statlig ammunitionservfabrik och anskaffandet av viss reservutrustning kan sägas ligga vid sidan av den fredsmässiga produktionen.

För att de statliga ammunitionsfabrikerna skola mäktat genomföra de å dem fallande uppgifterna såväl i fred som under krig erfordras emellertid genomgripande moderniseringar i rationaliseringssyfte ävensom åtskilliga nyanläggningar.

Det nu framlagda utbyggnadsprogrammet, som upprättats i nära samarbete med krigsmaterielnämnden, är uppgjort från denna utgångspunkt och grundat på de sålunda upprättade anskaffningsplanerna. Att programmet utformats under hänsynstagande till den beslutade utflyttningen av ammunitionsfabriken å Marieberg är redan omnämnt.

De principer som uppställts beträffande utnyttjandet av de rent statliga ammunitionsfabrikerna för fyllandet av krigsbehovet av ammunition finner

jag för min del kunna godtagas. Att de nödvändiggöra en omfattande utbyggnad och modernisering av fabriker torde vara uppenbart. Denna utbyggnad och modernisering bör givetvis samordnas med den tidigare beslutade utflyttningen av ammunitionsfabriken å Marieberg.

Jag har jämväl bibragts den uppfattningen, att den av verkstadsnämnden till uppförande föreslagna nybyggnaden för gasmaskfabriken bör komma till stånd ävensom att föreslagna utvidgnings- och moderniseringsåtgärder vid Karl Gustafs stads gevärskategori äro ändamålsenliga. Pjäshylstillverkningen synes även böra ordnas enligt de av verkstadsnämnden angivna principerna.

Jag finner mig sålunda beredd att i princip tillstyrka det av verkstadsnämnden framlagda utbyggnadsprogrammet.

Vad härefter angår den närmare utformningen av utbyggnadsprogrammet synes mig detta i stort sett kunna godtagas. Till programmets alla enskildheter kan givetvis icke i detta sammanhang tagas definitiv ställning. På ett par punkter — ordnandet av pjäshylstillverkningen och anläggandet av ammunitionsreservfabrik — föreligga för övrigt för närvarande icke slutliga förslag. Uppenbarligen kan även beträffande övriga anläggningar, allteftersom arbetena med genomförandet av utbyggnadsprogrammet fortskrida, anledning uppkomma att förorda i vissa hänseenden ändrade dispositioner. Det ligger emellertid i sakens natur, att ett utbyggnadsprogram av här ifrågakommande art måste i princip fastställas i ett sammanhang; en förändring av mer avgörande betydelse beträffande en fabrik inverkar på planerandet av en annan. Jag finner mig därför böra förorda, att det framlagda byggnadsprogrammet lägges till grund för medelsökanden hos riksdagen. Jag förutsätter givetvis, att för ändamålet anvisade anslag skola få utnyttjas först sedan situationsplaner och definitiva kostnadsberäkningar underställts Kungl. Maj:t för godkännande. Därest i samband härmed avsteg från de nu företedda principförslagen befinnas erforderliga, torde Kungl. Maj:t böra äga rätt att inom ramen för anvisade medel och med iakttagande av att beräknade totalkostnader icke överskridas besluta om utbyggnadsprogrammets definitiva utformande.

I samband med den undan för undan skeende prövningen av ifrågakommande byggnadsåtgärder och maskinanskaffning böra givetvis alla möjligheter beaktas att nedbrinka kostnaderna för utbyggnadsprogrammets realiserande. Särskilt i ett hänseende synas möjligheter till kostnadsbesparingar föreligga. Jag syftar på den omfattande tjänstebostadsbebyggelse, som av verkstadsnämnden föreslagits och av den inom försvarsväsendet verksamma bostadsutredningen, ehuru i begränsad omfattning, tillstyrkts. Särskild uppmärksamhet bör enligt min mening ägnas frågan om nödvändigheten att genomföra ett så omfattande bostadsanskaffningsprogram, och därvid böra jämväl beaktas möjligheterna att eventuellt ordna bebyggelsen i form av egna hem. Den utredning, som i dessa hänseenden erfordras, bör ankomma på den försvarets bostadsanskaffningsnämnd, som enligt i särskild proposition framlagt förslag bör inrättas.

Med dessa reservationer synas emellertid de av verkstadsnämnden fram-

lagda kostnadsberäkningarna kunna läggas till grund för uppskattandet av medelsbehovet. Enligt verkstadsnämndens beräkningar erfordras ett belopp av tillhoppa 20,845,000 kronor, därav å byggnader belöpa 17,165,000 kronor och på maskinanskaffning 3,680,000 kronor. Kostnaderna för utbyggnadsprogrammets realiserande medföra sålunda medelsanvisning av betydande storleksordning. Jag vill emellertid här framhålla, att kostnaderna enligt vad jag inhämtat från verkstadsnämnden till inemot 9,000,000 kronor äro direkt hänförliga till den beslutade utflyttningen av Mariebergfabriken. Det förtjänar jämväl att framhållas, att därest det framlagda utbyggnadsprogrammet icke skulle genomföras nämnda utflyttning troligen skulle komma att draga större kostnader, vilka torde närma sig det belopp, som enligt vad jag inledningsvis anfört återstår av den ursprungligen till 17,100,000 kronor uppskattade kostnaden, eller omkring 12,200,000 kronor.

Emellertid torde vissa möjligheter föreligga att beträffande byggnadskostnaderna något nedbringa den medelsanvisning, som behöver äskas av riksdagen. Till en början torde sålunda det av verkstadsnämnden äskade beloppet i enlighet med förenämnda bostadsutrednings yttrande kunna minskas med 65,000 kronor. Av den redogörelse, som i det föregående lämnats rörande dispositionen av hittills av riksdagen för nybyggnad för ammunitionsfabriken anvisade medel, tillhoppa 4,292,900 kronor, framgår vidare, att — bortsett från maskinanskaffning — allenast 3,820,000 kronor disponerats. Av nämnda belopp utgör enligt vad jag inhämtat omkring 265,000 kronor förskottsvis guldna expropriationskostnader, vilka enligt det med Karlstads stad ingångna avtalet slutligt skola gäldas av staden. En behållning av $(4,292,900 - 3,820,000 + 265,000 =)$ 737,900 kronor beräknas sålunda — bortsett från maskinanskaffning — föreligga å dessa medel. Därest riksdagen icke har något att däremot erinra, är det min avsikt att föreslå Kungl. Maj:t, att dessa medel må tagas i anspråk för det nu aktuella byggnadsprogrammet. Under samma förutsättning är det min mening förorda, att det anslag om 115,000 kronor, som av 1940 års lagtima riksdag (skrivelse nr 72) anvisats till uppförande av en administrationsbyggnad vid Åkers krutbruk men vilket anslag i avbidan å det slutliga utformandet av anläggningen i fråga ännu icke disponerats, må tagas i anspråk för den av verkstadsnämnden förordade utbyggnaden av bruket. Härefter skulle sålunda för utbyggnaden erfordras, såvitt avser byggnader, ett belopp av $(17,165,000 - 65,000 - 737,900 - 115,000 =)$ 16,247,100 kronor eller i runt tal 16,250,000 kronor.

Å andra sidan torde det bliva nödvändigt att beräkna kostnaderna för maskinanskaffning m. m. något högre än det av verkstadsnämnden uppskattade beloppet. Medel torde nämligen i förevarande sammanhang böra äskas för bestridande av vissa kostnader för den hittills verkställda maskinanskaffningen m. m. för utbyggda etapper av ammunitionsfabriken i Karlstad. Dessa kostnader ha uppgått till 1,050,000 kronor. För ändamålet bör, såsom arméförvaltningens civila departement anfört, lämpligen i första hand utnyttjas de medel som över driftbudgeten tagits i anspråk för uppförandet av Karlstadsfabriken. För bestridande av återstående kostnader (1,050,000 —

600,000 $\Rightarrow$ 450,000 kronor böra medel äskas av riksdagen. Det erforderliga beloppet för maskinanskaffning m. m. kommer då att uppgå till (3,680,000 + 450,000 $\Rightarrow$) 4,130,000 kronor.

I förevarande sammanhang kan jag icke underlåta att framhålla det anmärkningsvärda i det sätt på vilket myndigheterna disponerat för Karlstadsfabrikens utbyggnad till förfogande ställda medel. Det vill synas som om vidtagna dispositionsåtgärder icke vare sig beträffande byggnadsarbeten eller i fråga om maskinanskaffning stå i överensstämmelse med de förutsättningar som statsmakterna utgått från vid medlens anvisande. Även om förutsättningarna för utbyggandet av fabriken ändrats av beredskapsskäl eller med hänsyn till det under utarbetande varande utbyggnadsprogrammet för ordnandet av verkstadsdriften i dess helhet hade det uppenbarligen ålegat myndigheterna att inhämta Kungl. Maj:ts medgivande till ändrad disposition av de anvisade medlen. Härvid har jag icke förbisett, att den förutnämnda explosionsolyckan i Bofors nödvändiggjort en ändrad användning av de till förfogande stående medlen.

Enligt vad jag ovan anfört skulle för det av mig förordade utbyggnadsprogrammet erfordras (16,250,000 + 4,130,000 $\Rightarrow$) 20,380,000 kronor. Beträffande finansieringen av programmet får jag framhålla följande.

I den proposition, som det är min avsikt att inom den närmaste tiden föreslå Kungl. Maj:t att avlåta till riksdagen angående försvarsväsendets centrala förvaltning, ämnar jag förorda, att de fabriker, om vilka nu varit fråga, i förvaltningshänseende göras självförsörjande under en för dem gemensam förvaltningsmyndighet. Det är min avsikt att i samband därmed föreslå inrättande av en särskild fabriksfond. Sedan en dylik fond inrättats böra erforderliga medelsanvisningar ske såsom kapitalinvestering i densamma. Avskrivning av investerat kapital avses skola ske genom ersättning till särskilda för ändamålet upplagda förnyelsefonder.

Intill dess en dylik fabriksfond inrättats — detta torde knappast kunna ske förrän från och med budgetåret 1944/45 — bör för fabrikerne erforderlig medelsanvisning för byggnadsändamål liksom hittills ske såsom kapitalinvestering i försvarsväsendets fastighetsfond och avskrivning av det investerade kapitalet i vanlig ordning ske dels genom engångsavskrivning med 50 procent dels med en årlig avskrivning. Beträffande medelsanvisning för maskinanskaffning åter skulle denna med tillämpning av hittills gällande principer ske över riksstatens driftbudget och anskaffningen således betraktas såsom i sin helhet från början avskriven. Det torde vara uppenbart, att, därest den nu förordade maskinanskaffningen vid fondens inrättande skall betraktas som i sin helhet avskriven, fondens ställning skulle bliva bättre än som motsvarade det faktiska läget. Det synes riktigare, att de effekter, som avses produceras med anlitage av de nu anskaffade maskinerna, enligt de till grund för den nya fondens upprättande liggande principerna belastas med mot avsättningen till förnyelsefond svarande omkostnadspålägg. Detta syfte synes kunna nås genom att den nu erforderliga medelsanvisningen såvitt avser maskinanskaffningen sker över fonden för förslag till

statsverket. Sedan fabriksfonden inrättats bör motsvarande belopp successivt återföras till förlagsfonden.

Beträffande avskrivningsbehovet för den av mig förordade kapitalinvesteringen i försvarsväsendets fastighetsfond, uppgående till 16,250,000 kronor, må följande framhållas. Enligt tillämpade principer skall denna investering omedelbart avskrivas till 50 procent, d. v. s. med 8,125,000 kronor. En betydande del av investeringen är att anse som en kostnad för den beslutade utflyttningen av Mariebergfabriken. Denna utflyttning skall till 50 procent bestridas med anlitage av särskilda medel (nettoinkomsterna från den av Djurgårdskommissionen bedrivna exploateringen av försvarets andel i Marieberg—Konradsbergsområdet m. m.). Såsom tidigare framhållits äro av utbyggnadsprogrammets totalkostnader inemot 9,000,000 kronor direkt hänförliga till utflyttningen av Mariebergfabriken. Räkna man med att allenast dessa direkt till utflyttningen hänförliga kostnader skola finansieras med anlitage av nämnda särskilda medel, skulle över driftbudgeten återstå att täcka (8,125,000 — 4,500,000 =) 3,625,000 kronor. Med hänsyn dels till att en del av totalkostnaderna måste anses betingade av ändrade dispositioner beträffande det ursprungliga utflyttningsprogrammet för Mariebergfabriken dels ock till att vissa av de förordade utbyggnadsarbetena äro av den art, att de böra komma till utförande vid sidan av den av 1942 års riksdag fastställda planen för försvarsväsendets fortsatta utbyggnad och organisation — jag tänker härvid närmast på ammunitionereservfabriken men även på vissa delar av pjäshylsfabriken — synes allenast en del av sistnämnda belopp, vilken jag uppskattat till 275,000 kronor, böra medräknas inom den för genomförandet av nämnda plan bestämda kostnadsramen för femårsperioden 1942/47.

Försvarsväsendets verkstadsnämnd har föreslagit, att medelsanvisningarna för utbyggnadsprogrammet fördelas med i det närmaste lika delar å budgetåren 1942/43 och 1943/44. För egen del finner jag icke troligt att utbyggnaden skall kunna igångsättas så snart, att något mer väsentligt medelsbehov skall behöva tillgodoses under innevarande budgetår. Jag förordar förty, att medelsäskandena å tilläggsstat för budgetåret 1942/43 begränsas till 2,000,000 kronor för byggnadsändamål och 2,500,000 kronor för maskinanskaffning. Resterande medel, 14,250,000 kronor respektive 1,630,000 kronor, torde böra äskas för budgetåret 1943/44. Jag torde framdeles få framlägga förslag härutinnan.

Under förevarande punkt torde böra äskas det för innevarande budgetår för byggnadsverksamheten erforderliga anslaget.

Under återopande av vad sålunda anförts får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Utbyggnad av vissa fabriker och anläggningar* å tilläggsstat till riksstaten för budgetåret 1942/43 anvisa ett *reservationsanslag* av ..... kronor 2,000,000.

[2.] **7 e. Vissa förråds- och verkstadslokaler, reservationsanslag.** Sedan riksdagen (skrivelse nr 23) efter framställning av Kungl. Maj:t (prop. 1942: 2, bilaga 8, punkten 4) å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1941/42 anvisat ett reservationsanslag av 1,270,000 kronor till Vissa förråds- och verkstadslokaler, hemställde arméförvaltningens fortifikationsstyrelse i skrivelse den 30 december 1942, att ytterligare ett belopp av 120,000 kronor måtte ställas till ämbetsverkets förfogande för utbyggande av visst i riksdagens ifrågavarande beslut avsett ammunitionsförråd till den kapacitet, som numera ansåges vara oundgängligen erforderlig. Erfarenheterna från under utförande varande förråd hade nämligen givit vid handen, att ammunition vid längre lagringstid icke kunde sammanträngas i den utsträckning man tidigare ansett sig kunna räkna med, särskilt då krav på snabb utlastning måste upprätthållas.

Sedermera meddelades under hand från fortifikationsstyrelsen, att det bland annat ur ekonomisk synpunkt var angeläget, att de med utbyggnaderna sammanhängande arbetena kunde utföras i följd med de arbeten, till vilka medel redan anvisats och som praktiskt taget slutförts. Med anledning härav bemyndigade Kungl. Maj:t genom beslut den 5 februari 1943 styrelsen att med anlitan av omhänderhavande medel inom en kostnadsram av 120,000 kronor vidtaga nödiga åtgärder för utökning av ifrågavarande ammunitionsförråd; varjämte Kungl. Maj:t förklarade sig vilja framdeles meddela beslut rörande det slutliga gäldandet av kostnaderna.

Då den ytterligare utbyggnad av ammunitionsförråd varom här är fråga *Departements-* är betingad av sådana faktorer, som knappast kunde förutses vid upprät- *chefen.* tandet av de ursprungliga kostnadsberäkningarna för förråden, får jag — under erinran att detta anslagsändamål hänför sig till ett äldre byggnadsföretag, vilket ur beredskapssynpunkt befunnits erforderligt, och därför icke torde böra medräknas inom den för femårsperioden 1942/47 för armén fastställda kostnadsramen för byggnadsarbeten — hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Vissa förråds- och verkstadslokaler* å tilläggsstat till riksstaten för budgetåret 1942/43 anvisa ett *reservationsanslag* av ..... kronor 120,000.

[3.] **7 f. Anordnande av visst sprängämnesförråd, reservationsanslag.** I skrivelse den 31 augusti 1942 angående anslag å tilläggsstat för budgetåret 1942/43 har *arméförvaltningen* hemställt om anvisande å nämnda tilläggsstat av — såvitt här är i fråga — ett belopp av 80,000 kronor för anordnande av visst i skrivelsen närmare angivet sprängämnesförråd.

För bestridande av de med ifrågavarande anläggning förenade kostna- *Departements-* derna torde medel böra äskas av riksdagen i form av särskilt reservations- *chefen.*

anslag å tilläggsstat till riksstaten för löpande budgetår. Anslaget torde med hänsyn till att anläggningen närmast är att hänföra till av försvarsberedskapen betingade åtgärder icke böra inräknas i den i 1942 års försvarsproposition angivna kostnadsramen för försvarets utbyggnad.

Åberopande det anförda får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Anordnande av visst sprängämnesförråd* å tilläggsstat till riksstaten för bugetåret 1942/43 anvisa ett *reservationsanslag* av ..... kronor 80,000.

[4.] 7 g. Uppförande av ersättningsbyggnad för nedbrunnen förrådsbyggnad, *reservationsanslag*. Genom särskilda beslut har riksdagen anvisat medel för uppförande av centrala ammunitionsförråd.

Med erinran härom har *statens krigsmaterielnämnd* i skrivelse den 6 februari 1943 anført i huvudsak följande. Med anlitan av nämnda medel hade nämnden bland annat vid ett under byggnad varande förråd för en kostnad av 13,500 kronor uppfört en friliggande förrådsbyggnad för lagring av tomma ammunitionsådor. Byggnaden, som färdigställdes i juli 1942 och använts bland annat såsom provisorisk expedition för den vid förrådet tjänstgörande tygförvaltaren, hade den 15 december 1942 nedbrunnit till grunden, varvid jämväl en del inventarier m. m. förstörts. Enligt polisutredning torde branden ha orsakats av fel i en rökgång. Med hänsyn till inträffade pristegringar beräknades kostnaden för uppförande av ny förrådsbyggnad till cirka 16,000 kronor.

Under åberopade av vad sålunda anförts hemställde krigsmaterielnämnden att för uppförande av en ny förrådsbyggnad ett belopp av 16,000 kronor måtte ställas till förfogande.

Härförutom har nämnden hemställt, att för anskaffning av nya linoleummattor samt möbler och kontorsinventarier såsom ersättning för de vid branden förstörda måtte anvisas tillhoppa 9,800 kronor. Sedermera har från nämnden under hand meddelats, att sistnämnda kostnader kunna bestridas från tillgängliga medel.

Departements-
chefen.

Jag finner mig böra tillstyrka bifall till framställningen till den del densamma avser uppförande av ersättningsbyggnad och uppskattar kostnaderna härför i enlighet med föreliggande beräkning till 16,000 kronor. De återstående kostnaderna kunna, såsom i det föregående omnämnts, bestridas i annan ordning. Den av mig förordade medelsanvisningen synes böra ske såsom kapitalinvestering i försvarsväsendets fastighetsfond, arméförvaltningens delfond. Utgiften synes icke böra falla inom den för byggnadsarbeten m. m. för armén för femårsperioden 1942/47 beräknade kostnadsramen. Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Uppförande av ersättningsbyggnad för nedbrunnen förrådsbyggnad* å tilläggsstat till riksstaten för budgetåret 1942/43 anvisa ett *reservationsanslag* av ..... kronor 16,000.

[5.] **16 b. Förvärv av viss fastighet m. m., reservationsanslag.** Sedan vederbörande militärmyndigheter hos *arméförvaltningens fortifikationsstyrelse* gjort framställning om vissa av militära skäl påkallade röjningar av skog å såväl kronan tillhörig som i enskild ägo varande mark, hemställde styrelsen i skrivelse den 25 januari 1943 hos Kungl. Maj:t, såvitt här är i fråga, om förvärv för kronans räkning av viss i skrivelsen närmare angiven mark. Såsom skäl härför anförde fortifikationsstyrelsen, bland annat, att flertalet av röjningarna berörda enskilda markägare avgivit för kronan godtagbara anbud avseende försäljning av befintlig skog å till röjning föreslagna områden, medan ett mindre antal avgivit anbud som icke syntes kunna godtagas. I sistnämnda fall hemställde styrelsen, att Kungl. Maj:t med stöd av allmänna förfogandelagens bestämmelser måtte förordna angående erforderlig röjning och kalhuggning. I samtliga dessa fall önskade markägarna bibehålla äganderätten till sina fastigheter. I några fall hade emellertid markägarna förklarat, att de, därest röjning i den utsträckning fortifikationsstyrelsen ansett erforderlig komme till stånd, icke önskade bibehålla äganderätten till de skogskiften, som berördes av röjningarna, och i ett fall önskade vederbörande markägare försälja hela sin fastighet. Styrelsen, som funnit vägande skäl tala för ett förvärv för kronans räkning av ifrågasatt skiften och fastighet, hade låtit verkställa sakkunnig värdering. Enligt den sålunda företagna värderingen kunde de till förvärv ifrågasatta områdena uppskattas till ett värde av sammanlagt cirka 62,000 kronor. Avgivna försäljningsanbud slutade å 58,000 kronor.

Utöver dessa till röjning ifrågasatta områden hade emellertid vederbörande militära myndigheter hemställt, att jämväl två intill röjningsområdet gränsande fastigheter, vilka erfordrades för befästmålsändamål m. m., måtte förvärvas med äganderätt. Rörande dessa fastigheter, vilkas värde enligt sakkunnig värdering uppskattats till tillhoppa 8,500 kronor, hade försäljningsanbud å 9,000 kronor avgivits. De avgivna anbuden syntes styrelsen skäliga och för kronan godtagbara. Med stöd av det anförda hemställde fortifikationsstyrelsen, att tillhoppa (58,000 + 9,000 =) 67,000 kronor måtte anvisas för förvärv av områdena i fråga.

Genom beslut den 5 februari 1943 fann Kungl. Maj:t gott i princip bifalla fortifikationsstyrelsens framställning i vad rörde röjningarna å de områden, som icke föresloges skola av kronan förvärvas med äganderätt, därvid Kungl. Maj:t förklarade sig vilja framdeles meddela beslut i fråga om framställningen i övrigt.

Departements-
chefen.

De skäl, som lågo till grund för Kungl. Maj:ts förenämnda beslut den 5 februari 1943, synas tillämpliga och bärande jämväl i förevarande avseende, varför jag tillstyrker, att medel anvisas för ändamålet. Då enligt vad handlingarna i ärendet utvisa det för förvärvet fordrade priset måste anses skäligt, biträder jag fortifikationsstyrelsens förslag och beräknar för ändamålet ett belopp av 68,000 kronor, vilket belopp jag förutsätter skall förslå till gäldande jämväl av avstyckningskostnader och oförutsedda utgifter.

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Förvärv av viss fastighet m. m.* å tilläggsstat till riksstaten för budgetåret 1942/43 anvisa ett *reservationsanslag* av ..... kronor 68,000.

Fonden för förlag till statsverket.

[6.] aa. **Anskaffning av maskiner och utrustning för vissa fabriker och anläggningar, reservationsanslag.** Under hänvisning till vad jag ovan under punkten 1:o) anfört får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Anskaffning av maskiner och utrustning för vissa fabriker och anläggningar* å tilläggsstat till riksstaten för budgetåret 1942/43 anvisa ett *reservationsanslag* av ..... kronor 2,500,000.

Vad föredragande departementschefen sålunda, med instämmande av statsrådets övriga ledamöter, hemställt, behågar Hans Maj:t Konungen bifalla.

Ur protokollet:

K. G. Linden.

Bilaga 10.

Kapitalinvesteringar.

Socialdepartementet.

Utdrag av protokollet över socialärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 5 mars 1943.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WESTMAN, WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, ERIKSSON, BERGQUIST, BAGGE, ANDERSSON, DOMÖ, ROSANDER, GJÖRES, EWERLÖF.

Chefen för socialdepartementet, statsrådet Möller, anmäler härefter under socialdepartementets handläggning hörande ärenden angående kapitalinvestering å tilläggsstat till riksstaten för budgetåret 1942/43 samt anför därvid följande.

Statens allmänna fastighetsfond.

[1.] **4 b. Anordnande av skyddsrum vid statens sinnessjukhus, reservationsanslag.** I proposition den 4 januari 1940, nr 2, (bil. 15) föreslog Kungl. Maj:t riksdagen att till anordnande av skyddsrum vid statens sinnessjukhus å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1939/40 anvisa ett reservationsanslag av 700,000 kronor. Av anslaget var ett mindre belopp avsett för vidtagande av vissa åtgärder beträffande brandskyddet vid sjukhusen. I anförande till statsrådsprotokollet uttalade jag som min mening, att skäl syntes tala för att tills vidare begränsa de planerade åtgärderna till sådana sinnessjukhus, som ur luftskyddssynpunkt vore belägna å A- eller B-ort. Av det begärda beloppet beräknades en väsentlig del, eller omkring 300,000 kronor, belöpa på två sjukhus, nämligen S:t Lars och Vipeholms sjukhus i Lund med ungefär lika fördelning å varje sjukhus. För övriga sjukhus ansågos mindre belopp, varierande mellan 2,000 kronor och 50,000 kronor, bliva tillräckliga. I sin skrivelse i anledning av propositionen anförde riksdagen, att enligt dess uppfattning tillräckliga skäl knappast föreläge för att begränsa de planerade åtgärderna till sådana sinnessjukhus, som ur luftskyddssynpunkt vore belägna å A- eller B-ort. Å andra sidan ansåg riksdagen de åt-

gårder, som ifrågasatts vid S:t Lars och Vipeholms sjukhus, vara av den omfattning och beskaffenhet, att de borde göras till föremål för omprövning i syfte att nedbringa de för ändamålet beräknade kostnaderna. Därvid borde enligt riksdagens uppfattning sannolikt en besparing kunna påräknas, som jämte viss av Kungl. Maj:t beräknad kostnadsmarginal lämnade utrymme för vidtagande av nöjaktiga skyddsrumsanordningar även vid övriga staten tillhöriga sinnessjukhus. Under återopande härav anmälde riksdagen, att riksdagen anvisat det av Kungl. Maj:t äskade anslaget.

Genom brev den 23 februari 1940 uppdrog Kungl. Maj:t åt medicinalstyrelsen att, med beaktande av vad riksdagen anfört, låta, efter omprövning i erforderliga delar av föreliggande förslag, i samråd med byggnadsstyrelsen och luftskyddsinspektionen vidtaga anordningar för skyddsrum m. m. vid statens sinnessjukhus för en sammanlagd kostnad av högst 700,000 kronor.

I skrivelse den 2 mars 1943 har *medicinalstyrelsen* anmält, att det anvisade beloppet visat sig otillräckligt samt hemställt om anvisande av ytterligare medel.

Styrelsen uppger, att, sedan de i förenämnda proposition avsedda förslagen till anordnande av skyddsrum vid statens sinnessjukhus blivit föremål för översyn, varvid beaktats vad riksdagen anfört i sin berörda skrivelse, hade arbetena å skyddsrummen m. m. numera i huvudsak avslutats utom beträffande Sundby sjukhus vid Strängnäs. Den 1 januari 1943 återstode vid statens övriga sinnessjukhus allenast vissa kompletteringsarbeten att utföra, vilka beräknades draga en kostnad av sammanlagt 45,220 kronor. Det för ändamålet anvisade anslaget hade emellertid sistnämnda dag i sin helhet disponerats.

Att de ursprungliga kostnadsberäkningarna visat sig otillförlitliga uppger styrelsen väsentligen bero på två omständigheter, nämligen dels den prisstegring, som inträtt under den tid av drygt två år, som förflutit från det kostnadsberäkningarna uppgjordes till dess arbetena i huvudsak slutförts, dels ock att kraven på luftskyddsanordningar av ifrågavarande slag under samma tid skärpts, så att luftskyddsmyndigheterna vid avsyningar påkallat vissa anordningar utöver dem som tidigare beräknats. Den förra av dessa omständigheter hade i tämligen lika grad påverkat kostnaderna för skyddsrumsarbetena vid samtliga sinnessjukhus, medan den senare omständigheten i vissa fall icke föranlett direkta kostnadsökningar men däremot nämnbart påverkat kostnaderna i andra fall. Ehuru styrelsen sökt att genom förenkling av utförandet och beskärning av byggnadsprogrammen motverka berörda kostnadsökningar, hade den nyssnämnda merutgiften på 45,220 kronor, motsvarande drygt 6 procent av de ursprungligen beräknade kostnaderna, icke kunnat undvikas.

Vad angår skyddsrummet vid Sundby sjukhus framhåller styrelsen, att kostnaderna härför i det för riksdagen framlagda förslaget beräknats till 20,000 kronor. Sedan styrelsen ställt sagda belopp till förfogande för skyddsrummets utförande, hade det emellertid visat sig, att beloppet varit otillräckligt. Efter tidsödande utredningsarbete, vilket föranlett att arbetena ännu

icke kunnat igångsättas, hade således golvytan av luftskyddsrummen måst väsentligt utökas. Vidare hade gastätning av alla skyddsrum utom rörskyddsrummen vid personalbostäderna befunnits erforderlig, varjämte luftrenare i viss utsträckning måst anskaffas. Kostnaderna för luftskyddsrummen i det sålunda föreslagna utförandet uppginge enligt verkställd beräkning till 91,400 kronor, varför ett ytterligare belopp av $(91,400 - 20,000 =)$ 71,400 kronor vore erforderligt för ändamålet.

Under åberopande av det anförda har medicinalstyrelsen hemställt, att Kungl. Maj:t ville ställa ett belopp av ytterligare $(45,220 + 71,400 =)$ 116,620 kronor eller avrundat 116,000 kronor till medicinalstyrelsens förfogande till anordnande av skyddsrum vid statens sinnessjukhus.

Av den lämnade redogörelsen framgår, att de beräkningar rörande kostnaderna för skyddsrum vid statens sinnessjukhus, vilka förelades 1940 års lagtima riksdag, till följd av dels ökade byggnadskostnader och dels stegrade krav på luftskyddsanordningar ej visat sig hållbara. Sagda omständigheter hava, bortsett från Sundby sjukhus, medfört en sammanlagd kostnadsökning av i runt tal 45,000 kronor. I fråga om Sundby sjukhus torde från början en felkalkylering ha förelegat. Senare verkställda undersökningar ha givit vid handen, att för detta sjukhus ett tilläggsbelopp av omkring 71,000 kronor erfordras för ändamålet. I enlighet härmed har medicinalstyrelsen påkallat anvisande av ytterligare $(45,000 + 71,000 =)$ 116,000 kronor för iordningställande av skyddsrum vid statens sinnessjukhus. För egen del har jag ej funnit anledning till erinran mot medicinalstyrelsens nu verkställda beräkningar och då arbetena äro av den art att de ej gärna kunna anstå till en senare tidpunkt, torde medel för arbetenas utförande böra anvisas redan under innevarande budgetår.

Under åberopande av det anförda får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Anordnande av skyddsrum vid statens sinnessjukhus*
å tilläggsstat till riksstaten för budgetåret 1942/43 anvisa ett
reservationsanslag av ..... kronor 116,000.

Statens utlåningsfonder.

[2.] 1. **Lånefonden för bostadsförsörjning för mindre bemedlade, barnrika familjer, reservationsanslag.** Gällande bestämmelser rörande bostadsförsörjning för mindre bemedlade, barnrika familjer äro meddelade dels i kungörelsen den 4 september 1935 (nr 512) om lån och bidrag av statsmedel för beredande av hyresbostäder åt mindre bemedlade, barnrika familjer, dels ock i kungörelsen den 27 maj 1938 (nr 247) om lån och bidrag av statsmedel för beredande av bostäder i egnahem åt mindre bemedlade, barnrika familjer. Båda kungörelserna hava åtskilliga gånger ändrats. I kungörelse den 30 juni 1942 (nr 575) hava vidare meddelats bestämmelser om räntefoten för bostads-

*Departements-
chefen.*

anskaffningslån av här ifrågavarande slag. Lån och bidrag enligt förstnämnda två författningar utgå såväl i stad som å landsbygd. För hyresbostäderna gäller dock, att bestämmelserna äro tillämpliga å den egentliga landsbygden allenast då särskilda skäl därtill äro. Centralorgan för verksamheten är statens byggnadslånebyrå. Kommunalt förmedlingsorgan är, där ej annat beslutats, drätselkammare respektive kommunalnämnd.

I fråga om hyresbostäder, förvaltade av kommun eller allmännyttigt företag, beviljas bostadsanskaffningslån för nybyggnad eller förvärv och förbättring av äldre fastighet. Lån utgår med högst 95 procent av värdet å fastigheten (eller tomträtten), sedan därifrån avräknats värdet å tomten. Som säkerhet för lånet skall lämnas första in-teckning i fastigheten eller tomträtten. Låneräntan är fast och bestämmes särskilt för varje budgetår beträffande de lån, som därunder kunna komma att beviljas. För närvarande utgör låneräntan 3.25 procent.

Kommunen skall i mån av behov sörja för finansieringen av den del av fastighetskapitalet, som överskjuter det genom statslånet erhållna. Vidare skall kommun ställa tomt till förfogande samt gentemot staten ansvara för den förlust, som kan uppkomma genom försummad hyresbetalning.

Bostadsanskaffningslånet till egenahem utgår med högst 81 procent av ny- eller ombyggnadskostnaden. I stadssamhällen har kommunen att tillhandahålla tomt. I anskaffningskostnaden inräknas därför icke värdet av tomten. På landsbygden, där kommunen icke är förpliktigad att ställa tomt till förfogande, inräknas däremot tomtvärdet i anskaffningskostnaden. Å en del av dylikt lån utgår ränta, medan den återstående delen är räntefri. Å den icke räntefria delen utgår ränta efter samma regler, som gälla för bostadsanskaffningslån till hyreshus. Till fastighetsförvaltande kommun eller allmännyttigt bostadsföretag respektive till barnrika egnahemsägare utgå årliga bidrag, vilka såsom hyresavdrag respektive annuitetslättnad komma familjerna till godo.

Bostadsanskaffningslånen utgå från ett å kapitalbudgeten under statens utlåningsfonder anvisat reservationsanslag, betitlat lånefonden för bostadsförsörjning för mindre bemedlade, barnrika familjer. Familjebidragen bestridas från ett under femte huvudtiteln upptaget förslagsanslag till främjande av bostadsförsörjning för mindre bemedlade, barnrika familjer. Rörande medelsanvisningen för ifrågavarande ändamål under de senaste åren torde jag få hänvisa till följande sammanställning.

Budgetår	Anslagsbelopp (i kronor) för	
	Bostadsanskaffningslån	Familjebidrag
1940/41	20,000,000	2,400,000
1941/42	20,000,000	3,250,000
1942/43	17,500,000	4,500,000

I skrivelse den 8 februari 1943 har *statens byggnadslånebyrå* hemställt att för budgetåret 1942/43 måtte anvisas ytterligare anslag till lånefonden för

bostadsförörjning för mindre bemedlade, barnrika familjer. I skrivelsen har anförts i huvudsak följande.

Av 1942 års riksdag hade för budgetåret 1942/43 till berörda lånefond anvisats ett reservationsanslag av 17,500,000 kronor. Av tidigare för ändamålet anvisade medel hade vid budgetårets ingång funnits en reservation å 3,885,000 kronor. De för budgetåret tillgängliga medlen hade därför sammanlagt uppgått till 21,385,000 kronor.

Den statliga verksamheten för beredande av bostäder åt de barnrika familjerna hade under budgetåret varit synnerligen livlig. Under tiden 1 juli 1942—8 februari 1943 hade bostadsanskaffningslån och familjebidrag av byggnadslånebyrån beslutats för ett större antal lägenheter än som fallet varit under hela budgetåret 1941/42. Bostadsanskaffningslån hade under innevarande budgetår beviljats med ett belopp av sammanlagt 20,715,000 kronor.

Den 8 februari 1943 hade därför för låneverksamheten allenast återstått ett belopp av (21,385,000 — 20,715,000 =) 670,000 kronor, vilket belopp beräknades vara förbrukat vid utgången av sistnämnda månad.

Då alltjämt ansökningar om bostadsanskaffningslån till såväl hyreshus som egna hem inkomme till byrån i oförminskad omfattning och ett avbrott i låneverksamheten just nu skulle få som konsekvens att ett stort antal planerade bostäder icke skulle kunna hinna färdigställas till den 1 oktober 1943, ansåge sig byrån böra hemställa, att ifrågavarande lånefond måtte snarast möjligt för budgetåret 1942/43 förstärkas med 5,000,000 kronor.

I en den 15 februari 1943 dagtecknad promemoria har byggnadslånebyrån lämnat vissa kompletterande upplysningar rörande byråns ifrågavarande låneverksamhet. Av promemorian framgår, att byggnadslånebyrån från låneverksamhetens början till och med den 8 februari 1943 fattat beslut om bostadsanskaffningslån för inalles 12,468 bostäder, därav för 7,029 hyresbostäder och för 5,439 egna hem samt att under budgetåret 1941/42 beslutats om lån för 1,769 bostäder, därav 408 hyresbostäder och 1,361 egna hem. Promemorian utvisar även att under tiden 1 juli 1942—8 februari 1943 beslut fattats om utlämnande av lån å sammanlagt 7,817,000 kronor till 814 hyresbostäder och å sammanlagt 12,898,000 kronor till 984 egna hem. I promemorian anföres vidare, att det lånebelopp av 670,000 kronor, som varit disponibelt den 8 februari 1943, icke komme att förslå för medelsbehovet i anledning av redan ineliggande låneansökningar samt att tillströmningen av nya låneansökningar alltjämt vore lika stor.

En närmare redogörelse för läget på bostadsmarknaden och för de stöd-*Departements-*
åtgärder, som från statsmakternas sida erfordras för förbättrande av detta läge, har jag för avsikt att lämna i samband med anmälan av frågan om erforderliga anslag för nästa budgetår för förbättrande av bostadsförhållandena. Här vill jag därför inskränka mig till att påpeka, att bostadsbristen alltjämt på många håll är trängande och att det därför är en angelägenhet av högsta vikt att underlätta tillkomsten av nya bostäder. Särskilt är det nödvändigt att bostadsbeståndet för mindre bemedlade, barnrika familjer ökas. Med hänsyn härtill ävensom till vad statens byggnadslånebyrå anført anser jag mig böra tillstyrka byråns förslag om anvisande för budgetåret 1942/43

av ett anslag å 5,000,000 kronor till förstärkning av omförmälda lånefond. Anslaget, som — liksom tidigare anslag för motsvarande ändamål — bör upptagas under rubriken Lånefonden för bostadsförsörjning för mindre bemedlade, barnrika familjer, bör anvisas å tilläggsstat till riksstaten för nämnda budgetår.

Under åberopande av det anförda får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Lånefonden för bostadsförsörjning för mindre bemedlade, barnrika familjer* å tilläggsstat till riksstaten för budgetåret 1942/43 anvisa ett *reservationsanslag* av ..... kronor 5,000,000.

Fonden för låneunderstöd.

[3.] **1. Tertiärlån till viss bostadsbyggnadsverksamhet, reservationsanslag.** Föreskrifterna rörande ifrågavarande lån hava på grund av beslut vid 1942 års riksdag undergått vissa ändringar. Ändringarna sammanhånga väsentligen därmed, att numera tillskapats en möjlighet att för viss bostadsbyggnadsverksamhet — förutom tertiärlån respektive lån för bostadsförsörjning för mindre bemedlade, barnrika familjer — erhålla s. k. tilläggslån.

Tilläggslånen, som hava tillkommit i syfte att anpassa fastigheternas anskaffningskostnader till deras uthålliga avkastningsvärde vid bevarad hyresnivå, löpa utan ränta och amortering och deras eventuella återbetalning har gjorts beroende av den kommande hyresutvecklingen. Gällande bestämmelser rörande tertiärlån återfinnas i kungörelsen den 30 juni 1942 (nr 569) om tertiärlån och tilläggslån för vissa bostadsbyggnadsföretag, medan bestämmelserna rörande tilläggslån äro intagna dels i nämnda kungörelse, dels i kungörelsen den 30 juni 1942 (nr 572) om tilläggslån för beredande av bostäder åt mindre bemedlade, barnrika familjer. För tilläggslånen hava under rubriken tilläggslån till viss bostadsbyggnadsverksamhet hittills anvisats två anslag nämligen ett reservationsanslag av 10,000,000 kronor å tilläggsstat till riksstaten för budgetåret 1941/42 och ett reservationsanslag av 15,000,000 kronor å riksstaten för budgetåret 1942/43. Anslagen hava upptagits under kapitalinvesteringar, fonden för låneunderstöd. För budgetåret 1942/43 har vidare under sistnämnda fond till tertiärlån till viss bostadsbyggnadsverksamhet anvisats ett reservationsanslag av 25,000,000 kronor.

I skrivelse den 22 februari 1943 har *statens byggnadslånebyrå* gjort framställning om anvisande av ytterligare anslag för budgetåret 1942/43 dels till tertiärlån till viss bostadsbyggnadsverksamhet, dels ock till tilläggslån till viss bostadsbyggnadsverksamhet.

I skrivelsen har byggnadslånebyrån till en början erinrat, hurusom byrån i skrivelse den 31 augusti 1942 med förslag till vissa anslagsäskanden för budgetåret 1943/44 beträffande behovet av medel för tertiärlån anförte bland annat.

Den tillgängliga reservationen av tertiärlånemedel hade den 30 juni 1942 uppgått till omkring 27,000,000 kronor. Tillsammans med det av 1942 års riksdag anvisade beloppet, 25,000,000 kronor, hade sålunda för nu löpande budgetår varit disponibla omkring 52,000,000 kronor. Det sammanlagda beloppet av under månaderna juli—augusti preliminärt beviljade och sökta tertiärlån hade uppgått till omkring 17,000,000 kronor. Under hela budgetåret 1941/42 hade beviljats tertiärlån till ett belopp av omkring 39,000,000 kronor, därav 27,000,000 kronor under budgetårets senare hälft. Då man kunde utgå från att låneverksamhetens allmänna nivå under hela innevarande budgetår komme att minst uppgå till den för förra budgetårets senare hälft gällande, syntes det antagligt, att de för löpande budgetår tillgängliga medlen komme att konsumeras. Därvid borde reservation göras för icke beräkneliga förskjutningar i byggnadsåsongerna; överhuvud lede beräkningar av medelsbehov per budgetår av den osäkerhet, som betingades av att det fasta budgetåret och det förskjutbara byggnadsåret icke täckte samma period.

Med utgångspunkt från det anförda hade byggnadslånebyrån uppskattat tertiärlånebehovet för budgetåret 1943/44 till 60,000,000 kronor.

Byrån erinrar vidare, att byrån i skrivelsen den 31 augusti 1942 beträffande anslagsbehovet för tilläggs-lån för nästa budgetår framhållit, att föga vägledning för bedömande härav givits av dittills nådda erfarenheter, samt vidare anförde följande.

I proposition nr 221 till 1942 års riksdag hade det genomsnittliga tilläggs-lånebehovet uppskattats till 10 procent av anskaffningskostnaden. De kalkyler, som intill den 31 augusti 1942 hunnit utföras beträffande då aktuella bostadsbyggnadsföretag, pekade mot ett tilläggs-lånebehov av omkring 12 procent. Detta kunde såtillvida sägas bestyrka de tidigare gjorda uppskattningarna, som byggnadskostnadsnivån under våren 1942, vilken i huvudsak bestämde kostnaderna för den under sensommaren pågående bostadsproduktionen, varit något högre än den på vilken förhandskalkylerna grundade sig.

Under loppet av sommaren 1942 hade byggnadskostnaderna ytterligare stigit något. Även om man syntes ha fog för förhoppningen, att ytterligare, mera avsevärd byggnadskostnadsstegring skulle kunna undvikas, i synnerhet om den under det sista året mest besvärande kostnadsuppdrivande faktorn, nämligen träprisstegringen, upphörde att verka, syntes dock försiktigheten bjuda, att man för nästkommande budgetår räknade med ett tilläggs-lånebehov av genomsnittligen uppemot 15 procent. Då proportionerna i övrigt mellan tertiärlånebehov och tilläggs-lånebehov kunde antagas i huvudsak oförändrade, torde med utgångspunkt i vad som förut anförts angående tertiärlånebehovet medelsbehovet under nästa budgetår för tilläggs-lån i samband med tertiärlånegivningen kunna uppskattas till 40,000,000 kronor.

Under hänvisning härtill och under förmälan att behovet av tilläggs-lån för stödjande av bostadsproduktionen åt mindre bemedlade, barnrika familjer kunde uppskattas till 3,000,000 kronor, hade byrån i sagda skrivelse beräknat det totala tilläggs-lånebehovet under budgetåret 1943/44 till 43,000,000 kronor.

Byggnadslånebyrån gör härefter i skrivelsen den 22 februari 1943 följande uttalanden.

Byrån hade icke någon anledning antaga annat än att de i augusti 1942 gjorda uppskattningarna vore i huvudsak hållbara. Byrån ville dock framhålla, att viss osäkerhet naturligen måste vidlåda kalkyler av sådan art som de här ifrågavarande. Då byggnadslånebyrån det oaktat nu ämnade framlägga förslag syftande till att under innevarande budgetår öka anslagen för utlämnande av tertiärlån och tilläggslån, innebure förslagen i främsta rummet en förskjutning av medelsanspråken från en senare till en tidigare tidpunkt. Anledningen därtill vore väsentligen den av bostadsförsörjningsläget betingade, med hänsyn till rådande arbetsmarknadsförhållanden önskvärda och jämväl av byggnadslånebyrån eftersträfvade förskjutningen av bostadsproduktionen till vinterhalvåret 1942/43.

Olika omständigheter hade medfört, att 1942 års bostadsproduktion inlets mycket sent. Därtill hade bidragit den långa och hårda vintern, varjämte ovisheten rörande omfattningen och den närmare utformningen av den statliga stödgifningen utövat ett hämmande inflytande. Å andra sidan hade en betydande del av den byggnadsverksamhet, som syftade till färdigställande av bostäder under 1943, igångsatts redan på hösten 1942. Därutöver vore att märka, att den rådande milda väderleken utgjort en gynnsam förutsättning för en omfattande byggnadsverksamhet under vintern 1942/43. Det syntes med hänsyn till vad sålunda anförts sannolikt, att den ojämförligt största delen av den för innevarande år planerade bostadsbyggnadsverksamheten skulle vara påbörjad och relativt långt framskriden före instundande budgetårsskifte. Sett ur långivningssynpunkt innebure detta, att byrån under vinterhalvåret 1942/43 haft och hade att handlägga låneärenden, som avsåge stora delar av *tvenne* årsproduktioner; detta förhållande hade tydligt avspeglat sig i byråns arbetsbörda, som oavbrutet vuxit alltsedan ingången av budgetåret 1942/43.

Såsom i det föregående antytts hade även andra än de nyss angivna motiven föranlett byrån att göra här ifrågavarande framställning. Av icke ringa betydelse i detta sammanhang vore den omständigheten, som påpekats å sid. 22 i proposition nr 320 till 1942 års riksdag. I samband med beräklandet av medelsbehovet för bostadsförsörjningen för mindre bemedlade, barnrika familjer hade sålunda föredragande departementschefen i nämnda proposition framhållit, att de av 1942 års riksdag beviljade tilläggslåneanslagen knappast skulle komma att förslå vid den extra belastning, som orsakades därav, att jämväl tilläggslånen för stödjande av sistberörda produktionsgren skulle utgå av ifrågavarande anslag. Frågan om anvisande av ytterligare medel till tilläggslån avsedda att täcka det sålunda befarade underskottet finge, enligt departementschefens mening, upptagas till prövning vid en senare tidpunkt, då behovet kunde klarare överblickas. — Det vore vidare i detta sammanhang att märka, att behovet av tilläggslån för de mindre bemedlade, barnrika familjernas bostadsförsörjning ganska väsentligt överstigit det i propositionen uppskattade beloppet 2,500,000 kronor. Med bifall till byråns förslag hade Kungl. Maj:t sålunda dittills ställt sammanlagt 5,000,000 kronor till förfogande för utlämnande av tilläggslån, som sist nämnts. Det vore redan nu tydligt, att ytterligare tilläggslåne-medel för detta ändamål bleve erforderliga, därest ej långivningen på detta område skulle uppskjutas till ett kommande budgetår.

Slutligen borde framhållas, att tilläggslånebehovet givetvis stegrats något av den anledningen att vinterproduktionen — särskilt med hänsyn till arbetsmarknadsläget — erhållit en betydligt större omfattning än vad man vid tiden för utarbetandet av propositionen nr 221 till 1942 års riksdag haft anledning förutse; den byggnadskostnadsökning som blivit en ofrånkomlig följd därav borde givetvis täckas av statsmedel. Någon säker beräkning av

nämnda merkostnad kunde knappast göras. Förslagsvis torde densamma kunna uppskattas till ungefär 1,000,000 kronor.

Rörande det ytterligare behovet av tertiärlånemedel under löpande budgetår har byggnadslånebyrån härefter framlagt följande beräkningar.

Av anslagna medel till tertiärlån hade c:a 32,000,000 kronor ännu icke förbrukats. Det kunde antagas, att under första halvåret 1943 byggnadsföretag omfattande 14,000 lägenheter komme att påbörjas samt att för dessa företag komme att sökas statligt tertiärlån i den omfattning, som gällt under år 1942. Med utgångspunkt härifrån torde kunna uppskattas, att — utöver redan inneliggande ansökningar — ärenden avseende omkring 8,000 lägenheter kunde komma att bli föremål för preliminärt tertiärlånebeslut under första halvåret 1943. Behovet av tertiärlån för dessa byggnadsföretag kunde uppskattas till 28,000,000 kronor. Då vidare behovet av tertiärlån för byggnadsföretag, för vilka redan insänts ansökan till byggnadslånebyrån, som ännu icke preliminärt behandlats, kunde beräknas till 14,000,000 kronor, syntes det antagligt, att det totala behovet av tertiärlånemedel under första halvåret 1943 komme att uppgå till omkring 42,000,000 kronor. Det anslag, som ytterligare skulle behöva anvisas för tertiärlåneverksamheten under innevarande budgetår, kunde alltså beräknas till (42,000,000 — 32,000,000 =) 10,000,000 kronor.

Beträffande det behov av ytterligare anslag för tilläggs lån, som föreligger för budgetåret 1942/43, uttalar sig byggnadslånebyrån sålunda.

Man torde kunna utgå från att den sammanlagda anskaffningskostnaden för de byggnadsföretag, varom här vore fråga, komme att uppgå till ungefär 180,000,000 kronor. Vanskligare vore att beräkna tilläggs lånens storlek i förhållande till anskaffningskostnaden. För byggnadsföretag, som beviljades tertiär- och/eller tilläggs lån under januari 1943, hade de beviljade tilläggs lånen i genomsnitt utgjort omkring 12 % av anskaffningskostnaden. Med ledning av denna uppgift kunde behovet av tilläggs lån för den del av 1943 års produktion, som ännu icke erhållit preliminärt beslut om lån, uppskattas till drygt 20,000,000 kronor.

För att kunna bedöma det sammanlagda behovet av tilläggs lån fram till innevarande budgetårs slut vore det nödvändigt att uppskatta behovet av tilläggs lån för sådana byggnadsföretag, för vilka tilläggs lån torde komma att sökas enligt övergångsbestämmelserna till gällande tertiärlånekungörelse. I fråga om flertalet av dessa företag hade preliminärt lånebeslut meddelats under första halvåret 1942. En uppskattning vore här mycket svår att göra, men torde behovet av tilläggs lån för angivna byggnadsföretag kunna beräknas till 5,000,000 kronor. Det sammanlagda behovet av tilläggs lån fram till budgetårets slut kunde därför beräknas uppgå till drygt 25,000,000 kronor. Av anslagna medel för tilläggs lån vore 16,000,000 kronor ännu icke förbrukade. Det ytterligare anslagsbelopp, som för innevarande budgetår behövde anvisas, syntes därför böra uppskattas till i runt tal 10,000,000 kronor.

Under återopande av det anförda har byggnadslånebyrån hemställt, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att å tilläggsstat till riksstaten för innevarande budgetår under kapitalinvesteringar, fonden för låncunderstöd, anvisa dels till tertiärlån till viss bostadsbyggnadsverksamhet ett reservationsanslag av 10,000,000 kronor, dels ock till tilläggs lån till viss bostadsbyggnadsverksamhet ett reservationsanslag av likaledes 10,000,000 kronor.

Departements-
chefen.

Av vad statens byggnadslånebyrå anført synes mig framgå, att för budgetåret 1942/43 ytterligare anslag böra anvisas såväl till tertiärlån till viss bostadsbyggnadsverksamhet som till tilläggs lån för dylik verksamhet. Anledningen härtill är i första hand att söka i det förhållandet att en avsevärd förskjutning i tidpunkten för den byggnadsverksamhet, varom här är fråga, ägt rum respektive kan antagas komma att äga rum. Vad medelsbehovet för tilläggs lånen beträffar är ock att märka, att detsamma av naturliga skäl i fjol icke kunde bliva föremål för någon mera exakt beräkning, medan numera säkrare hållpunkter föreligga för bedömande av föreliggande behov. Mot de av byggnadslånebyrån nu föreslagna anslagsbeloppen har jag icke något att invända.

Beträffande anslaget till tilläggs lån till viss bostadsbyggnadsverksamhet gör jag hemställa under nästföljande punkt. Här hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Tertiärlån till viss bostadsbyggnadsverksamhet* å tilläggsstat till riksstaten för budgetåret 1942/43 anvisa ett *reservationsanslag* av ..... kronor 10,000,000.

[4.] 2. **Tilläggs lån till viss bostadsbyggnadsverksamhet, reservationsanslag.** Under åberopande av vad jag under nästföregående punkt anført, får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Tilläggs lån till viss bostadsbyggnadsverksamhet* å tilläggsstat till riksstaten för budgetåret 1942/43 anvisa ett *reservationsanslag* av ..... kronor 10,000,000.

Vad föredragande departementschefen sålunda, med instämmande av statsrådets övriga ledamöter, hemställt, behagar Hans Maj:t Konungen bifalla.

Ur protokollet:
Anders Lundstedt.

Bilaga 11.

Kapitalinvesteringar.

Kommunikationsdepartementet.

Utdrag av protokollet över kommunikationsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 5 mars 1943.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WESTMAN, WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, ERIKSSON, BERGQUIST, BAGGE, ANDERSSON, DOMÖ, ROSANDER, GJÖRES, EWERLÖF.

Chefen för kommunikationsdepartementet, statsrådet Andersson, anmäler härefter under kommunikationsdepartementets handläggning hörande ärende angående kapitalinvesteringar å tilläggsstat till riksstaten för budgetåret 1942/43 samt anför därvid följande.

Fonden för förlag till statsverket.

[1.] **ba.** Förvärv för väg- och vattenbyggnadsstyrelsens räkning av fastigheter i Lysekil, *reservationsanslag*. I skrivelse den 13 januari 1943 har *väg- och vattenbyggnadsstyrelsen* underställt Kungl. Maj:ts godkännande ett mellan styrelsen och Lysekils verkstads fastighetsaktiebolag träffat avtal om förvärv för styrelsens räkning av två fastigheter i Lysekil, avsedda att användas som förråds- och reparationsplats för styrelsens västra hamnbyggnadsdistrikt.

Styrelsen har i skrivelsen anför, att behovet av en central förrådsplats för nämnda distrikts byggnadsmaterial och arbetsmaskiner samt av en reparationsverkstad för distriktet blivit alltmer trängande och att åtgärder för att ordna denna angelägenhet lämpligen icke längre kunde uppskjutas. Styrelsen hade därför under förutsättning av Kungl. Maj:ts godkännande träffat överenskommelse med Lysekils verkstads fastighetsaktiebolag om överlåtelse till styrelsen av lägenheterna Fiskebäck 1¹⁰ och 1²⁰ i Lysekil för en köpesumma av 60,000 kronor och på de villkor i övrigt, som närmare framginge av ett vid skrivelsen fogat köpekontrakt.

Styrelsen framhåller, att de i köpeavtalet avsedda lägenheterna, vilka vore belägna vid Lysekils södra hamn och enligt avstyckningshandlingarna hade en areal av tillhopa 14,100 kvadratmeter, i själva verket på grund av vidtagna utfyllningar omfattade omkring 32,000 kvadratmeter. Till lägenheterna hörde tre bostadshus om tillsammans 9 rum och 4 kök, smedja, maskinverkstad, snickeriverkstad med montage- och förrådsutrymmen samt ett öppet skjul om 350 kvadratmeter för virkesupplag. Härjämte funnes 5 slipar med upphalningsspel och övrig utrustning för fartyg upp till 250 bruttoton, träbrygga för 6 meters vattendjup, bandsåg, maskkran, decauillespår samt maskiner och andra inventarier enligt en skrivelsen bilagd förteckning, vilka inventarier enligt köpeavtalet utan särskild betalning inginge i köpet. Elektrisk kraft funnes att tillgå på platsen.

Ifrågavarande fastigheter vore, fortsätter styrelsen, synnerligen lämpliga för de avsedda ändamålen, enär de vore belägna i distriktets centrum och hade sådana trafikförbindelser, att arbetsmaskiner och material kunde distribueras därifrån på bekvämt sätt såväl land- som sjövägen. Lossning av gods från järnväg kunde ske från spår norr om fastigheterna. Möjlighet funnes även att framdraga spår direkt till området.

Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen har förutsatt, att den för fastigheterna betingade köpeskillingen, 60,000 kronor, skulle bestridas av medel, som ställts till styrelsens förfogande för utförande av anläggningar i styrelsens egen regi.

Enligt det vid styrelsens skrivelse fogade köpeavtalet skulle tillträde av fastigheterna äga rum den 1 mars 1943.

Riksräkenskapsverket har den 4 februari 1943 avgivit infortrat utlåtande i ärendet och därvid framhållit, att riksdagens medgivande självfallet erfordrades för finansiering av det ifrågasatta förvärvet på sätt väg- och vattenbyggnadsstyrelsen föreslagit. Riksräkenskapsverket ansåge emellertid, att egendomen borde redovisas å den förlagsfond för väg- och vattenbyggnadsväsendet, som enligt vad som framhållits i årets statsverksproposition (kapitalbudgeten, bilaga 4, sid. 105) avsåges skola inrättas i samband med förstatligandet av den allmänna väghållningen på landet. Med beviljandet av de medel, som erfordrades för förvärv av ifrågavarande egendom, syntes dock icke kunna anstå så länge, att desamma kunde anvisas under ett investeringsanslag för nämnda fond. Riksräkenskapsverket ville därför, för den händelse förvärvet befunes böra komma till stånd, föreslå, att anslag till bestridande av kostnaden härför anvisades under fonden för förslag till statsverket å tillläggsstat till riksstaten för löpande budgetår samt att egendomen, sedan den nya fonden inrättats, överfördes till denna fond.

*Departements-
chefen.*

Enligt vad jag inhämtat finnas centrala förråds- och reparationsplatser inom samtliga väg- och vattenbyggnadsstyrelsens hamnbyggnadsdistrikt utom i det västra. I sistnämnda distrikt ha i stället mindre förråd upplagts vid olika hamnar. Olägenheterna av denna ordning äro påfallande. Behovet av ett centralt förråd inom distriktet gör sig med hänsyn till ofta förekomman-

de, stundom relativt omfattande byggnads- och underhållsarbeten starkt gällande. Det är vidare önskvärt, att inom distriktet finnes tillgång till en verkstad för utförande av erforderliga reparationer på arbetsmaskiner och övrig materiel. För närvarande måste för alla reparationsarbeten av nämnvärd omfattning privata verkstäder och varv anlitas, vilket medför större kostnad och tidsförlust än om styrelsen kunde utföra arbetena i egen regi.

De till inköp nu föreslagna fastigheterna jämte tillhörande anläggningar och inventarier skulle väl tillgodose de för distriktet i berörda avseenden föreliggande behoven.

På grund härav och då den för egendomen betingade köpeskillingen, 60,000 kronor, icke givit mig anledning till erinran, vill jag tillstyrka det föreslagna förvärvet.

På sätt riksräkenskapsverket föreslagit torde för förvärvet erforderliga medel böra anvisas å tilläggsstat för nu löpande budgetår under fonden för förslag till statsverket. Sedan den för väg- och vattenbyggnadsväsendet avsedda förlagsfonden inrättats, bör egendomen överföras till denna fond.

Enligt vad väg- och vattenbyggnadsstyrelsen upplyst, har med säljaren under hand träffats överenskommelse om sådan framflyttning av den i köpeavtalet bestämda tillträdesdagen, som erfordras för ärendets riksdagsbehandling.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Förvärv för väg- och vattenbyggnadsstyrelsens räkning av fastigheter i Lysekil* å tilläggsstat till riksstaten för budgetåret 1942/43 anvisa ett *reservationsanslag* av ..... kronor 60,000.

Vad föredragande departementschefen sålunda, med instämmande av statsrådets övriga ledamöter, hemställt behagar Hans Maj:t Konungen bifalla.

Ur protokollet:

F. Wessberg.

Bilaga 12.

Kapitalinvesteringar.

Handelsdepartementet.

*Utdrag av protokollet över handelsärenden, hållet inför Hans Maj:t
Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 5 mars
1943.*

Närvarande:

Statsministern HANSSON, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WESTMAN, WIGFORSS,
MÖLLER, SKÖLD, ERIKSSON, BERGQUIST, BAGGE, ANDERSSON. DOMÖ, ROSANDER,
GJÖRES, EWERLÖF.

Chefen för handelsdepartementet, statsrådet Eriksson, anmäler härefter
under handelsdepartementets handläggning hörande ärende angående kapi-
talinvesteringar å tilläggsstat till riksstaten för budgetåret 1942/43 samt an-
för därvid följande.

Fonden för statens aktier.

[1.] 1. **Förvärv av aktier i Aktiebolaget tipstjänst, reservationsanslag.** I
propositionen nr 2 har Kungl. Maj:t (bilaga 18, punkt 3 av propositionen
bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över handelsärenden för den 4 januari
1943) föreslagit riksdagen att, i avbidan på särskild proposition i ämnet, till
Förvärv av aktier i Aktiebolaget tipstjänst å tilläggsstat till riksstaten för bud-
getåret 1942/43 beräkna ett reservationsanslag av 47,000 kronor. Jag får nu
ånyo anmäla detta ärende.

Enligt den för Aktiebolaget tipstjänst gällande bolagsordningen, vilken
stadfästs av Kungl. Maj:t och icke må utan Kungl. Maj:ts tillstånd ändras,
har bolagets verksamhet till föremål att anordna vadhållning i samband med
tävlingar och bedriva annan därav föranledd verksamhet. Bolagets aktiekapi-
tal skall utgöra minst 15,000 kronor och högst 45,000 kronor. Aktie skall lyda
å 100 kronor och aktiebrevens skola ställas till viss man. Alla aktier medföra
samma rätt till andel i bolagets tillgångar och vinst. Har aktie övergått till
person, som icke förut är aktieägare i bolaget, skall aktien ofördröjligen
hembjudas aktieägarna till inlösen genom skriftlig anmälan hos bolagets sty-

relse. När aktie sålunda till inlösen hembjudits, skall styrelsen därom underätta bolagets aktieägare med anmodan till den, som önskar begagna sig av lösningsrätten, att skriftligen anmäla sig hos styrelsen inom viss tid. Därest ej inom stadgad tid någon berättigad anmäler sig vilja lösa hembjuden aktie, äger den, som hembudet gjort, att bliva för aktien registrerad. Av bolagets årsvinst skola tio procent avsättas till reservfond. Sedan fonden uppgått till ett belopp av 50,000 kronor, skall vidare avsättning av årsvinsten upphöra. Nedgår fonden under 50,000 kronor, skall avsättning till densamma ånyo upptagas. Bolagets styrelse består av fem ledamöter med tre suppleanter för dem. Kungl. Maj:t utser två ledamöter, därav en såsom ordförande och en såsom vice ordförande, ävensom en suppleant. Övriga ledamöter och suppleanter utses å ordinarie bolagsstämma. Ledamöter och suppleanter utses för ett år i sänder. Av de vid vadhållning inflytande insatsbeloppen skola femtio procent användas såsom vinstutdelning till de i vadhållningen deltagande och må högst tjugufem procent disponeras för bolagets omkostnader. Av till utdelning tillgängliga vinstmedel må årligen till aktieägarna utdelas högst fem procent å aktiebeloppet, dock må aktieägarna, därest under ett eller flera år den sålunda angivna högsta tillåtna utdelningen ej kunnat lämnas, av senare års utdelningsbara vinst bekomma vad däri brustit. Vad som återstår av bolagets årsvinst efter avsättning till reservfond och utdelning till aktieägare skall användas på sätt Kungl. Maj:t bestämmer, huvudsakligen till idrottens främjande. Vid bolagets upplösning skall vad av tillgångarna återstår, sedan aktieägarna återbekommit av dem tillskjutet aktiekapital och erhållit fyllnad i eventuellt bristande utdelning för föregående år, användas för ändamål, som av Kungl. Maj:t bestämmes. För granskning av styrelsens förvaltning och bolagets räkenskaper utses två revisorer jämte två suppleanter för dem, av vilka den ene revisorn jämte en suppleant för denne utses av Kungl. Maj:t och den andre revisorn jämte en suppleant för denne utses å ordinarie bolagsstämma. För fortlöpande tillsyn å och kontroll av bolagets vadhållningsverksamhet skall chefen för handelsdepartementet äga utse en eller flera kontrollanter, och har bolaget att ställa sig till efterrättelse de närmare föreskrifter och anvisningar, som sådan kontrollant kan komma att meddela för utförande och underlättande av den avsedda kontrollen. Bolaget skall till revisorernas och kontrollanternas disposition ställa nödvändiga penningmedel att av dem användas för anordnande av sifferrevision och övrig kontroll. Av Kungl. Maj:t utsedda styrelseledamöter, revisor och suppleanter samt av chefen för handelsdepartementet utsedda kontrollanter äga att av bolaget åtnjuta ersättning enligt grunder, som av Kungl. Maj:t bestämmas. Bolagets räkenskapsår räknas från och med den 1 juli till och med den 30 juni.

Förordningen den 7 juni 1934 (nr 237) angående vadhållning i samband med tävlingar innefattar förbud mot att, utan Kungl. Maj:ts tillstånd, i samband med kapplöpning eller annan tävling för allmänheten anordna vadhållning medelst så kallad totalisator eller på annat därmed jämförligt sätt.

Genom resolutioner den 24 september 1934, den 29 maj 1936 och den 30 maj 1941 har Kungl. Maj:t beviljat Aktiebolaget tipstjänst tillstånd intill den

30 juni 1943 att för allmänheten anordna vadhållning i samband med idrotts-tävlingar, dock ej hästtävlingar. För åtnjutande av detta tillstånd gälla åtskilliga villkor och bestämmelser. De flesta av dessa ansluta sig nära till vissa av de nyss återgivna stadgandena i bolagets bolagsordning. Därutöver gäller, att Kungl. Maj:t skall äga lämna de vidare föreskrifter och instruktioner, som kunna finnas erforderliga för ett rationellt utövande av bolagets verksamhet samt för en effektiv tillsyn däröver, varjämte Kungl. Maj:t förbehållit sig rätt att, därest bolaget icke iakttagit meddelade villkor och bestämmelser eller förhållandena i övrigt så påkalla, omedelbart återkalla det bolaget meddelade tillståndet.

Bolagets aktiekapital, vilket icke till någon del äges av staten, uppgår till 45,000 kronor och dess reservfond till 50,000 kronor. Av bolagets vinstmedel ha, efter vederbörlig avsättning till reservfonden och utdelning till aktieägarna, under budgetåren 1935/36—1942/43 till statsverket inlevererats i runda tal 1,216,000 kronor, 4,062,000 kronor, 5,770,000 kronor, 12,882,000 kronor, 15,748,000 kronor, 7,000,000 kronor, 5,033,000 kronor och 5,336,000 kronor. Dessa belopp ha använts till idrottens och friluftslivets främjande samt, under senare år, jämväl för tillgodoseende av allmänna budgetära ändamål.

Efter att hava lämnat nu återgivna redogörelse angående bolaget anförde jag till statsrådsprotokollet över handelsärenden den 2 oktober 1942 vidare, hurusom av redogörelsen framginge, att aktiekapitalet i bolaget helt låge på enskilda händer och att styrelsens flertal tillsattes i vanlig ordning å bolagsstämma av de enskilda aktieägarna. Statens medinflytande i bolagets ledning inskränkte sig väsentligen till rätten för Kungl. Maj:t att utse två av styrelsens fem ledamöter. Principiellt sett kunde detta — med hänsyn till arten och omfattningen av de statens ekonomiska intressen, som vore förbundna med verksamheten — knappast sägas vara tillfredsställande. Riktigare syntes vara, att även för bolaget, liksom exempelvis för penninglotteriet, en organisationsform åstadkommes, vilken mera direkt återspeglade att rörelsen bedreves för det allmännas räkning. Tillfälle härtill syntes lämpligen erbjuda sig i samband med att nu löpande koncessionstid utginge den 30 juni 1943. I vilken ordning och under vilka betingelser en sådan reform kunde på det för staten förmånligast möjliga sättet genomföras borde därför enligt min mening göras till föremål för en skyndsamt utredning, vilken syntes böra anförtros statskontoret.

Sedan Kungl. Maj:t den 2 oktober 1942 uppdragit åt statskontoret att skyndsamt verkställa ifrågavarande utredning samt inkomma med förslag i ämnet, har *statskontoret* i skrivelse den 29 oktober 1942 anfört bland annat följande.

Tippningsrörelsen har — i stället för att såsom avsetts effektivt stävjas och begränsas genom 1934 års skärpta lagstiftning i fråga om vadhållning i samband med idrottstävlingar — erhållit en alltmer vidgad omfattning. Samtidigt har statens ekonomiska intresse av verksamheten i motsvarande grad ökat. De förutsättningar, som lågo till grund för valet av organisationsform

vid stiftandet av Aktiebolaget tipstjänst, kunna därför sägas ha blivit i väsentlig grad rubbade.

För beredande åt staten av ökat inflytande å ledningen av tippningsrörelsen stå olika utvägar till buds. Beträffande själva förvaltningsorganisationen torde emellertid övervägande skäl tala för ett bibehållande av aktiebolagsformen. Rörelsen är nämligen lika litet som lotterirörelsen av sådan natur, att skötseln därav bör tilläggas någon avdelning inom den egentliga statsförvaltningen.

Från angivna förutsättning kunna enligt statskontorets mening följande alternativa lösningar tänkas.

1. Aktiebolaget tipstjänst bibehålles som ett till formen enskilt bolag, och verksamheten bedrivs i fortsättningen efter i huvudsak samma linjer som hittills, men åtgärder vidtagas för att åt staten förvärva aktiemajoriteten i bolaget och därmed avgörande inflytande å bolagsstämmans beslut, varjämte antalet av Kungl. Maj:t utsedda ledamöter i styrelsen ökas till tre så att dess flertal kommer att utgöras av på detta sätt utsedda personer.

2. Aktiebolaget tipstjänst gives karaktären av ett statligt bolag genom att aktierna, så långt lagen tillåter, förvärfvas av staten. Bolagsordningen synes därvid kunna utformas efter mönster av den för svenska penninglotteriet gällande.

3. Aktiebolaget tipstjänst upplöses, och verksamheten övertages av svenska penninglotteriet efter för ändamålet erforderlig ombildning av detta aktiebolag.

Vilken av dessa lösningar, som bör givas företräde, torde icke kunna bedömas utan en mer ingående undersökning än den statskontoret nu varit i tillfälle att företaga. I viss mån torde även beroende av den uppfattning man hyser rörande i vilken omfattning staten bör direkt engagera sig i tippningsrörelsen. Vad angår det nuvarande Aktiebolaget tipstjänsts sätt att handhava den av bolaget bedrivna verksamheten, hava riksdagens revisorer i sin år 1938 avgivna berättelse förklarat sig efter verkställd granskning av bolagets räkenskaper och förvaltning funnit, att någon anledning till erinran mot bolaget eller dess ledning icke kunde anses föreligga. Ej heller i övrigt har, såvitt statskontoret har sig bekant, förekommit några anmärkningar i detta avseende från statsmakternas sida. Med hänsyn härtill ligger det måhända närmast till hands att begränsa omorganisationen i enlighet med den såsom alternativ 1 angivna. Enligt detta alternativ synes även den fördelen kunna ernås, att personalfrågorna, om bolaget får bibehålla karaktären av enskilt bolag, torde kunna lösas på smidigare och ekonomiskt förmånligare sätt än om statliga löneprinciper skola bliva normgivande, vilket kan befaras bliva fallet vid omorganisation till praktiskt taget helt statsägt bolag.

Till förmån för alternativ 2 torde kunna anföras i stort sett samma skäl, som åberopades för en dylik organisationsform vid bildandet med statens medverkan av svenska penninglotteriet. Ur principiell synpunkt vill det också förefalla mest konsekvent att vid omläggningen taga steget fullt ut och inskränka det privata aktieägarintresset till lagstadgat minimum.

Vidkommande till sist alternativ 3 kan statskontoret icke säkert bedöma. Huruvida svårigheter av teknisk-organisatorisk natur — bland annat med hänsyn till Aktiebolaget tipstjänsts stora lokalorganisation, som omfattar ett 30-tal centralombudsdistrikt med sammanlagt omkring 5,700 lokalombud — kunna göra ett sammanförande av tippnings- och lotterirörelserna under gemensam ledning mindre ändamålsenlig. Såsom en avgjord fördel med en dylik lösning vill emellertid statskontoret framhålla de möjligheter, som därigenom ernås att nedbringa administrationskostnaderna.

Därest ombildningen av Aktiebolaget tipstjänst finnes böra ske enligt något av de förstnämnda alternativen, torde lämpligen böra utses en särskild förhandlare, som å statens vägnar söker träffa uppgörelse med nuvarande aktieägare om förvärvandet av erforderligt antal aktier i bolaget. Statskontoret förutsätter, att en frivillig uppgörelse med aktieägarna bör kunna åvägabringas, då det måste stå klart för dessa, att staten, för den händelse förhandlingarna icke leda till önskat resultat, kan vägra bolaget förlängd koncession och därigenom framtvinga dess upplösning. Enär aktieägarna vid bolagets upplösning enligt bolagsordningen allenast äro berättigade att återbekomma tillskjutet aktiekapital, torde inlösningskursen å aktierna böra sättas vid pari. Erforderliga medel för aktieförvärvet böra anvisas å kapitalbudgeten under fonden för statens aktier.

Över förslagen hava, efter remiss, patent- och registreringsverket den 21, styrelsen för Svenska penninglotteriet aktiebolag den 25 och styrelsen för Aktiebolaget tipstjänst den 29 november 1942 avgivit utlåtanden.

Patent- och registreringsverket, som närmast yttrat sig angående förutsättningarna ur aktiebolagsrättslig synpunkt för genomförande av sådan omorganisation av Aktiebolaget tipstjänst, vilken avses i alternativen 1 och 2 av statskontorets förslag, har härutinnan till en början framhållit hurusom det, för att staten skulle kunna besitta förvärvad aktie i bolaget, på grund av hembudsbestämmelserna i bolagsordningen erfordrades att samtliga aktieägare i bolaget avstode från sin rätt att lösa aktien. Sedan ämbetsverket härefter behandlat frågan om de ändringar i bolagsordningen, som borde vidtagas vid ett genomförande av alternativ 1, har ämbetsverket uttalat, att enär en eventuell omorganisation av bolaget i enlighet med alternativ 2 innebure, att staten i realiteten komme att behärska samtliga aktier i bolaget, hinder icke borde möta att genomföra sådan ändring av bolagsordningen, som Kungl. Maj:t kunde finna påkallad i och för dess bringande till överensstämmelse i vissa avseenden med den för Svenska penninglotteriet aktiebolag gällande ordningen.

Styrelsen för Svenska penninglotteriet aktiebolag har — under framhållande att anledning icke föreläge för styrelsen att göra något uttalande beträffande de såsom alternativ 1 och 2 betecknade förslagen — förklarat sig bestämt avstyrka en lösning av förevarande organisationsfråga i överensstämmelse med det angivna alternativet 3. Styrelsen anför i fråga härom följande.

Försäljningsorganisationerna för Tipstjänst och för Svenska penninglotteriet äro av tekniska skäl utbyggda efter i väsentliga avseenden olikartade system. Härvidlag må bland annat erinras om att Tipstjänst arbetar med ett avsevärt större antal lokala ombud än Svenska penninglotteriet. En sammanblandning av försäljningsverksamheten för de båda bolagen skulle uppenbarligen komma att medföra stora olägenheter. Arbetsformerna å bolagens huvudkontor i Stockholm äro i varje fall så artskilda att en förening av den centrala driften av de båda försäljningsorganisationerna icke låter sig genomföras.

Den obetydliga besparing av omkostnaderna, som möjligen skulle kunna uppkomma genom en sammanslagning av de båda bolagen, uppväger för visso icke de allvarliga olägenheter som bleve en följd därav.

Penninglotteriet arbetar med ett minimum av fast anställd personal. Vid dragningarna anlitas extra personal, men denna uppgår endast till ett mindre antal. Övrigt erforderligt extra arbete utföres såsom ackordsarbete. Något överskott på arbetskraft föreligger icke under någon del av året.

Det torde icke heller vara möjligt att inom Svenska penninglotteriet använda sig av arbetskraft från Tipstjänst, då som regel behovet av extra arbetskraft infaller samtidigt.

Styrelsen för Aktiebolaget tipstjänst har förklarat sig avstyrka samtliga de av statskontoret framställda alternativa förslagen. Styrelsen har anfört i huvudsak följande.

Bolagets verksamhet var under de första åren förenad med svårigheter av skilda slag. I mängder av tidningsartiklar utsattes bolaget för kritik både av dem, som ansågo att tippningen utgjorde en moralisk fara för svenska folket, och av dem, som funno sina egna intressen i samband med tippningen kränkta. Under denna yttre press hade bolaget att utan stöd av tidigare erfarenheter bygga upp en riksomfattande organisation för sin verksamhet. Bolagets omsättning växte från en ringa början med vida större hastighet än som beräknats, och den snabba utvecklingen ställde bolaget inför organisatoriska uppgifter, som blott med stora ansträngningar kunde övervinnas.

Bolagets ledning kan numera utan förhävelse konstatera, att dess ansträngningar att skapa ett företag, som skall undertrycka den illegala tippningen i landet och samtidigt giva den tippningsintresserade allmänheten tillfälle att under betryggande former utöva sitt spel, haft fullständig framgång. Kritiken mot bolaget har efter hand tystnat, organisationen har alltmer fulländats och verksamheten bedrivs praktiskt taget utan friktioner med vare sig tidningspressen eller den tippande allmänheten. Bolagets strävan har alltid varit att fullfölja de syften med verksamheten, som statsmakterna uppställt. I all synnerhet ha de allmänna ekonomiska intressen, som äro knutna vid företaget, noga iakttagits. I fråga om utgiftssidan har bolaget strävat efter att genom rationalisering av organisation och arbetsmetoder nedbringa omkostnaderna, en strävan som alljämt fullföljes.

Styrelsen får jämväl erinra om att staten på ett mycket effektivt sätt tillförsäkrat sig kontroll och, i sista hand, bestämmanderätt över huru bolagets verksamhet skall bedrivas. Aktieägarnas fullständiga lojalitet mot staten motsvaras av samma inställning hos de av aktieägarna utsedda styrelseledamöterna.

Styrelsen anser på grund av vad sålunda anförts, att det icke finnes något bärande sakligt skäl för en förändring av bolagets nuvarande organisationsform. Bolagets verksamhet har under många års arbete uppbyggts av enskilda personer utan anspråk på annan andel av bolagets vinst än skälig ränta på aktiekapitalet, och det synes styrelsen icke vara rättvist, att de, sedan deras verksamhet burit frukt, avhändas rätten att medverka i bolagets fortsatta verksamhet, så länge de utöva densamma på ett mot staten lojalt sätt.

Flera skäl tala för att bolaget får bibehålla sin karaktär av enskilt företag. Tippningsrörelsen kräver ständigt samarbete med inländska och utländska idrottsorganisationer för erhållande av de tävlingsobjekt, varpå tippningen baseras, och ett dylikt samarbete förutsätter personliga förbindelser och förtroendet med idrottsliga organisationsfrågor. De personer, som arbetat fram bolaget till dess nuvarande ställning, äga på grund av många års arbete med dessa frågor och på grund av sin kontakt med idrottsorganisationerna kvalifikationer, som icke lätt kunna förvärfvas av andra. Tippningen kan icke jämföras med ett lotteriföretag, vars verksamhet kan uppläggas efter i förväg

givna regler. Tippingens komplicerade organisation och växlande konjunkturekfordra stor handlingsfrihet och anpassningsförmåga. Styrelsen, som nu inrymmer den erfarenhet och speciella sakkunskap, som bolagets verksamhet kräver, kan icke finna, att det skulle vara ur statens synpunkt önskvärt, att bolagets ledning i nämnda avseenden försvagas.

Styrelsen framhåller härefter att, bortsett från de skäl, som sålunda åberopats till stöd för bibehållande av bolagets nuvarande organisationsform, styrelsen funne att i varje fall tiden icke kunde anses mogen för ett definitivt ställningstagande till omorganisationsfrågan. Tippingensverksamheten hade icke drivits mer än några år under normala konjunkturek, och man torde först efter krigets slut kunna med erforderlig säkerhet bedöma, om allmänhetens intresse för tippningen motiverade dess fortsatta bedrivande. Under kriget hade en betydande nedgång i tippningsintresset ägt rum, och det tedde sig osäkert, huruvida denna tendens komme att bliva bestående eller icke. På grund härav finge styrelsen hemställa, att i varje fall icke för närvarande beslut fattades om förändring av bolagets organisationsform, utan att bolaget erhöle förlängd koncession under en tid, som lämpligen borde bestämmas till fem år.

Av det nu sagda framginge, att styrelsen måste avstyrka de av statskontoret framställda tre alternativa förslagen.

Vad det med alternativ 3 betecknade förslaget anginge skulle, framhåller styrelsen, detsamma beröva bolaget den sakkunniga ledning det för närvarande ägde utan att tillföra verksamheten någon som helst fördel. Bolagets organisation kunde icke genom en sammanslagning av verksamheten med svenska penninglotteriet vare sig minskas eller förbättras. Kostnaderna skulle, även under förutsättning av rationell skötsel i ny regi, bliva i praktiken oförändrade; i verkligheten skulle säkerligen en försämring av verksamheten ur ekonomisk synpunkt inträda.

Styrelsen framhåller slutligen, att, därest en organisationsförändring skulle befinnas böra genomföras, vid övervägande mellan alternativen 1 och 2 skilda meningar yppats inom styrelsen, i det att styrelseledamoten F. Ekman givit förord åt alternativ 2, under det att styrelsens övriga ledamöter på grunder, som angivits i ett av styrelsens ordförande G. F. Ouchterlony avgivet särskilt yttrande, funne att alternativ 1 vore att föredraga framför alternativ 2.

Det av styrelsens ordförande avgivna yttrandet är av följande lydelse:

Även om den nuvarande organisationen hittills fungerat tillfredsställande, måste jag med hänsyn till de betydande ekonomiska statliga intressen, som äro förbundna med verksamheten, finna det riktigt, att staten äger ett avgörande inflytande över företaget. Staten bör i så fall i första hand förbehålla sig tillsättningen av styrelsens flertal genom bestämmelse i bolagsordningen, att Kungl. Maj:t skall utse tre ledamöter, därav en ordförande och en vice ordförande, samt två suppleanter. För tryggande av statens inflytande skulle dessutom erfordras, att staten äger majoritet å bolagsstämman. Då det emellertid enligt min mening skulle vara till bestämd fördel, om enskilda aktieägare kunde jämväl i fortsättningen medverka vid företagens ledning, synes staten icke böra förvärva flera aktier än som är behövt för erhållande av

majoritet å stämman, samt minoriteten medgivas tillsätta två ledamöter i styrelsen samt en suppleant.

Departements-
chefen.

Av den lämnade redogörelsen framgår, att den av Aktiebolaget tipstjänst bedrivna verksamheten erhållit en betydande omfattning och att statens ekonomiska intresse av verksamheten i motsvarande grad ökat. Ehuru staten även med nuvarande bestämmelser i bolagsordningen och övriga meddelade villkor tillförsäkrat sig viss kontroll över bolagets verksamhet, kan det — på sätt jag redan tidigare framhållit — med hänsyn till arten och omfattningen av de statens ekonomiska intressen, som äro förbundna med verksamheten, knappast sägas vara tillfredsställande att aktiekapitalet i bolaget helt ligger på enskilda händer och att styrelsens flertal tillsättes i vanlig ordning å bolagsstämma av de enskilda aktieägarna. Då koncessionstiden för bolaget utgår den 30 juni 1943, synes därför tidpunkten nu vara inne att till avgörande upptaga frågan om beredande åt staten av ökat inflytande å ledningen av bolagets verksamhet.

I anledning av det åt statskontoret genom Kungl. Maj:ts beslut den 2 oktober 1942 lämnade uppdraget att verkställa utredning i förevarande ämne har statskontoret framlagt tre olika, med 1, 2 och 3 betecknade alternativ till frågans lösning.

Enligt alternativ 3 skulle Aktiebolaget tipstjänst upplösas och dess verksamhet övertagas av Svenska penninglotteriet aktiebolag efter en för ändamålet erforderlig ombildning av sistnämnda bolag. Detta förslag har bestämt avstyrkts av båda bolagen. De skäl, som av bolagen härutinnan anförts, synas också motivera, att en lösning av organisationsfrågan icke sker i överensstämmelse med detta alternativ.

Enär jag, i likhet med statskontoret, icke anser tippningsrörelsen vara av sådan natur, att skötseln därav bör tilläggas någon myndighet inom den egentliga statsförvaltningen, torde den naturligaste lösningen därför vara att, med bibehållande av Aktiebolaget tipstjänst såsom ett även i fortsättningen självständigt företag, åtgärder vidtagas för tillgodoseende av kravet på ökat statligt inflytande å företaget. I dylikt hänseende har statskontoret föreslagit, antingen att staten skulle förvärva aktiemajoriteten i bolaget, varjämte antalet av Kungl. Maj:t utsedda ledamöter i styrelsen skulle ökas till tre (alternativ 1), eller att aktierna, så långt lagen tillåter, förvärfvas av staten (alternativ 2). Styrelsemajoriteten i bolaget har funnit alternativ 1 vara att föredraga framför alternativ 2, medan en ledamot av styrelsen givit förord åt sistnämnda alternativ.

Vid överbägande av de sålunda angivna båda alternativen har jag stannat för att tillstyrka det med 2 betecknade alternativet, vilket synes bäst överensstämma med de principer, som numera följas i de fall då staten anser sig böra bedriva viss verksamhet i bolagsform. Vid förhandlingar med bolagets aktieägare hava dessa förklarat sig villiga att å staten överlåta aktierna till dessas nominella belopp jämte fem procent ränta därå från och med den 1 juli 1942 till dess likvid sker, vilken räntegottgörelse beräknas motsvara den å aktiekapitalet fallande delen av bolagets vinst under samma tid. Jag

förordar, att detta förslag godtages. Det för aktieförvärvet erforderliga medelsbehovet torde alltså, med hänsyn jämväl till att åtminstone fyra aktier alltjämt böra förbliva i enskild ägo, komma att ligga mellan 46,000 och 47,000 kronor. Jag tillstyrker att för ändamålet anvisas ett till sistnämnda belopp avrundat anslag, vilket synes böra upptagas å tilläggsstat för innevarande budgetår och betecknas såsom reservationsanslag.

Vad angår de ändringar i gällande bolagsordning, som påkallas av företagets förändring till statligt bolag, torde denna fråga framdeles få underställas Kungl. Maj:ts prövning.

Under åberopande av vad sålunda anförts hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Förvärv av aktier i Aktiebolaget tipstjänst* å tilläggsstat till riksstaten för budgetåret 1942/43 anvisa ett *reservationsanslag* av ..... kronor 47,000.

Vad föredragande departementschefen sålunda, med instämmande av statsrådets övriga ledamöter, hemställt, behagar Hans Maj:t Konungen bifalla.

Ur protokollet:

Sven Forssberg.

*Bihang.***Förteckning**

över av Kungl. Maj:t hos riksdagen år 1943 äskade eller, i förekommande fall, av riksdagen anvisade anslag å tilläggsstat till riksstaten för budgetåret 1942/43 utöver de i prop. nr 2 upptagna anslagen.

Driftbudgeten.**A. Egentliga statsutgifter.**

Kronor

III. Utrikesdepartementet.

C: 4 Svenska röda korsdelegater i Grekland, *reservationsanslag* .. **150,000**

IV. Försvarsdepartementet.

Flytande materiel, artillerimateriel m. m.:

C: 86 Underhåll av flottans fartyg m. m., *reservationsanslag* ... 40,000

C: 89 a Anskaffning av viss strålkastar- och artillerimateriel, *reservationsanslag* 1,760,000

Flygmateriel m. m.:

C: 125 a Anskaffning av vissa radiostationer, *reservationsanslag* .. 325,000

D: 29 Krigsmateriel-, verkstads- och rullföringsnämnderna m. m.:

Försvarets bostadsanskaffningsnämnd 61,000

2,186,000*V. Socialdepartementet.*

Fattigvård och barnavård:

B: 82 a Bidrag till allmänna barnhuset 250,000

Civilt luftskydd:

F: 5 b Anskaffande av viss röjningsmateriel, *reservationsanslag* . 350,000

G: 8 a Beredande av sjukvård i Sverige åt barn från Finland och Norge, *reservationsanslag* 1,200,000

1,800,000*VI. Kommunikationsdepartementet.*

D: 7 a Vissa skyddsrumarbeten m. m., *reservationsanslag* **435,000**

IX. Jordbruksdepartementet.

G: 27 a Kostnader i samband med sockerregleringen, *reservationsanslag* 19,500,000

G: 39 a Befrämjande av landsbygdens elektrifiering, *reservationsanslag* 2,000,000

	Kronor
Skogsvård m. m.:	
J: 22 a Bidrag till uppförande av brandtorn m. m., <i>reservationsanslag</i>	50,000
	21,550,000
<i>X. Handelsdepartementet.</i>	
Statens isbrytarverksamhet:	
D: 10 a Reparationer m. m. å statsisbrytaren Ymer	676,000
D: 16 a Särskilda minskyddsanordningar inom den s. k. lejdtrafiken, <i>reservationsanslag</i>	500,000
F: 9 Kommittéer och utredningar genom sakkunniga, <i>reservationsanslag</i>	40,000
	1,216,000
<i>XI. Folkhushållningsdepartementet.</i>	
D 7 b Ytterligare försök med framställning av syntetiskt gummi, <i>reservationsanslag</i>	275,000
D: 7 c Förmalningsersättningar	31,000,000
D: 8 Vissa utredningar och undersökningar, <i>reservationsanslag</i> ..	25,000
	31,300,000
Summa för driftbudgeten	58,637,000

Kapitalbudgeten.

Kapitalinvestering.

III. Statens allmänna fastighetsfond.

Utrikesdepartementet:	
c Anordnande av skyddsrum i beskickningsfastigheten i Berlin, <i>reservationsanslag</i>	210,000
Socialdepartementet:	
4 Färdigställande av Sidsjöns sjukhus i Sundsvall, <i>reservationsanslag</i>	170,000
4 b Anordnande av skyddsrum vid statens sinnessjukhus, <i>reservationsanslag</i>	116,000
	496,000

IV. Försvarsväsendets fastighetsfond.

Arméförvaltningens delfond:	
7 c Ämbetsbyggnad å Ladugårdsgårde, <i>reservationsanslag</i>	200,000
7 d Utbyggnad av vissa fabriker och anläggningar, <i>reservationsanslag</i>	2,000,000
7 e Vissa förråds- och verkstadslokaler, <i>reservationsanslag</i>	120,000
7 f Anordnande av visst sprängämnesförråd, <i>reservationsanslag</i> ..	80,000
7 g Uppförande av ersättningsbyggnad för nedbrunnen förrådsbyggnad, <i>reservationsanslag</i>	16,000
16 b Förvärv av viss fastighet m. m., <i>reservationsanslag</i>	68,000
Marinförvaltningens delfond:	
18 Nybyggnad för marinens myndigheter, <i>reservationsanslag</i> ..	630,000
	3,114,000

Kronor

V. Statens utlåningsfonder.

Socialdepartementet:

1	Lånefonden för bostadsförsörjning för mindre bemedlade, barnrika familjer, <i>reservationsanslag</i>	5,000,000
---	--	-----------

VI. Fonden för låneunderstöd.

Socialdepartementet:

1	Tertiärlån till viss bostadsbyggnadsverksamhet, <i>reservationsanslag</i>	10,000,000
2	Tilläggsån till viss bostadsbyggnadsverksamhet, <i>reservationsanslag</i>	10,000,000

Handelsdepartementet:

9	Lån till Svenska skifferoljeaktiebolaget, <i>reservationsanslag</i> .	¹ 25,600,000
		<u>45,600,000</u>

VI a. Fonden för statens aktier.

Handelsdepartementet:

1	Förvärv av aktier i Aktiebolaget tipstjänst, <i>reservationsanslag</i>	² 47,000
---	--	---------------------

VII. Fonden för förlag till statsverket.

Försvarsdepartementet:

aa	Anskaffning av maskiner och utrustning för vissa fabriker och anläggningar, <i>reservationsanslag</i>	2,500,000
----	---	-----------

Kommunikationsdepartementet:

ba	Förvärv för väg- och vattenbyggnadsstyrelsens räkning av fastigheter i Lysekil, <i>reservationsanslag</i>	60,000
----	---	--------

Finansdepartementet:

d	Kreditgivning till Finland, <i>reservationsanslag</i>	6,100,000
e	Ytterligare reglering av viss kreditgivning, <i>reservationsanslag</i>	35,000,000

Folkhushållningsdepartementet:

4 a	Uppförande och drift av en fabriksanläggning för tillverkning av syntetiskt gummi, <i>reservationsanslag</i>	3,250,000
		<u>46,910,000</u>

Summa för kapitalbudgeten 101,167,000

¹ I prop. nr 2 uppfördes anslaget med ett beräknat belopp å 26,400,000 kronor.² I prop. nr 2 uppfört beräknat belopp.